

RADU-ILARION MUNTEANU

CĂLĂTORUL DE SERVICIU

Editura Muzeului Național
Al Literaturii Române
2007

(pagina tehnică)

*Această carte se dedică celor două ființe
fără de care n-ar fi existat:
F., inițiatore, susținătoare și coparticipantă la trasee
și a., care a sugerat, susținut și coparticipat la elaborare.*

CUPRINS:

PREFAȚĂ.....	2
ARGUMENT.....	3
DESPRE MĂSURĂ ȘI LUCRURI.....	5
PE URMELE LUI SIR ARTHUR CONAN DOYLE	24
ÎNTRE <i>COLOANELE LUI HERCULE ȘI COLINA LUI TARIQ</i>	33
DE-AȘ FI AMIRALUL CONTE DE SALAMANCA	51
JAPONIA EXTRATERESTĂ	66
CATEDRALE ALE FECIOAREI ȘI STAȚII DE SERVICII.....	88
O ZI, UN ORAȘ, ÎNTRE DOUĂ NOPTI PE CUȘETĂ.....	111

PREFAȚĂ

Mi-am dorit enorm să călătoresc în străinătate și când acest vis de copilărie, adolescență și primă tinerețe s-a împlinit în sfârșit (prima „incursiune” în Europa fiind în 1999, la Budapesta), am simțit că o etapă din viața mea s-a încheiat; și am intrat în alta. Norocul meu este cel al generației din care fac parte. Spre deosebire de părinții noștri, prinși ca niște cobai îndărățul Cortinei de Fier, noi am avut șansa istorică de a prinde căderea comunismului la o vârstă a tuturor proiectelor. N-am avut timp să ne blazăm, să ne dezgustăm de propriile noastre vise, n-am „înotat” decât puțină vreme în acel bazin înnămolit evocat de Ion D. Sîrbu în paginile sale amare.

Experiența mea diferă așadar semnificativ de cea a lui Radu-Ilarion Munteanu (RIM, pentru *connaisseurs*), cu existența lui „cazanieră” în România Socialistă – din care a evadat înainte de 1989 de vreo două-trei ori, până colea, în Bulgaria și Budapesta. Cu toate acestea, îi înțeleg perfect starea de spirit cu care a făcut, în ultimii ani, niște călătorii mai mult sau mai puțin exotice. Când te gândești la Spania, la Italia sau la Japonia, oricâtă imaginație a amănuntelor ai avea, rămâi într-o proiecție livrescă și într-un regim abstract al închipuirii. Când ajungi acolo, când respiri aerul spaniol și plutești pe apa Veneției, sau te plimbi pe Aleea Chiparoșilor din Capri, situația se schimbă în mod fundamental. Analiza, oricât de fină și de subtilă, nu poate prinde farmecul indicibil al acestor călătorii, în care geografie, istorie, cultură, mentalitate, obiceiuri, cotidian pur se împletesc într-o amintire de neșters.

Desigur că fără niște trasee interioare desfășurate în avans și în paralel, aceste călătorii turistice își pierd puțin din halou, din aură. Oricât aș fi de umanitar și demofil, nu pot spune că înseamnă chiar același lucru călătoria în Italia a unui ins cultivat și sensibil, erudit (cum e Radu-Ilarion Munteanu) și drumurile făcute, în aceeași țară, de către un om simplu care muncește acolo. Unul vede ceea ce altuia îi scapă. RIM percepe și gustă cultura îmbibată în existența spaniolilor, în timp ce conaționalul său sesizează tocmai oportunitățile vitale ale acestei lumi. Cantitatea de plăcere absorbită pe centimetru pătrat de piele vine, la autorul acestei cărți frumoase și inteligente, nu din satisfacerea simțurilor „primare”, ci din cea a *văzului* care interiorizează, nesățios, fotograme minunate ale lumii. Pentru captarea acestora, nimic nu pare prea dificil: nici voiajul cu oribila companie Blue Air (am zburat și eu cu ei o dată, știu ce vorbesc), nici mersul atât de obositor cu autocarul, mii de kilometri, nici raportul întotdeauna nesatisfăcător dintre banii puțini din buzunar și lucrurile frumoase care ar putea, ar *trebui* să fie cumpărate.

Însă ar fi o eroare să credem că Radu-Ilarion Munteanu practică aici o simplă fotografiere a realităților descoperite. Cartea sa are de fapt structura complexă a jurnalului: un jurnal ținut în timp real și altul care reprojecțiază episoadele unei călătorii; un jurnal cu priza directă a întâmplărilor și altul livresc, cu dialoguri subțiri între personajul principal și altele, de extracție culturală. Cu harta în mână, călătorul nostru are două opțiuni principale: să „flanzeze” aleator-

instinctual, mergând exact pe acolo pe unde îl poartă pașii; ori să disece „analitic-descifrador” ceea ce i se oferă. Empatie și raționalism. Fără exclusivisme păguboase, Radu-Ilarion Munteanu mixează și modulează cele două variante, împăcând, de asemenea, cronologia cu tematica; și ceea ce se vede cu ceea ce „fermentează” sub fruntea încinsă a turistului.

Când veți face o călătorie mai lungă, luați cu voi această carte. N-o lăsați cu bagajele mari din cală, ci aduceți-o sus, împreună cu banii și lucrurile strict necesare, ca s-o puteți citi.

N-o să regretați.

Daniel Cristea-Enache

ARGUMENT

O viață de om a curs cuminte, quasianonim, cazanier. Când mai toată lumea călătorea prin Est, mai aducând frigidere, mai aparate foto, când cei cărora le delegasem, fără a fi întrebați, reprezentarea în fericire de masă, eu, eu cu ai mei, original, ieșisem câte două jumătăți de zi la doi pași de graniță, în Bulgaria, în adolescență și prima tinerețe, apoi de alte două ori, câte o săptămână, la Budapesta, *acest mare oraș, capitala unei țări mici*, cum suna reclama locală, în cadrul instituției numite schimburi interacademice. Felicia își începuse cariera de soție printr-o excursie preplanificată în Polonia, de unde-mi adusese apă din *Visla* (Vistula), într-un șip de 187 ml, încredințat *on purpose*, ce adăpostise o mostră de Cabernet Sauvignon, soiul meu preferat, și o pietricică din pavajul de la *Oszwiciem* (Auschwitz), pe care o amestecasem, ulterior, între bucățile de lignit din mina orașelului meu natal. Decor identitar al străvechii biblioteci edificate, pentru bunicul meu matern, de un meșter comunist, maramureșan, pe nume Fuchs, prin anii 20.

Și, deodată, după 27 de ani de *râie*, cum zicea Billy Wilder, în filmul ăla ca un *clin d'oeil*, cu nemuritoarea Marilyn, adică de aproape de patru ori șapte ani, confiniile cazaniere au explodat. În 4 ani am văzut, la ele acasă, trei țări mediteraneene, două insulare, străjuind Eurasia, cu originalitățile lor civilizaționale și am încheiat ciclul cu un tur european pe care-l văd, pe hartă, a fi un soi de cusătură, cu ață multicoloră, a zonei lui *Jupiter* cu zona lui *Thor*. Cum partea acestui fir... multicolor din jurul centrului de greutate al itinerariului coase zona *langue d'oui* de zona *langue d'oc*. În respectul propriei noastre francofonii, *n'et ce pas?*

Am mai amintit, într-o piesă dintr-un volum de proză, de nemuritoarea, profund judicioasa și trăznitoarea replică a lui Rică Răducanu, pe care îl apucaseră nu se știe ce pandalii într-un meci de cupă europeană, în cinstita Anglie, pe la 3 – 0 pentru ei, răsucind mingea pe vârful arătătorului, rulând-o pe la spate și chiar ieșind în dribling, cu eonuri înainte de alde Higuaita. Siderându-i pe serioșii profesioniști britanici. După ce uluitul antrenor băștinaș, nu găsisese, la conferința de presă, alt mod de a-și exprima nedumerirea, decât spunând că dacă ar avea așa un portar, l-ar împușca, un ziarist român l-a întrebat pe marele portar ce-i venise. *Dom'ne, oamenii plătiseră, trebuia să venim și noi cu ceva.*

Ei, bine, această carte se agregă sub semnul nemuritoarei replici a lui Tamango. După cum se vede și din *figura alăturată*, care anume e textul dedicației. Ea încearcă să fie în cât mai mare măsură altceva decât ceea ce nu poate fi, adică un ghid. E Grecia mea, subiectivă, spațiu scenografic al permanentului monolog interior, întrerupt, din când în când, de scurte dialoguri, pe care implicitul meu personaj narator, care oricum n-ar trebui confundat cu autorul, deși îi e acestuia

un purtător de cuvânt *sui generis*, dialoguri, spuneam, cu transparentele mele duhuri însoțitoare, dezvoltate până la câteva schimburi de replici chiar între ele. E Spania mea, unde fui ambasador al lui *Ariel*, Regatul meu Unit, redus, de altfel, la Glasgow și Londra, Italia mea, descoperită a fi spațiul cel mai afîn, cum Budapesta mi se impusese, cu exact un sfert de veac în urmă, orașul unde mă simțisem *cel mai acasă*, după cel natal. A urmat experiența dură, prin uluitoarea singularitate, a Japoniei, pe care am denumit-o cu o metaforă exactă, *extraterestră*. Dură prin abrupțetea descoperirii că pe planeta asta marcată de entropie socioculturală, reflex al antiecologismului antropocentric, poate exista o insulă de normalitate. Relativă, desigur, să nu ne lăsăm pradă iluziilor. Dar care denunță, prin însăși normalitatea ei, măsura contaminării aproape întregului rest al lumii, iertată să-mi fie extrapolarea nefondată pe dovezi irefutabile, dar plauzibilă, a contaminării cu doze variabile de corupție. În fine, incursiunea europeană, cu 4 luni înainte de actul formal al integrării. Nu pot spune, totuși, *Europa mea*, căci sintagma asta fu deja folosită, ca titlu al unei cărți cumva omologe, aparținând celui care a fost Babu Ursu. Fie și el odihnit.

Fiți, așadar, bineveniți, alături de mine și ai mei, văzuți și nevăzuți, în rememorarea acestui ciclu de călătorii, care ambiționează a fi, simultan, imagine. Vă veți întreba de ce consider, sau de ce simt că ciclul s-a închis. Habar n-am. Fiecare etapă a fost consumată, cel puțin de mine, care am suflet de conștient, ca și cum ar fi ultima. Încât bucuria etapei următoare să fie maximă, deci maxim valorificabilă. Ceea ce, însă, acum, mi-e limpede, e că, dacă la anul vom mai călători oareunde, vom intra în alt ciclu, dintr-o structură mai amplă. Acesta a închis un număr de cercuri. E rotund, ca un mecanism de ceasornic, sau, metaforă riscantă, ca o proză scurtă.

Așadar, dragii moșului, *toate pânzele sus!* Asta pot să spun, căci invenția marelui povestaș, semitiz al meu, de la care am învățat că orice călătorie e o poveste de dragoste, a devenit locuțiune substantivală comună și... brand public.

DESPRE MĂSURĂ ȘI LUCRURI

Vineri 32 septembrie 20xx

E o jumătate de oră de când am plecat. Agenția e pe strada Guttenberg, ceea ce mă face să mă simt, printr-o asociație vag aberantă, Marco Polo, cu misiunea secretă de a-i dăruia lui Kublai Khan tehnologia îmbunătățită a tiparului. Am ochit de la început locul din față, de lângă ghid, mizând pe faptul că nimeni nu l-ar dori. Microbuzul Mercedes aduce cu cele pe care le-am călărit de atâtea ori, către un oraș sau altul, n-am decît să-mi închipui că-i un drum din aceeași categorie. Spațiul – ultraraționalizat. Clanul meu e la limita majorității, 7 din 15. 17 cu șofer și ghid. Șoferul seamănă cu Gheorghiu-Dej, în versiune blajină. În jumătatea de oră trecută am și aflat că lucrase la un institut al ASAS, cu care am colaborat. Ghidul e dunărean, avocat pensionar, o rupe grecește binișor de când *face* Grecia din primăvară până-n toamnă. Îl bănuie pe față că și el m-a ales drept companie. *Păi da, doar am studiat lista participanților, am intuit cuplurile, soluția era unică.* E rîndul meu să fiu surprins, termenul e neuzual în gura unui avocat, sună mai degrabă inginerește. Nu-mi arăt surprinderea, am două săptămâni de conversație pe care o savurez anticipat. În spatele parbrizului s-a pus de o confrerie.

Plecasem pe lumină, e trecut de echinox, am traversat vămile și podul pe întuneric. Oamenii agenției, despre care deja aflasem că nu sunt salariați, ci liber profesioniști contractuali, trec un test important pentru mine și echipa mea: ceruseră, ca de obicei, cum spune ghidul, o sumă forfetară patronilor, pentru a face față situațiilor, create mai ales de năravurile vameșilor bulgari. *Eu nu cer de la turiști.* N-ar fi un capăt de țară, dar principii, rar întîlnit în folclorul de gen, mă impresionează.

Sunt 41 de ani de când trecusem în premieră podul de la Giurgiu. Mi-am luat o veche și lustruită pietricică albă, păstrată improbabil peste ani, ciudat, sunt 31, alt număr prim, da, de la a doua întîlnire cu 2 Mai-ul, prima plajă de nudism liber, plimb pietricica prin gură, amuzându-mă, până înlocuiește bucățica de lucrare dentară căzută, de îndată de simt periferia sudică a orașului Ruse. Îmi revin cu acuitate în minte scene dramatice din *Pilotul de la Dunăre*, de Jules Verne, alt reper de ordinul zecilor de ani. Îi spun ghidului *sotto voce* toată tărășenia, să nu mă amuz singur, aude și șoferul, care ricanează blînd: o să ai un ajutor neplanificat, domnu'. După care, Bulgaria *by night* se reduce la o șosea cu nimic mai bună, nici mai proastă decît cele pe care le cunosc. Voi trece, dragă Amaryllis, peste episodul nocturn al popasului unde ghidul își savurează grătarul, alături de masa unde ne înghesuim, la ceaiuri, cei șapte împotriva Tebei, care bănuie că nici nu-i pe traseu, pentru a mă regăsi, sub farmecul răsăritului, în cheile unui mic fluviu ce se va vărsa în Egee, după ce-și va schimba numele, la trecerea graniței. Deloc surprinzător pentru unul pe care șesul îl

apasă, de aproape 40 de ani. Voi trece și peste pauza de cafea, la primul magazin grecesc, dar nu și peste provocarea alfabetului băștinaș de tipar, pe care îmi propun să-l descifrez mai iute decât cei pe care-i mirosisem că nu-s la primul drum. Simțul competiției mi-a rămas intact din acea copilărie montană.

În fine, ajungem la *Paralia Katerini*, pe malul Egeei, e prima dată c-o văd în direct, suntem în Macedonia. Diferă de litoralul nostru prin detalii defel dramatice: palmierii cresc din pământ, nu din ghivece penibile și arată ca atare, decorul plajei e decent și pitoresc, lipsește kitsch-ul, vegetația e adecvată latitudinii. Încolo, promenada prilejuiește o descoperire mai degrabă plicticoasă decât optimistă: din toate direcțiile n-auzi decât vorbă românească. *Boutique*-urile și terasele sunt însă ale rușilor și polonezilor.

Ziua a doua:

Va fi o zi lungă. După micul dejun la terasa Malgorzatei, poloneza cu coadă de cal, roșcată, pistrui și ochi de culoarea verzuie a mării de la doi pași, străbatem Macedonia. Șoseaua o ține pe lângă mare. Dacă am atins până acum Grecia concretă, instituțională (începând cu vama), comercială, prezentă, mărunță așa zice, care, în esență, nu diferă totuși decât prin alfabetul ei exotic de concretețea imediată a spațiului din jur, acum e momentul primului contact cu Grecia eternă, partea ei legendar-mitologică *y compris*. Razele ascuțite ale soarelui ce vin de peste mare, luminează conul muntelui Olimp. Simțul spectacolului îl face însă pe acesta să se joace de-a v-ați ascunselea printre nori. Prind cel puțin o imagine nudă, de-a lungul celor câțiva kilometri cât ne însoțește drumul. Ce crezi, Amaryllis, dacă mă concentrez o să aud vocea olimpienilor înșiși, sau a lui Alexandru Mitru povestindu-le aventurile la radio-ul Pionier, de acum tot peste 40 de ani? Ce-o fi mai tare, realitatea imaginată, sau memoria emoțională, cu iz proustian? Tu, Amaryllis, ce-ai auzi în locul meu?

Orizontul se îngustează. Intrăm în cheile lui *Pinios*. Harta și ghidul îi spun râu, nici nu arată altfel, dar tehnic ar fi fluviu, se varsă în Egee. La ieșirea din defileu se vede vârful Ossa, în stânga. *Încât un neg să-mi pară Ossa*, îmi zumzăie în urechea minții replica lui Hamlet. Ocolim apoi pe centură *Lárisa*, capitala Tessaliei. Oare câte nume proprii au polivalența acestuia? Îmi incordez iarăși auzul, oare o pluti „tema Larei”, din *Doctor Zhivago* peste clădirile îndepărtate? Căci Laris(s)a e nume de fată, mai frecvent la ruși decât aiurea. Deși originea lui e aici, se pare că existau 16 orașe cu numele ăsta, legat, ca și cel feminin, de o zeiță, *Lárisa*, fiica lui *Pelasgos*, deci ar veni de la pelasgi. Și mai e *lárissa*, sau *lárița*, numită *larici* de mocani (*larix decidua*), un conifer nobil, al cărui lemn rășinos devine tare ca oțelul.

Peisajul ce acompaniază gândurile astea e plin de culturi de bumbac. Din difuzoarele microbuzului picură Mikis Theodorakis. Presupun că o să-l reîntâlnim

În Creta lui natală, mormăi în direcția ghidului. Depășim *Trikala*, unde-am mai auzit de orașul ăsta? N-apuc să mă gândesc, am și trecut prin *Kalambaka*, spre *Meteora*, celebrele mănăstiri cățarate pe stânci. Înălțimea cărora nu depășește 400 m diferență de nivel față de orașul de la bază, cam 600 m peste nivelul mării, dar relieful local are forme particulare, abrupturi dezgolite, stâncă roșiatică, coloane naturale, provocând omul să le cucerească cumva. Omul le-a cucerit construind pe vârful fiecărui abrupt câte o mănăstire, cărând materialele cu cârca și cu măgarii, pe poteci de capre. Mănăstirile au aspect de cetăți și nu-i exclus să fi jucat și rolul ăsta. Drumurile de acces șerpuiesc prin zona colinară ale cărei accidente formează baza complexului mănăstiresc.

Rânduiala e draconică, femeilor li se dau un fel de fuste grosolane, să le pună peste pantaloni, cu care arată caraghios. Îmi amintesc de o fază asemănătoare, cu patru ani în urmă, la Tușnad. Deși localitate majoritar maghiară, cam 1800 din 1850, stațiunea posedă o biserică ortodoxă slujită de călugări. Nu mă lăsaseră să intru în șort, să-i ofer lui Ramiro posibilitatea unei comparații. În schimb la cea catolică, paracliserul, sau cum s-o fi chemând, ne-a luat de turiști și ne-a prezentat edificiul, cu istoric cu tot. Nu fără o mândrie discretă.

Înainte de masă, la un restaurant cu autoservire, mai trecem printr-un atelier de icoane, unde lucrează, între alții, un preot român. Se întâmplă să cunosc tehnologia, cel puțin a celor pe lemn, cu foiță de aur. Acum doar două săptămâni, făcând un reportaj la târgul iconarilor și al crucerilor, găzduit de Muzeul Țăranului Român, de Ziua Crucii, comandasem un Sfântul Ioan Gură de Aur în aceeași tehnică. Deși mintea îmi rămăsese ancorată în asociația pe care tehnica producerii icoanelor acelora, pe lemn, o făcea între acest atelier-magazin, îmbinare de spirit anahoret și simț comercial, cum aveam să regăsesc la Toledo, un gând nou nu-mi dă pace: este cumva poleiala cu foiță de aur o metaforă? Și dacă da, a cui? A acestui geniu al reclamei, pe care grecii îl au de când se chemau ahei, până dincolo de acum? Sau invers, a generozității necondiționate a călătorului generic? A zicalei *frumusețea-i în ochiul privitorului*, mai precis. Sau a ambelor? E gândul ăsta expresia unei descoperiri emoționale încă în stadiul de crisalidă, sau a reflexului de povestaș? Nu-i așa, Amaryllis, că orice drum cere vamă câteva întrebări lăsate fără răspuns? De ce taci, Amaryllis, faptul că întrebările fostu-mi-au șoptite de Neghiniță, prin urechea stângă, aia cu care aude Castor, în numele lui Ariel, nu ți se adresează în egală măsură și ție? Ca să nu mai vorbesc că Gimminy, cel care după ce mi-a desenat pe timpanul urechii drepte, aia cu care aude Pollux, o frunză arămie de arțar, în care bate morse, îmi transmite cam același lucru, poate în alt limbaj estetic...

În fine, start spre Atena, la mijlocul torid al zilei. De la *Trikala* traversăm a doua oară râul (sau fluviul?) *Pinios (Peneios)*, apoi în diagonală podișul tessalian, pentru a aborda un superb lanț muntos ce-mi accelerează reflex pulsul (inerția matricii mediului natal nu-i o glumă, iar „teorema” lui Proust nu-i decât un

capitol). Îmi inhib gestul de a cerceta harta, simt că dacă aş reda peisajului toponimul geografic aş transforma călătoria interioară în insipid discurs *ex cathedra*. Chiar dacă-i sincronă cu cea „exterioară”. Abia pe serpentinele montane îmi aduc aminte că la grecii antici toate râurile erau mici zei, iar *Peneios* e tatăl nimfei Daphne, pe care, la rugămintele ei disperate, a fost nevoit s-o prefacă în copăcelul omonim, când era urmărită de înfierbântatul Apollo. Secvența în care zeul cu liră o prinde și-i simte inima bătând, sub sânii ce se acopereau de scoarța rugoasă e un moment cinematografic de mare efect. Dar pe care îl uităm când pronunțăm modernul cuvânt *laureat...*

Dar serpentinele montane nu-s decât o etapă. Un nou „fluviuleț” (*Spheriós*) și am intrat în câmpia Beoției. Numele zumzăie iar. Îmi amintește vag de ceva, dar nu știu ce de anume. Îi comunic ghidului procesul meu mental, și, cum se întâmplă de regulă, pe la jumătatea frazei îmi aduc aminte. E una din savuroasele povestiri ale lui Čapek, din *Cartea apocrifelor*: Agathon ține o lecție de filosofie pentru *bărbații din Beoția*, speculând asupra diferențelor între abilitate, rațiune și înțelepciune. Dar prea mult timp de reflecție n-am, căci regăsim marea, părăsită azi dimineață. De fapt canalul dincolo de care e Eubeea, căreia băștinașii îi spun acum *Evvía*. Se înserează, cursa devine contra cronometru, ferry-boat-ul pentru *Iraklio* pleacă fix la 21.

Pe nesimțite traversăm *Attica*. Circulația se aglomerează, ca-n orice seară spre capitală. Tensiunea urcă. „Gheorghiu-Dej” surâde, dar nu fără o nuanță mânzească. Ghidul e însă pe bune preocupat. Pentru mine e un joc vechi, în care mă prind cu naturalețe. De copil, nu puteam călători cu trenul fără să socotesc kilometrii și orele, acum e la fel, dacă nu dorm pe cușetă. *Joaca preferată* are câmp firesc de derulare, pigmentată de grafic, portul Pireului jucând acum rol de *check point*.

Atena, sau *Athina* (= *Aθηνα*), nu poate fi ocolită pe centură, spre Pireu, căci se întinde hăt departe, până la țarm. Nici nu-i traversăm luminile, șoferul știe scurtături. Conduce cu același zâmbet, ricanând. N-a scos mai mult de două vorbe de la *Thiva*, unde începe autostrada, repetând blajin, dar cu nestrămutată convingere, că ajungem la timp. Un slalom pe străduțe întunecate și ieșim la lumină: luminile portului. E ora 20:03. Cală deschisă a lui *Kriti II*, ferry-boat-ul cu care e aranjată traversarea, pare gura unei balene mecanice. Grupul face mișcări de dezmoțire, dar și de eliberare. Se adună pașapoarte. Una din participante rămâne aici, la fiica ei, care a venit în port, cu tot familionul, în chip de comitet de primire.

Vasul e un hotel plutitor, mai mare ca Atheneé Palace. Ne amuzăm descoperind centuri de salvare în dulapuri, apoi investigăm restaurantul, la botul calului, pentru a nu pierde plecarea. Premieră absolută pentru întregul meu clan. Depărtarea luminilor portuare e spectaculară, dar toți sunt preocupați doar de

moment, fără a conștientiza ineditul. Încep din nou calculele, comparând viteza vântului ce bate temeinic spre pupa, pe puntea de sus, cu presupusa viteză de croazieră. În fine, ziua asta lungă se termină cu un ultim gând, că din cabină nu se simte mersul pe mare.

Mai are rost numărul zilelor?

Vom locui cam o săptămână în hotelul tur operatorului, de fapt o vilioară, într-o stațiune la periferia vestică a capitalei Cretei, aflată în plin șantier, în jurul unui stadion olimpic, pentru Jocurile de la anu'. Mărunțel, oacheș, cu o mustață stufoasă, mai mare ca el, volubil, deschis și șmecher cât cuprinde, patronul capătă din partea „generației următoare” porecla de *Tsakapakis*. Aflăm că făcusem o afacere bună plătind un tarif ce includea toate excursiile opționale prin Creta. Restul grupului, venit prin altă agenție, și le-a plătit cu bucata, diferența totală nefiind neglijabilă. Aici avem demipensiune, mic dejun și cină, perfect adaptat programului de excursii. Iaurtul de capră, la el acasă, face succes.

Plecăm la *Knossos*, trecând prin *Iraklio*. Heraklion, i-am spune noi. Coadă la bilete. Zeci de autocare, majoritatea turiștilor au aspect nordic, blonzi cu ochi luminoși, totuși urechea prinde mai mult franceză. O cohortă de ghizi locali, își adună grupurile ca cloștile. Ne răspândim în peisaj, eu manevrez o vreme la periferia câtorva grupuri, ascult câteva mostre de timbru vocal (parametru esențial pentru mine), dar mă lipesc definitiv de un ghid extrem de pitoresc, cu gestică expresivă, de actor, rimând cu rostirea. Cei mai mulți dintre colegii săi turuie lecția, iar vikingii ascultă disciplinați. Băiatul ăsta fixează câte un facies la 2-3 fraze, înșurubează ideea cu ochii negri, inteligenți, în mintea turistului, face pauze, parcă ar aștepta continuarea unor elevi eminenti, continuarea nu prea vine. Grupul ăsta pare, dincolo de ținuta contemporană, a fi constituit din funcționari coloniali victorienți, în concediu.

Aflu că *labirint* înseamnă „palatul celor două securi” și abia apoi văd emblema, pe câteva pietroaie. Apoi, că pe toți regii de la *Knossos* îi chema *Minos*, prin tradiție. Cum Dalai Lama e un titlu, nu un nume.

Iarși explicațiile actorului (prefer să-i spun așa) nu-mi pică în gol. Înțelegi, Amaryllis, chiar sunt curios ce coclauri ar trebui să bat ca să n-am nici un fel de referințe anterioare. În materie de civilizație minoică impresia cea mai pregnantă e o nuală SF a lui Poul Anderson, speculând asupra plasării Atlantidei pe locul actualei insule *Thyra* (Santorini). Îl provoc pe *show-man*, întrebându-l dacă a existat cineva care să-i fi numit pe locuitorii regatului minoic *keftiu*. *Cheftiu*, mă corectează, *cheftiu*. Era numele generic pe care egiptenii contemporani îl dădeau „oamenilor mării”. Ceea ce pare a confirma legenda lui Tezeu, cretanii de atunci stăpâneau marea.

Legenda lui Tezeu. Acheii se aflau într-o relație asemănătoare cu vasalitatea (ceea ce-l confirmă pe Anderson, nimic de mirare) și datorau „metropolei” minoice ostateci din progenitura liderilor tribali. Dar numărul șapte, al perechilor de ostateci, are, la domnul erudit, semnificații simbolice, legate de calendarul lunar. Te provoacă apoi să gândești, asemunind uleiul de măsline, materia principală a economiei locale, atunci, ca și în mai mică măsură acum, cu petrolul. Incendiile care au distrus palatul, în urma unor războaie (iar nu datorită sincronizării erupției vulcanului de la Santorini cu asaltul flotei aheene, conduse de un Tezeu scăpat din prizonierat, cum spectacular imaginează scriitorul american) vor fi ars săptămâni de-a rândul, omul susține că unele ziduri interioare mai păstrează, după decopertare, impregnarea cu fum.

L-aș asculta și eu, săptămâni de-a rândul, dar sincronizez și eu momentul desprinderii de grup, ales când n-aș mai fi reținut nimic, cu timpul acordat pentru regruparea la microbuz. Nu plec însă fără cel puțin două prim-planuri cu protagonistul spectacolului de la Knossos.

La întoarcerea în *Iraklio*, facem un tur al orașului, parțial liber, parțial cu ghidul, urmărind forma neregulată a vechilor ziduri de incintă, care, acum, ar marca centrul. Într-unul din unghiurile zidului, pe o colină, mormântul lui Kazantsakis. De o simplitate impresionantă: o lespede, o cruce simplisimă, din două trunchiuri nedecoajate de arbust, parcă înfiptă ieri, iară în jur. Și o inscripție, din 3 „verstete”, în caractere grecești:

*Nu mi-e teamă de nimic,
Nu sper nimic,
Sunt un om liber.*

La 7-8 metri distanță, tufișuri înflorite, culoarea dominantă fiind specifică locului, ceva între fraise, carmin și purpuriu, par a da onorul.

Prima excursie opțională acoperă jumătate din partea răsăriteană a insulei: O mânăstire cu aspect de cetate, al cărei nume n-o să-mi intre în cap, un popas, punct de belvedere decorat amuzant, cu siluete caraghioase schițate din trunchiuri de copac, trei mori de vânt și mai ales un stâlp plin cu indicatoare *tout azimuth* cu distanțele aferente: Roma, Sydney, Bangkok...

Grecii, fie ei cretani sau continentali, știu să-și vândă pietroaiile. O peșteră, unde legenda zice că s-ar fi născut Zeus, umedă, inconfortabilă, scări lunecoase, reflectoare, depășită net de Scărișoara, adună sume frumoase din taxe. În fine, capătul drumului, portul *Agios Nikolaos*, adică Sfântul Nicolae, cel mai răsărit oraș din jumătatea estică, poziție superbă, dominând golful *Mirambelou*. Arhitectură plină de farmec și culoare, o grădină pe două nivele, cel de jos în

jurul unei lagune închise, câteva insule nu departe de țarm. O piață largă, rotundă, bordată de zeci de terase, cu câteva mese, nu seamănă una cu alta, decât prin poziția patronilor, care te îndeamnă să ieși loc, precum Păcală și frații săi cu vaca. Întoarcerea închide un circuit, căci se face pe o șosea în cea mai mare parte paralelă cu coasta nordică.

Două cuvinte despre cină: Soția patronului servește, *kir* „Tsakapakis” face converșie, lăudându-se cu produsele proprii și culegând vigilent aprecieri. Găina, cam coriace, se cheamă *kokóra* și asta o face demnă de înghițit. Cartofii sunt imenși, roșiile zemoase, iaurtul de capră șade în picioare. E momentul să faci o șmecherie. O face. Soția aduce ulcele de pământ, cât să umpli două pahare mici, cu vinul care-i tot producție proprie, un rozé zglobiu. Uit interdicția medicală și-l încerc. Cu aerul că împărtășește un secret de familie, micul patron regretă că nu poate onora tratația în fiecare zi, e nevoit să ne vândă vinul. Punct ochit, punct lovit: vom cumpăra câte o ulcică în fiecare seară, generația următoare se abține.

După ce ne-a încălzit cu o gură de vin, Tsakapakis dă un recital de patriotism cultural local. Aflăm că toată cultura elenă e aici, în *Kriti*, continentalii-s cu toții niște parveniți. Zâmbesc, grupul așteaptă să spun ceva, trei zile de completări la textele ghidului (pe care acesta, abil, mi le provoacă, începând a se adresa cu universalul „dom’ profesor”) condiționaseră relația. Constat ca habar n-am de cultura grecească. Îngaim ceva despre actrița de acum o generație, Melina Merkouri, ajunsă ministru *Pasok* al culturii, din care poziție ceruse British Museum-ului returnarea frizelor Partenonului, dar realizez că gazda și-a calculat bine show-ul: știe că am văzut azi mormântul lui Kazantsakis, știe ca noi știm că nu prea există scriitor grec peste el. Care-i cel mai celebru film grecesc, întreabă mustăciosul? Păăi, *Zorba*. Bun. Știți că-i după romanul lui Kazantsakis. Dar muzica cine-a compus-o? Păăi, Theodorakis. Mikis Theodorakis e cretan. Dansul lui Zorba e folclor cretan. Da, dar Cacoyannis, regizorul, e născut în Cipru, nu scap eu ocazia să marchez un punct. Adică tot insular, chiar dacă nu-i tot cretan, continentalii nu dau valori, ăia-s doar comercianți. Are haz tipul. De parcă el ar fi altceva. Cu mica lui pensiune, botezată hotel, aduce aminte că orice grec care are o barcă e căpitan. Dar în poarta stabilimentului am văzut un copac de peste trei metri, cu frunze și flori ca mușcatele. Sunt mușcate, pune ghidul lucrurile la punct. Sunt plante mediteraneene. Nu ăsta e mare, ale noastre, din ghivece, sunt mici.

Cred că ți-ai dat seama, dragă Amaryllis, că jurnalul spaniol, scris în timp real, pe un laptop, are un grad de autenticitate deasupra acestuia, în care recuperez fapte și impresii, mai puțin cronologie exactă, filmul itinerarului e montat cu o anume aproximație, după cum tu însăși ești un personaj mai evanescent decât Ariel. Cine știe, poate alt capitol va fi relatat lui Laurențiu, colley-ul meu imaginar, ceea ce va duce, pentru puținii cititori care mi-au consumat și proza, la

unele încurcături, Laurențiu fiind unul din personajele mele naratoare la persoana întâia.

Ziua incursiunii la Santorini. Plecare ultramatinală, îmbarcare la 6:30. Primire fastuoasă, clasică ceașcă cu băutură, pe care aveam s-o regăsim ulterior, de la seara cretană la excursii în țară, fotografii, totul dirijat de ofițerul responsabil cu ceea ce se numeste curent *entertainment*, o femeie înaltă, cu trăsături de sergent major, plină de haz și de pitoresc, altfel. Mic dejun în serii, apoi program liber, pe cele 2-3 punți și în sălile profilate, pe timpul traversării. N-am prins răsăritul, eram în restaurant, dar sper să prindem apusul, ar fi o premieră absolută apusul pe mare.

Traversarea durează câteva ore bune, petrecute, după o inspecție sumară a vasului, pe puntea de la pupa, o terasă mobilă. Din nou mă surprinde firescul cu care trăiesc experiențe inedite, și nu datorită acumulării lor, reacția e fundamnetală. Și o recunosc cu precizie atât la grupul meu de familie, cât și la turiști, majoritatea tot nordici. Nici un concert somptuos de orgă nu sună în mintea sufletului, deplasarea nu diferă decât prin calitate intrinsecă a peisajului, cu consecințe naturale asupra relaxării și confortului mental, de drumul rutinier din Drumul Taberei la birou.

Ajungem aproape de prânz în laguna *Thyrei* – Santorini. Dacă n-aș fi citit despre erupția vulcanică ce-a avut loc acum aproape două milenii și jumătate, prima presupuere asupra originii configurației minusculului arhipelag de la limita *Cycladelor* ar fi fost aceeași. *Thyra* acoperă jumătatea răsăriteană a fostului crater, cercul fiind completat la vest-nord-vest de *Thirassia* și la sud-vest de o stâncă fără nume. spre deosebire de atolii coralieri din Pacific, în mijlocul lagunei se ridică *Palea Kameni* și *Nea Kameni*, Piatra veche și cea nouă, ieșite de sub luciul apei în 197 AD, respectiv 1928. Ultimul cutremur nu-i departe: 1956.

Cum singurul port e în sud, capitala omonimă a insulei e accesibilă, de la un mic debarcader, unde ajungi transbordat cu șalupa locală, pe două căi și trei variante: fie cu telecabina, fie pe jos, de-a lungul unui drum pietruit, ale cărui serpentine strânse sunt săpate în stâncă, fie cu măgarii, de-a lungul aceluiași drum. Mă nimeresc în telecabina minusculă cu Ramiro și cu două adolescente, una filipineză, cealaltă indoneziană.

Orașul are străzi foarte înguste, cele mai multe doar pentru motociclete și... măgari, automobilele nu prea depășesc strada principală, paralelă cu faleza. Care faleză e o feerie: pe zeci de metri în jos de la nivelul crestei, o suprafață compactă de beton și piatră, cu o rețea de scări, care duc la cubulețele albe: hoteluri. Văruite în albul tradițional al arhipelagului egeean. Platoșa construită e smălțuită cu tufişuri florale într-o bogăție de culori, predominând același carmin-

fraise-purpuriu. Plăcerea vizuală e așa de intensă, că uiți să-ți pui întrebări asupra confortului pe o stâncă aproape lipsită de apă dulce.

Călătorul ar putea fi surprins de prezența, într-un orășel cocoțat pe creasta craterului pietros, a două catedrale, dacă n-ar fi aflat, încă înainte de a debarca, de structura atipică a populației, cam jumătate fiind catolică. Venețienii au stăpânit locurile vreo patru veacuri, iar catedrala catolică poartă numele lui Ioan Botezătorul. Elementul architectural cel mai frecvent sunt clopotnițele plate, cu clopote încastrate în firide, totul în culori de la albastul marin până către violet, ceea ce dă albului interstițiar un aer esoteric.

Dar plimbarea asta pe canicula miezului zilei ne separă... cromatografic, pe generații: cea "următoare" se răspândește în peisaj, să acopere o cât mai mare parte din aria insulei, cea senectă se retrage, strategic, momită cu cântecul de sirenă al unuia din nenumărații patroni de terase, toate cu belvedere. La adăpostul vegetației și al decorului, răcoarea e înviorătoare, iar berea are efectul primelor legendare boabe de *kawa*, sau *ka'hua*, asupra caprelor ciobanului mitic, dacă nu cel al unei ciorbe de potroace la botul calului. E drept că prețul, în care intră atât peisajul, cât și căratul cu vaporul și cu măgarii, până aici, e triplu față de cel de la terasele cretane și, aveam să vedem, a celor continentale. Dar am învățat demult că nu valoarea absolută a prețului contează, ci raportul beneficii/preț. Ori, din punctual asta de vedere, cea mai serenă oră petrecută în două săptămâni grecești rămâne o afacere profitabilă și... memorabilă.

Remontați, refuzăm insistența conducătorilor de măgari, dacă nu cumva's catâri și coborâm la debarcader, unde grupurile concentrice se reunesc, pentru transbordarea inversă.

Momentul apusului pe mare, inedit și așteptat toată ziua, e ratat. Pe ultimele 2-3 grade, orizontul se drapează în ceață subțire.

Pe seară se vădesc talentele uriașei ofițereșe cu distracția la bord: antrenează la dansuri populare cretane. O viață de om știusem că dansul lui Zorba se cheamă *sirtaki*. Păluga prezintă pașii lui Anthony Quinn (fără nimic din inefabilul triumfător și mândru al aceluia!) sub denumirea de *Zorba*, iar ceea ce numește ea *sirtaki* e cu totul altă coregrafie. Artefact, folclor de export? Aveam să vedem atât la "seara cretană" cât și la petrecerea patronașilor, terminată cu spart farfurii, același cod. N-am mai intrat în amănunte. Nici ghidul nu știa să-mi spună. Ramiro, petrecăreț din fire, ia aplauze la dansurile dirijate de păluga blondă cu meclă de sergent major (dar cu surpinzătoare grație în mișcări.

După turul estic, urmează un tur sudic. Podiș pietros, cu viță pitică și măslini cât cuprinde. Teren probabil neschimbat de cel puțin trei milenii jumate, de pe vremea domniei celor două securi. Stabilitate tonică.

Popas la altă mânăstire, de maici, pe care nu-s în stare s-o identific acum pe hartă, dar al cărei vernis pare de export. De la aleile mărginite cu piatră văruiată, la bogăția vegetală, în aceeași cromatică, până la standurile unde călugărițele dovedesc abilități comerciale. Obiectivul final, plajă, exact în intervalul cel mai nerecomandabil, al miezului zilei, la *Mátala*, într-un golfuleț deschis spre apus, în mijlocul golfului *Mesaras*, al cărui cap sudic e cel mai apropiat de Africa și ecuator din Creta, deci din Grecia. Rămâne de comparat cu Sicilia, care-i, probabil, încă mai la sud. Falca nordică a golfulețului plajei e o faleză argiloasă, spuzită de grote, care i-ar fi adăpostit, zice ghidul, pe hipioți, la vremea lor.

Îmi găsesc un *copaciu* în a cărui umbră e suportabil, la zeci bune de metri de restul echipei mele și chiar de oricare alt amator se mare și soare și nu îndrăznesc să pășesc pe nisipul malului decât în ultima oră înainte de apus, când, totuși, la aproximativ 1000 de km de București și în plin început de octombrie, frige peste rezistența tălpilor mele. Antrenez întregul grup la capătul vestic al promontoriului opus falezei găurite, pentru a doua încercare, la fel de neizbutită, de a fotografia apusul. Ceața iscată în ultimul moment, la orizont, fusese singura "impuritate" a unui cer nud, aproape imposibil de privit cu ochiul liber, cea mai mare parte din zi.

În sfârșit partea vestică. Oprește la *Fódele*, satul natal al lui El Greco. Plină de pitoresc bisericuța "în care s-a rugat, în primii săi ani". Îmi aduc aminte de pledoaria lui mister "Tsakapakis" despre primatul culturii cretane. Dacă ruinele de la *Knossos*, prin exploatarea lor industrială, informează mai mult decât impresionează, dacă austerul mormânt al romancierului cretan, cu terțina lui orgolioasă, e primul focar al pattern-ului cultural, categoric satul lui el Greco e cel de-al doilea. Îmi imaginez Creta ca o elipsă (nici nu-i așa de greu, e un soi de dreptunghi) și caut omologul "proprietății optice a elipsei": o rază de lumină care trece printr-un focar, după ce se reflectă pe conturul elipsei, va trece neapărat prin celălalt focar". L-am lăsat pe mr. Tsakapakis cu benignul său patriotism local, altfel temeinic acoperit în teren, dar i-am șoptit ghidului că raza asta de lumină e *Raport către El Greco*, într-un fel testamentul artistic al lui Kazantsakis.

Troglodit grăbit, n-am o imagine mentală proprie a picturii lui Domenikos Theotokopoulos, ca să pot compara tablourile din micuța casă-muzeu. Dar un *Petru și Pavel* spiritualizați, plini de lumină, dar și de apăsarea răspunderii, dau o idee despre rolul artei în meditația individuală pe marginea credinței. Și chiar pe marginea oricărui gând fundamental.

Următorul oraș – *Rethimno*. Îi dedicasem cu ceva vreme în urmă o pagină care se dorise a fi primul element de jurnal, scrisă în chiar dupăamiaza revenirii, apoi am integrat-o într-o proză modulară. O redau mai jos:

LA PAS PE STRĂZI ÎN PANTĂ (călătorie imaginară patru)

Aproape întreg grupul decide să folosească dupăamiază liberă pentru plajă în *Rethimno*, port la Marea Egee, pe coasta nordică a Cretei. Oraș venețian, oarecum în amfiteatru. Cum plaja atrage, plec în căutarea unei taverne cu internet. De fapt o ochisem din mersul microbuzului. Patroana, o tinerică în blue jeans, cam neîncadrată în modelul local durdului, mă întreabă dacă vreau și ceva de băut. Cum prețul e aproape triplu decât în *Iraklio*, renunț la pahar și mă afund în cele câteva zeci de mesaje secerând fără milă. Răspund doar la 3, dintre care numai unul de suflet. Am depășit deja cu șapte minute stagiul pentru taxa minimă, echivalentă cu berea locală (Mythos!), fătuca mă iartă de creșterea taxei (oi fi având moacă de român), mai hoinăresc urcând spre interior. Dau de reclama unei excursii la *Thyra* (Santorini). Pentru doar un sfert în plus față de suma plătită în schimbul unui tur de o zi,ăștia oferă trei zile, cu două nopți în cuibulețele părtașoase și albe de pe faleza vestică, cea spre hornul fostului vulcan. Evident, tur operatorul n-a vrut să piardă două nopți de cazare și ne-a momit la excursia de o zi. Amintirea calvarului urcușului pe străduțe de lățimea unui măgar, soarele năucitor, fermentarea borhotului din capul meu, dacă nu toate la un loc mă fac să mă trezesc sărutând ceremonios mâna întinsă de frumusețea aseptică de pe afișul violent colorat. Intru în peisaj ca eroul lui Kurosawa în tabloul cu ciorile lui van Gogh. Arșița emanată de lanul de grâu trebuie să fi fost aceeași, încep să-l înțeleg pe personajul demiurgului nipon, momit la o călătorie vag inițiată prin lumea fantomelor. Nava se transformă brusc în vedetă militară și ajung instantaneu la un țărm pietros. Nu e Santorini. Soarele cade altfel. Devin conștient că mă aflu în inima Cycladelor. Vasul a dispărut. La poalele unui chiparos, o femeie superbă, nu poate fi decât nymfă, se chinuie să nască. Fascinat, urmăresc spectacolul de după o tufă de leandru alb. Sunt doi gemeni, băiat și fată. Ea e sveltă, athletică, cu o privire totuși melancolică și poartă arc, iar el are părul auriu, o lyră și cunună de laur. În ciuda reprezentărilor convenționale, sunt goi, cu impudoarea naturală a vietăților pădurii. Leto, murmură fără a le fi întrebat, buzele mele deja crăpate de arșiță. Înseamnă că știu unde mă aflu. Fac semn cu mâna bărbaților în armuri și coifuri care vorbesc, într-o limbă necunoscută, dar pe care o înțeleg, vorbesc ceva de o confederație, sau ligă și se transformă instantaneu într-un grup de pelerini în procesiune către un lac sacru. Toate umbrele astea trebuie să fie vedenii stârnite de căldură și lectură, nu se poate să nu găsec aici și ceva real. La gândul ăsta, din lac iese o făptură majestuoasă, cu pielea albă, părul și ochii negri. Veșmântul negru, tivit cu litere de aur mereu schimbătoare mai mult conturează decât acoperă un trup sculptural. Făptura deschide brațele, literele de aur sună precum clopoței șarpelui. Pare că prezintă regatul (sau sanctuarul?) ei. Straniu, se exprimă în limba altor locuri. Realitatea depășește beția arșiței. *Ich bin die Zauberin*. Asta este. Conștient că sunt spectatorul privilegiat al acestui ritual straniu, lepăd timiditatea odată cu tricoul și perechea de jeans negri, pun

ceremonios un genunchi la pământ, sărut cast unghiile sidefii, murmurând fără umbră de surâs: *iar eu sunt, măcar de data asta, buricul pământului*. Îmi trec fulgerător prin minte – reflex livresc irepresibil – toate povestirile în care un pământean e făcut să se împreune cu ciudăţenii telepate, care mai de care, ce-i apar conform tiparului său mental de femeie, aleg treptele lustruite de milioane de paşi ale incertului templu apollonic drept loc de ofrandă şi mă scufund cu voluptate în îmbrăţişarea înşelătoare a zeiţei. În momentul când trupul orbitor se arcuieste, desprins de piatra lucioasă şi e cuprins de un soi de rigor mortis, din lac îşi iau zborul mii de lebede. Iar eu ştiu că am fost dăruit cu puterea de a ţinti orice nălucă zburătoare cu arcul voinţei mele şi pot crea armonie ciupind nişte coarde întinse potrivit.

Când să ajut zeitatea să se ridice de pe lespezi şi să-şi îmbrace horbota, un motociclist zbanghiu m-a atins, în trecere, de m-am rotit cu ochii de la afişul publicitar. M-am întors la taverna cu internetul, să mă răcoresc cu o bere, până la ora reunirii grupului. Mâine, altă zi, alte năluciri, acelaşi soare, aceleleaşi amintiri ce fermentează sub fruntea mea încinsă.

(11 octombrie 20..)

Dragă Amaryllis, ştii deja că acum refac o cronologie mai degrabă artefactică decât aproximativă, aşa că am lăsat serile petrecerilor locale ultimele. Seara cretană n-a fost decât o masă rustică unde fusese adunată populaţia turistică din 5-6 autocare, cam... economicoasă, nu cine ştie cât de specifică din punct de vedere culinar şi aseasonată cu un spectacol demifolcloric, amintind vag de artefactele de export de pe la noi... altă dată. Dar ce motivaţie or avea ei, să... aproximeze propriul lor folclor? De unde ştii? Nu ştiu, habar n-am de folclorul cretan, intuiesc, pun cap la cap, corelez. În fine... Pe drumul spre „casă”, autocarul prelungeşte seara cretană lălăind la microfon

Mult mai autentică e petrecerea familiei gazdă. Meniul – mai grijuliu decât standardul cinelor de până acum, chiar dacă vinul trebuia să ţi-l cumperi, dar asta deja era stabilit. Cealaltă jumătate a grupului, trei perechi de vârsta a doua, apare îmbrăcată mai festiv, ca şi o parte din jumătatea „mea”. Eu – mă mulţumesc cu un t-shirt încă neîmbrăcat. Perechea gazdă se străduie să ne facă să deprindem paşii aceloraşi două dansuri de pe vapor, lăsându-mi aceeaşi nedumerire. Ramiro devine, dat fiind cercul mai restrâns, vedeta serii.

Amănunt amuzant, în program seara asta era trecută *barbecue party*. Nici vorbă de grătar, dar mica megalomanie grecească e benignă. Feliciei însă îi rămăsese în cap cev a legat de... berbecuţi.

Traversarea inversă e deja rutină. Una plăcută, desigur. Uplem microbuzul ieşit din burta *ferry-boat*-ului cu promptitudine, plecăm imediat în circuitul zilei. Teoretic e rezervat Peloponezului. Cum cazarea era stabilită într-un hotel

atenian, am fi avut întreaga zi la dispoziție, iar circuitul ar fi putut fi, poate, mai cuprinzător. Pentru „generația următoare” contează mai puțin, ocaziile din viața lor ar trebui să fie gradual mai consistente față de a noastră, precum am pășit noi – așa de târziu, totuși – mai departe decât antecesorii noștri.

Circuitul peloponezic se reduce la Argolida, ramura estică a peninsulei spartanilor. O să putem spune, zâmbind, fiecare: *Et in Argolida ego*. De ce-mi aduce aminte acum sonoritatea asta clasică? Nu de *Argos*, singura revistă *on line* cu care am colaborat la toate numerele ei de până acum. A, da. Un episod instructiv din *Fundația* lui Asimov, unde primarul planetei Terminus, sediul enciclopediștilor galactici, „squeezează” un ambițios lider ostil, bazat pe inerția spirituală a populației. Nucleul ecleziastic al planetei Anacreon, sediul respectivului lider, era așa numitul templu argolid.

Dar autostrada rulează așa de iute, că mă trezesc să-l întreb pe ghid cam pe unde vine Eleusis când trecusem bine de orașul numit acum *Elevsina*. Domnul avocat dunărean, care-o face (bine) acum pe ghidul mă provoacă, aruncând în microfon ceva gen „și acum dom’ profesor o să ne povestească de misterele eleusine”. O fac pe surdul. Cum, dece, dragă Amaryllis, asta-i tachinerie curată. Dacă tu ești și planta imaginară care-mi decora locuința virtuală din e-grupul *Capitolul 9*, locuință împărțită cu *colley*-ul Laurențiu, știi la fel de bine ca mine că aproximativ de atunci datează întâlnirea mea cu un roman centrat pe aceste mistere misterioase. Așa că dacă acum ești închipuitul meu interlocutor narativ, falsa naivitate nu-ți șade bine. E adevărat că-mi place să-mi etalez cunoștințele, fără dorința de a epata, dar mai ales de când am aflat că și lui Asimov îi plăcea, nu mă mai jenez defel. Dar dacă aş vorbi despre Eleusis ar fi un soi de furt.

Văzusem cu un an în urma acestui periplu fotografii ale tăieturii practice în istmul Corint, pentru a facilita navigația și, care tăietură, face, într-un fel, din Peloponez chiar o insulă. Popasul făcut după traversarea podului peste canal e valorificat prin dublul achiziției de imagini: fotografiem canalul și cumpărăm ilustrate.

Peisajul argolid e nu numai radical schimbat față de tot ce-am văzut până acum, ci chiar de-odată familiar. Stâncăria Greciei continentale și cu atât mai mult cea a Cretei (Santorini nu se pune, aia e rocă vulcanică) este îmbrăcată cu un covor vegetal sărăcăcios, arboret pitic și rar, iarbă decolorată. Ceea ce aveam să vedem și în cea mai mare parte a *mesetei* castiliene. Ca o compensație, vegetația pur mediteraneeană e hipertrofiată, iar exemplul cu mușcata nu e singular. Aici însă, în Argolida, peisajul deluros arată ca pe la noi. Mă rog, cum arăta la noi când nu începuse despădurirea asta dementă.

Obiectiv major – teatrul din *Epidavros*, adică Epidaur. Dacă cumva gradenele de piatră or fi fost recondiționate, cel puțin forma e păstrată integral. Deoarece

efectul acustic se verifică. Centrul arenei circulare e marcat cu un disc de scândură, cu diametrul de circa două picioare. Raluca îmi face cu mâna, din grupul celor 5 tineri, așezați pe gradene, aproape de coronament. Grăsan, ia du-te acolo jos și zi ceva, să vedem dacă te-auzim. Mă duc, simt în spate discrete pufnituri în răs, Raluca o fi pariat cu băieții că Grăsan nu pierde ocazia să dea show. Cum s-o pierd? Recit *Trei fețe*, de Blaga. Semne cu mâna, se aude perfect, la mai bine de 35 de metri liniari. Mai adăst o clipă pe discul ăla de scândură, la 6-7 ani "făceam scândura" la clubul sindical din orașelul natal, e bine în focarul ăsta. Efectul acustic e, însă, unilateral, de aici nu auzi ce vorbesc cei din tribună. Nimci mai normal, deși în unele galerii ale castelelor medievale existau puncte conjugate unde ecoul se focaliza și auzai ce se șoptea în celălalt punct. Aici panta și curbura tribunei a fost calculată simultan pentru confortul vizual și cel auditiv al miilor de spectatori.

Nisipul arenei se umple de tineri francofoni, la limita liceu-colegiu. Am, de aproape 40 de ani, în capul meu pătrat, un catren în franceză, citat într-o carte de Leonida Neamțu, probabil altfel nu l-aș fi reținut. Grupul juniorilor, de acolo, de sus, aude și râde. *C'est quoi?*, întreabă o fătucă pe imberbul ei prieten. *C'est Baudelaire*, răspund ascunzându-mi un zâmbet. Fața fătucii se luminează: *Ah, oui, c'est Baudelaire*. O clipă s-a stabilit o comunicare, cu prietenul pe tușă.

Teatrul din Epidaur îmi rămâne unul din momentele cele mai pregnante ale itinerarului, căci având spectacolul în sânge, comunicarea esențială, cu umbrele actorilor care-i declamau pe Eschil și Aristofan s-a făcut mai lesnicios decât cea cu fantomele Labirintului. Să vedem cum o fi pe Acropole. Muzeul alăturat, unde Miriam cu Răzvan notează, mental, cu conștiinciozitate, pietroaiele expuse, mă găsește deja descărcat pe azi, la limita indiferenței.

Mi-am consumat resursele aperceptive cu amfiteatrul străvechi. Mai păstrez, cu anume avariție, ceva pentru trecerea fugară pe lângă Eleusis, la întoarcere. Poate că portul *Napflio* ar merita mai multă atenție, e de-a dreptul frumos, bate *Rethimno* și *Agios Nikolaos* la mare distanță, sigur ruinele de la Micene ar face legătura cu cartea de istorie de clasa a V-a, dar ziua mea s-a terminat.

Reușesc o fotografie strict anonimă, cu niște clădiri greu de clasificat, trecând pe lângă *Elevsina*, doar ca să nu omit orașul.

Cazare la un hotel unde miroși est-europenii. Aud poloneză pe scări. Ieșim apoi și reușim să vedem, cu harta și cu pasul, cam tot ce-ar fi de văzut în *Athina*. Îmi zâmbesc iar, în barbă. Cam tot ce știu despre Atena știu de la Ioan Chirilă, care, în aprilie '69, în dimineața dinainte de un meci decisiv pentru calificarea la Mondialul Mexican a luat o barcă și s-a dus la Salamina "să vadă golful bătăliei de pe locul unde era tronul lui Xerxes". Am văzut Salamina de două ori, în soarele dimineții, la plecarea spre Corint și spre apus, la întoarcere. Așa cum

văzusem Eubeea, sau *Evvia*, în cursa contra cronometru, spre portul Pireului și cum o voi revedea la întoarcere, înainte de oprirea la Termopile. O repetare a experienței publicistului deghezizat în cronicar (cât de bine îl înțeleg!) e unul din puținele lucruri care mi-au lipsit în itinerarul ăsta.

N-o să fac lista clădirilor și locurilor văzute, dragă Amaryllis. Când cochetam pretinzând că-mi birui inerția și intru între amintiri, încercând să le reînviu, Ariel, care mă va însoți abia anul viitor, pe urmele lui Gaudi, mi-a atras grijuliu atenția că dacă ceva are sens, nu-i decât Grecia mea subiectivă, oricum n-aș putea concura ghidurile profesioniste. Tot ce merită să spun acum e că mâine, jumătatea de dimineață rezervată aceluiași "obiective" ne va oferi tuturor mult mai puțin, ca impresie, decât ce-am descoperit singuri, în seara asta, cu pasul și cu harta în mână.

Un tur standard de Atenă n-are oricum ocoli *Plaka*, strada în trepte, bordată de terase ce dau dintr-una în alta. De fapt e un întreg cartier. Două cuvinte cheie, comune reportajului viu al lui nea Vanea și ghidului Michelin: *ouzo* și *retsína*. Ambele băuturi naționale, vinul și rachiul, conțin o doză mică de rășină, solubilă la concentrația alcoolică a băuturii, care precipită în suspensie lăptoasă la adăugarea apei. *Crâșmarii care toarnă apă-n vin* n-ar mai beneficia de somptuoasele blesteme ale lui François Villon, căci criminalul lor gest ar fi denunțat în fașă de tehnologia tradițională. Să fie la origine o suspiciune a producătorului față de negustor, presupus aprioric *pezevenghi*?

În fine, căutăm o terasă, mai departe de luma dezlănțuită. Felicia pretextează că mâine-i ziua ei, pentru a convinge șapte indivizi din două generații să se așeze la olaltă. Descopăr că momentul e o premieră. Se va repeta mâine, la altă terasă, în *Thessaloniki*. De fapt ziua ei va fi poimâine, când vom fi acasă. Ne întâlnim în drumul spre hotel, cu "Gheorghiu Dej", blândul și simpaticul șofer.

Și totuși în dimineața planificată pentru turul organizat al Atenei am prins cel puțin un reper în plus, chiar dacă numai pentru mine semnificativ: stadionul *Karaiskakis*, unde Dumitrache egalase de două ori, deschizând drum spre Mexic. Până la Acropole, care ține de alte povești, se încheie un cerc frumos al *Atenei mele cu Ioan Chirilă*.

Acropolea nu mai merge inserată în itinerarul subiectiv ca până acum. E prea... sus. Sigur că, afară de Olimp, la care referirile sunt totuși strict profilate, adună cele mai multe coenxiuni. Nimic mai firesc, Acropolea e un reper cultural mult dincolo de Grecia. Acropolea e secolul lui Platon, reflectat în Renaștere, fără Acropole domul din Köln n-are sens, nici cupola lui Giotto. Lista textelor literare în care e inserată Acropolea e mai lungă decât cea în care apare Kremlinul.

Dar a amesteca, relatând contactul meu și al grupului meu cu Acropolea povestea, de la Chirilă cetire, a magnatului texan, care și-a construit, pe proprietatea lui, în vârful unei coline identice, orientată la fel față de soare, o replică, o clonă arhitecturală, cu versurile Lianeii Corciu și, nu în ultimul rand, cu replica lui Anton Lupan, căpitanul Speranței, urcând, alături de Adnana, treptele spre poarta Propileelor, deși e adevărat că toate astea-mi zumzăie prin minte când urc aceleași trepte, ar da experienței mele un aer de *ersatz*.

Poarta Propileelor e aglomerată, coada se mișcă încet, soarele arde, deși nu-i nici 11, dincolo de ziduri n-o să poți simți nici un contact, din cauza zgomotului mulțimii, ce să mai vorbim de unghiuri fotografice... Doamne, am început să vorbesc ca un turist profesionist, carne de tun a celei mai prospere industrii, de la Capul Nord la cel al Bunei Speranțe... Dar ce-a fost asta? O imagine curentează. Un snop, un furnicar, o falangă, un roi zumzător de indivizi trași la Xerox, cu aceleași pălării caraghioase, pescărești, cu aceiași ochelari cu rame negre, cu același zâmbet aproape înfricoșător, aproape cu aceleași veșminte, uniformă de vară a unei trupe de ocupație. Numai mărcile aparatelor de fotografiat îi deosebesc. Ghida *lor* se străduie în van să-i țină cât de cât grupați, entuziasmul lor febril e asurzitor, după vârstă pun pariu că urcă pe Acropole a 273-a oară, dar bucuria copilărească cu care redescoperă sinteza insolită dintre roca lui *Fuji* și eleganța caselor de hârtie de acasă nu are egal decât în frenezia furioasă cu care mitraliază în jur fără nici un strop de selectivitate, cu aparatele lor performante.

Tot începutul de discomfort mi se evaporă. Îmi regăsesc uluit, sprinteneala vârstei la care auzisem prima oară de Acropole, aveam aceeași înălțime ca acum, dar mai puțin de jumătate în greutate.

De acum, fiecare pentru el. Inevitabil ne vom încrucișa traiectoriile ca la Knossos.

Mai târziu, la clasarea fotografiilor celor 4 aparate, constat fără surprindere că unghiurile din care-i surprins Partenonul sunt aceleași, că aceeași perspectivă prinde cariatidele Erechtheonului, că panorama Atenei e identică.

Aș vrea însă ca acele fotografii să fie din bronz. Deoarece atunci aș putea spune că imaginea mea mentală rămâne sub egida celebrului citat: *aere perennius*.

Dupăamiază, pe drumul de întoarcere, până să înconjurăm din nou *Lárisa*, îmi rememorez întâlnirea cu *Akropolis*, lăsând să curgă versurile Lianeii:

Lecție pentru acasă

Și ce dacă n-am să văd niciodată Capela Sixtină?
Michelangelo, când a pictat-o,

s-o fi gândit la Dumnezeu.
Asta pot să fac și eu
fără să mă mișc din casă.

Și dacă n-am să văd niciodată Montmartre?
Oamenii tot determinați
de istoria economico socială sunt
iar noaptea tot așa afli Steaua Polară.

Și ce dacă n-am să văd niciodată Acropolea, Piramidele,
și toate câte le-a făcut OMUL
și ar fi de datoria mea să le admir?

De la mine de-acasă
până la stația de troleibuz
e timp și loc destul
pentru cele mai ample trăiri

(Liana Corciu, Pronostic, Cartea Românească, 1975)

Altă amintire se înghesuie să iasă la lumină. Tot de la nea Vanea cetire. Un nabab american își construise pe o colină, adusă prin ajustări la identitate, o replică a Acropolei, orientată la fel față de soare. Invitat la inaugurare, Le Corbusier declară senin că i se pare o monstruozitate. "Dar, maestre, am reprodus totul întocmai", ar fi îngăimat năuc urmașul cetățeanului Kane. "Lipsește soarele Atenei", se zice că ar fi scandat, în metru antic, arhitectul Braziliei.

Soarele Atenei, care a avut, totuși, nevoie de efectul catalizator al insolitului grup de japonezi pentru a mă pune pe mine, contemporanul de pe stradă, în contact emoțional cu Partenonul, templu al zeiței născută din fruntea lui Zeus.

Dar, până la rememorare, să oprim câteva minute la Termopile. La ducere, spre Atena, eram la limita crizei de timp. Totuși făcusem un popas de peste 20 de minute într-un spațiu de servicii, iar acum popasul n-a atins nici măcar jumătate din timpul ăsta. *Enfin*. Oricum totul se reduce la câteva poza făcute pe fondul monumentului lui Leonida. Încă de la dus, locurile nu-mi semănau defel cu descrierea lor istorică. Între coline și mare e loc destul, iar colinele nu arată așa de inexpugnabil. De altfel, Leonida apăra poziția, care, cel puțin acum, nu arată a defileu, cu 5000 de oameni pe lângă cei 300 de hopliți ai săi, în fața zecilor de mii de perși masați în câmpia Thessaliei. Punctul de trecere spre Attica e obligatoriu. Leonida ia decizia dramatică de a-i elibera pe nonspartani din dispozitiv, când se trezește în spate cu un detașament persan, adus pe potecile stâncoase ale colinelor de un trădător grec. Manevra de flanc pe coline anulează

poziția, orice rezistență e compromisă, Atena va fi lăsată la dispoziția invadatorului, iar Temistocle va salva, ultreior, situația, la Salamina, dar Leonida nu vede dincolo de pierderea tactică a bătăliei lui și salvează, prin decizia lui, viața trupelor auxiliare. Rămas cu cei 300 de hopliți, al căror cod moral, *ou tan ou epitan*, sau cu el (scutul), sau pe el, nu-i nici glumă nici reclamă TV, îi obligă să moară pe teren. Și Leonida o face în maniera în care, peste două milenii, principele Vlad, cel poreclit Țepeș, va fi cât pe ce să curețe Europa de sultanul venit să conducă personal campania din câmpia Dunării: Cei 300 se infiltrează, la adăpostul nopții, în tabăra persană și, în drumul lor spre Hades, iau cu ei un număr mult mai mare de invadatori, selecția din cei cu grade mult mai mari.

Amaryllis, rostul acestor considerații militare e de a face diferența între ce știam atunci, la trecerea prin Termopile, când nici ghidul nu știa mai mult (sau nu-și punea problema în termeni militari) și ce știu acum. Atunci îmi spuneam, alături de încă 1-2 din bărbații din grup (3 + șofer și ghid afară de mine) că, poate, marea s-o fi retras cu câteva zeci de metri, lărgind calea de marș. Acum îmi spun că fie și la lărgimea actuală a benzii dintre țărni și coline, 5000 de apărători încadrați de 300 soldați de elită ar fi putut bloca armada de peste 100,000 de persani destulă vreme, poate până la o repetare a bătăliei navale din nordul insulei Eubee. Atunci însă n-am mai fi avut, poate, o bătălie de la Salamina, o bijuterie militaro-navală, pentru care Temistocle se pregătise ani de zile, construind triremele sale, care surclasau navele de război persane în viteză și forță de șoc. Câtă dreptate aveai, domnule Fred Hoyle: *tot ce se întâmplă, se întâmplă pentru că așa trebuie!*

Cu toate că la ducere se stabilise că vom trece prin *Lárisa*, ocolim orașul tot pe centură. Nu mai știu unde citisem că celebrul *Hippocrates* ar fi fost originar de aici. În realitate e din *Kós*, o insuliță din Dodecanez, aproape de coasta Asiei Mici.

Încă o seară și o noapte în același hotel din Paralia Katerini, și plecăm spre capitala Macedoniei. Humorul grecesc se manifestă onomastic. *Thessaloniki* înseamnă literal "Victoria de la Thessalia". Și e simultan numele unui important port la Egee și numele surorii lui *Alexandros*, fiica lui Filip al II-lea, născută în ziua respectivei victorii. Evident, numele orașului tot de regele macedonean e dat.

Te-ai simți bine aici, dragă Amaryllis. Logica străzilor e impecabilă: bulevarde paralele cu țărmul est-vest al mării, tăiate în unghi drept de străzi mai înguste, care coboară spre litoral, orașul e în pantă. Pe bulevardul principal, în plin centru actual, arcul lui Galeriu, poarta orașului pe vremea împăratului roman care își stabilise aici un sediu, se integrează cu resturile lui de zidărie în peisajul urban ultramodern. Ca orice oraș mediteranean, vegetația concurează construcțiile.

Catedrala ortodoxă e impunătoare. În interior, două șiruri paralele de coloane greco-romane marchează o alee centrală, dându-i un aer hibrid, mai degrabă totuși apusean. Înainte de a coborî în subsolul care folosise în trecute vremuri ca închisoare, dar unde se găsește un izvor tămăduitor, descopăr într-o firidă mai întunecată, în stânga intrării principale, statuile lui Chiril și Metodiu, inventatorii unul alfabet pe care continui, în încăpătânarea mea, să-l socotesc inutil, câtă vreme a limitat expansiunea naturală, de esență a civilizației, a alfabetului latin și, încă mai mult, l-a făcut pe cel grecesc, unul provincial.

Dar nu eu sunt, dragă Amaryllis, desemnat să judec, ci să socotesc drept încă o mărunță manifestare a humorului imanent – amănuntul că dintre toți eu sunt cel care i-a descoperit pe cei doi călugări, în ungherul cel mai întunecat al catedralei thessaloniciene.

Trec peste episodul celei de-a doua mese a întregului meu clan, la o terasă înghesuită în mijlocul unei piețe de legume și fructe, ceea ce dă momentului un pitoresc suplimentar, masă oferită de Felicia, sub pretextul reiterării sărbătoririi aniversării ei, pentru satisfacția de a-i vedea pe toți șapte la olaltă, pentru a ajunge la deloc grăbita despărțire de lumea elenă, pe marginea mării, între turnul alb și statuia ecvestră a lui Alexandru cel Mare. Loc ales cu tact și știință de ghid.

Nu poți trece pe lângă această statuie fără să te lași impresionat de ea. E același Alexandru din gravurile de epocă, figură deja convențională, dar extraordinar de expresivă, cu fața arsă de pasiunea irepresibilei hotărâri, cu părul mai puțin fluturat de vântul galopului decât coama calului (trăsătură abil pusă în valoare de sculptor), iar privirea... Ei, bine, privirea lasă impresia pregnantă că întrezărește, în depărtări abia visate, acea *graniță firească a scumpei sale Macedonii, pe litoralul chinez*, cum șarjează cu acuitate Karel Čapek, în **Cartea apocrifelor**.

La nici treizeci de metri în spate, un bust al lui Filip al II-lea. Rareori întâlnești marcajul în teren a simbolurilor conjugate ale *tatălui și fiului* ca aici.

Itineraul de retragere, de la Salonic la agenția de pe strada Guttenberg, de aproximativ 17 ore, nu-i interesant decât prin tăcerea crescândă a membrilor grupului, odată cu procentul la fel de crescând al gândurilor fiecăruia de dor de casă.

(11.10.2003 – 29.07.2005)

PE URMELE LUI SIR ARTHUR CONAN DOYLE

Cu destulă vreme în urmă unul din locurile de întâlnire ale specialiștilor în protecția culturilor era orașelul englez Brighton, o stațiune marină cam provincială. Delegația română era cam aceeași, în linii mari, dar componențai ei nu e subiectul jurnalului. Directorii mei, atașați pe rând, prinseseră două din ultimele trei ediții înainte de a se hotărî să mă coopteze, la ultima lor participare de până acum. Ceea ce a coincis cu schimbarea locului conferinței, tocmai la Glasgow.

Plecarea fu cam la 2-3 luni după ruperea tradiției cazaniere, cu piatra mea albă luată în gură, în drumul nocturn spre Grecia. Nu apuca să mă pregătesc nicicum, de altfel nici cu celelalte ocazii. La una din mesele colective de seară, într-o cârciumă de pe malul nordic al Clyde-ului, funcționara luată de patron la conferință mărturisi că se documentase pe internet cam tot de 2-3 luni asupra locurilor. M-am simțit mai confortabil, cu lipsa mea de pregătire.

Spre deosebire de ea, avusesem la dispoziție o grămadă de hărți, albume și fotografii, din cele două expediții anterioare, plus relatările orale ale Feliciei. Ce mă făcuse, totuși, să le tratez aproape ca pe ceva abstract, dacă nu chiar ficțiune?

De bună seamă nimic altceva decât reacția emoțională, de pozitivă surprindere, la primirea unei enciclopedii cinematografice. Ar trebui să-l fi văzut, domnilor președinți, pe prietenul meu graficianul cu câtă evlavie răsfoia paginile ceasloavei, ca să vă faceți o idee despre cum le răsfoisem eu însumi, cu câteva zile înainte.

Experiența călătoriei reale, peste doar un an de la primirea acestui dar, avea să fie o treaptă emoțională ascensională sau ramificată? Nu mă întrebați, nu știu.

Oricum, la aproximativ un an și jumătate după călătoria mea, în cadrul aceluiași grup, urma să se închidă încă un cerc, să fiu ținta încă unui exemplu al teoriei punctelor conjugate, cum spune un personaj de-al meu, sau veriga de legătură a două evenimente aflate în pereche newtoniană, cum spun uneori eu însumi: *Laruca* (nu mă întrebați prematur de ce-i spun acum așa Ralucăi-Ioana cea mezină), întoarsă dintr-o delegație de serviciu la Londra, avea să-mi dăruiască altă ceaslovă, cuprinzând lista Academy Awards. *Laruca* a văzut astfel Londra cu 3 ani în medie mai târziu decât părinții ei, dar cu 31 mai devreme decât vârsta medie la care aceștia trecuseră pe acolo primele lor dăți.

Dar era oare aceeași Londră? În ce măsură da, în ce măsură nu?

Dar să ajungem acolo trecând prin toți pașii anteriori.

Dacă spre Barcelona și Roma aveam să plec(ăm) de la Băneasa, acum startul firesc erau Otopenii. Mai mult sau mai puțin surprinzător, atmosfera emoțională a plecării bătea spre anodine, net depășită de plecarea fără mine cu un an în urmă. Iar acum, la rememorarea călătoriei, tot plecarea din 2002 îmi rămâne mai pregnantă, deși ulterior separării unora de ceilalți la porțile de intrare ale terminalului avusesem o zi extrem de plină, concentrată în jurul finisării unui interviu important, una din cele mai active sâmbete pe o plajă de ani buni încoace și încolo.

Nimeresc în avion lângă un personaj rasat, care, după aproape două ore de solitudine mutual respectată, timp în care podeaua norilor nu avusese nici o fisură, se apucă să-mi relateze, în stilul propriu, un cocktail savuros de curs universitar cu șuetă intimă și o picătură de zâmbet feciorelnic cum descoperise el, la Bruxelles, că săseasca lui natală e aproape identică idiomului german vorbit în Luxemburg. Se întreținuse jovial și șotic cu omologul său luxemburghez, făcându-și virtual și mutual cu ochiul, în timp de o întregă promoție de germanofoni murea de ciudă și de nedumerire, nereușind să dezlege șarada: ce limbă vorbesc ăia doi, un român, căci sasul reprezenta România și un reprezentat al Marelui Ducat, de sună cam ca nemțeasca, dar e de neînțeles?

Limita norilor ne permisesse a vedea întreaga rețea de brațe, de la estuarul Schelde, cu insula Walcheren, până către Rotterdam. Nu mai mult de câteva minute, la un sfert de oră suntem deja peste sudul Angliei. Tare aș vrea să localizez Hastings, mi-ar fi apoi ușor să refac, mental, bătălia, în seara căreia *Bastardul* a devenit *Cuceritor*. Ideea mea fixă e că nu-mi pot închipui dispunerea trupelor, *huscarlii* fraierului de Harold și briganzii lui William, dacă nu știu exact punctul de pe harta mobilă, derulată sub aripa avionului. Klaus surâde subțire la mărturisirea mea, nu apucă să dezvolt că începem coborâșul.

Prima impresie în holurile aeroportului Heathrow e că am greșit continentul. Peste 90% din personal are fason hindic, probabil majoritatea or fi pakistanezi. Sunt singurul nebotezat din grup, numărul mediu de călătorii încoace presupun că depășește 5-6. Până și Felicia, care nu merge decât a treia oară, e obișnuită.

Numai că politica de personal de la Heathrow dă rezultate deloc paradoxale. Ne înșiruim disciplinați la ghișeele companiei locale pentru cursa de Glasgow. Directorul meu se întâmplă a fi plasat al doilea la unul din fire. Prezența lui de spirit salvează bagajele unei doamne din grup, care era prima, s-o ia binișor înapoi, spre București. Funcționara, poate chiar frumoasă după criteriile indo-pakistaneze, se cam agită reparând gafa, fără nici o preocupare pentru ideea ciudată de a-și cere scuze. Bagajele respective sunt întoarse din drum, li se schimbă banderola cu una corectă, firul continuă să curgă. Banal incident, vei zice, Ariel, doar treci curent prin așa ceva. Numai că nu incidentul ca atare e

subiectul relatării. Ci un amănunt al acestuia: colegul de companie al negricioasei, o contrastantă și ironic-clasică figură britanică, cu morgă cu tot, n-a mișcat un deget, și-a văzut, cu dublă eficiență de treaba lui, dar n-a uitat să intre în personaj păstrând un foarte discret zâmbet sardonice. Îmi place să cred, Ariel, că puțini din grup l-au sesizat. Și știu și cine.

Căpitane, nu încetezi să bați câmpii? Felul ăsta de a reinventa, în numele ficțiunii, falsifică jurnalul tău de călătorie. E adevărat că respiram atunci același aer britanic, dar habar n-aveam. Persoana întâia plural. Iar tu știi bine că, spre deosebire de Grecia, când permanentele tale dialoguri imaginare lăsau loc de ficțiunea că m-aș fi amestecat printre însoțitorii tăi, între plecarea și revenirea la Otopeni nu te-ai gândit la nimeni, afară de reperatele tale livrești.

Daaa, Ariel, de ce să nu recunosc? În mai puțin de 3 luni, spre sfârșitul unui an paradoxal, mi-a apărut, după o așteptare *mai lungă decât veacul*, o versiune electronică restrânsă a volumului de debut literar, am contribuit, integrat între timp, cu indicibilă savoare, la două din *destinațiile culturale* ale portalului ce-mi publicase, prin editura lui, acea versiune, sub un titlu superb, am văzut Grecia, Creta, Glasgow-ul și Londra, la ele acasă, după o viață impecabil cazanieră și am participat, nici asta nu-i puțin lucru, la o plină de pitoresc excursie cu și pentru salariații firmei, trei zile prin țară, nu mai puțin dădătoare de reliefate trăiri. Firește că în timp real, între debarcarea și reîmbarcarea pe Heathrow, m-am gândit aproape numai la ceea ce numești corect *reperatele mele livrești*. Dar asta pe de o parte pentru că ficționalizarea memoriei, dintotdeauna și mai ales acum, e monedă literară curentă, deci n-ai de ce obiecta. Apoi, ca să mă exprim în termeni matematici, adică riguroși și preciși, există un plan pe care n-am de ce face deosebire între compania mea concretă de drum și cele imaginare, ambele sunt la fel de reale în acel plan. Sigur, comunicarea are loc în forme complementare, aproape fără cuvinte în plan concret, firește, doar există bagajul comun al experienței și al influenței mutuale.

În fine, decolăm, diferența între cursa transeuropeană și asta "domestică" e vizibilă cu ochiul liber. Îmi aduc aminte, privind prin spărturile norilor, tabla de șah a câmpiei engleze, de ce povestea colegul meu de birou, a propos de interminabila discuție asupra eficienței fermelor mari: *dom'ne, eu am văzut în Anglia, și din avion, dar și din mașină și chiar la fața locului, ferme de nici 15 hectare, separate prin perdele arboricole. Apăi dacă nici ăștia nu știu ce-i aia eficiență...* Acum e în același avion. Mă ridic, îl zăresc și-i fac cu ochiul, arătând la tabla de șah de sub nori. Zâmbește.

Hotelul din Glasgow are, ca puncte de reper, o stație de metrou, cu nume foarte... londonez, *Charing Cross*, numai că acolo e gară feroviară și... un pub. Unde ieșim imediat după instalare, să facem diferența între berea *Guinness* presupusă autentică și cea pe care-o mai găsești prin țară. La Iași băusem o bere

Guinness pe care n-o putui deosebi de asta scoțiană. Seara se încheie cu un tur *per pedes*, de luat pulsul orașului. Cartierul unde umblarăm se dovedi orientat după *Clyde*, cu străzi paralele și perpendiculare. Pe străzi, relativ puțini negri, dar foarte mulți asiatici, probabil cei mai mulți chinezi. *Nu există oraș pe coasta de vest a Statelor Unite*, îi povestisem odată fostului șofer, *care să nu aibă câte un China town, cartierul lui chinezesc*. Ei, bine, cel din Glasgow e relativ modest, se întinde pe doar 3 străzi paralele adiacente, perpendiculare pe fluviu, dar întins pe cel puțin un kilometru jumate.

Cum conferința, sau congresul, sau ce-o fi fost, începea, decent, după amiaza, ne-am oferit un tur al orașului, cu o instituție turistică urbană, pe care abia aici am descoperit-o, pentru a o regăsi, în următorii trei ani, mai peste tot în partea de lume atinsă. Autobuze tipic englezești, cu imperială deschisă, unde, deși ai perspectivă, e riscant să mergi pe vreme îndoielnică și în toamnă târzie, ca acum, cu ghid și șofer în uniformă, cu bilete valabile 24 de ore de la ora cumpărării. Te poți urca și coborî, poți vizita muzeul cutare, apoi iei alt autobuz al aceleiași linii. Sunt două tururi, roșu și albastru, care merg în sensuri opuse. Ce-am apucat să vedem dimineața a fost un așa numit muzeu popular, cu o seră spectaculară, situat practic în câmp, dincolo de oraș și un soi de talcioc, care arăta ca toate talciocurile și unde Felicia a trebuit să cheltuiască 5 lire scoțiene, identice ca valoare celor englezești, care, însă, nu au putere circulatorie în Anglia. Spre deosebire de lirele sterline, care merg și aici, în Scoția. Aveam nevoie de o centură, primul mesaj de la hainele mele, în primul minut petrecut în camera de hotel, centura cumpărată în piața cartierului nostru, nu cu mult înainte, se rupse.

E posibil să mă repet, voi fi, sper, exonerat. Cele două fiice au văzut Veneția, la un an sau doi între ele și oricum înaintea noastră. Dar nu de noi e vorba. Uneia i s-a părut de vis, celeilalte îi pute. Ambele au dreptate. Glasgowul nu i-a plăcut Felicie, care era de acum obișnuită cu Brightonul pitoresc și cochet și cu noua curățenie a Londrei, găsindu-l afumat. Eu am apreciat tocmai mimetismul construcțiilor ultramoderne, culoarea aleasă aici pentru sticla pereților gigantilor arhitectonici fiind roșul cenușiu al cărămizii afumate de la vechile clădiri. O sudură *smooth* "facordată", între clădirile epocii industriale clasice cu postindustrialismul la zi.

Patru lucruri m-au impresionat în Glasgow: Universitatea, veche de aproape jumătate de mileniu, Muzeul transporturilor, Centrul științific, pe malul fluviului Clyde și cartierul chinezesc.

Universitatea. De fapt sunt trei, e vorba de cea mai veche, de vreo 450 de ani, n-o să mai trăiesc să-i prind semimileniul. Se vede din practic orice punct al orașului, ca o cetate. De fapt e simultan o cetate, o mănăstire și sediul unei comunități științifice. Tipic pentru universitățile medievale, inițiate ca replici ale corporațiilor meșteșugărești, bresle și ghilde, dar păstrându-și caracterul

comunitar și în epoca următoare, a Renașterii și a Reformei, când aceasta se va fi născut. Arhitectura hibridă, de mănăstire și cetate, sau, de fapt, de mănăstire fortificată, e naturală în condițiile în care, cu toată autonomia, printre funcțiile comunitare, de prezervare a intereselor studenților și profesorilor, nu putea absenta funcția defensivă, cu o anume componentă militară. Deși istoria nu cunoaște, de fapt, mănăstiri asediate, dar numără multe mănăstiri trecute prin foc și sabie. În evul mediu, atât profesorii, cât și studenții, erau mai mult clerici decât laici, iar în primele zeci de ani, căci n-aș vedea ditamai cetatea să fi fost construită peste noapte, situația n-ar fi avut prea multe motive să se fi schimbat. Nimic mai firesc, pentru imaginația mea, decât să vadă studenți în rase călugărești, cu tichiile alea ușor caraghioase, redescoperind, peripatetic, pe sub bolțile gotice ale galeriilor, ce însumează mai mult de 2-3 catedrale mari, că *omul e măsura tuturor lucrurilor*. Sau făcând exerciții de tir cu arcurile scoțiene, lungi, ca cele galeze, pe peluzele curților interioare și, ca derivativ, încercând să infiltreze o bășică de porc umplută cu păr de cal de munte (suntem aproape de patria *highlanderilor*) printre doi stâlpi, cu lovituri de cizmă. Dacă clădirea e uriașă, iar pe dinafară e fardată cu cărămidă roșie (bolțile gotice interioare sunt alb fumuriu), gardul de fier forjat ce mărginește curtea exterioară, generos dimensionată, trebuie să atingă 2-3 kilometri. Poate o fi având mai multe porți, dar noi am intrat și ieșit pe cea sudică (sau nordică?), adică cea mai depărtată de Clyde. În feronerie ei, monograme inserate în cercuri. Recunoaștem câțiva savanți britanici, dintre care cel puțin trei și-au împrumutat numele unor unități *de măsură*. Ca să nu plictisesc, îl amintesc numai pe James Watt. Cu toții, evident, absolvenți ai Universității.

Căpitane, rolul meu e mai degrabă critic, deși tu te lauzi pe toate drumurile că ești pricinaș, niciodată cărcotaș. Dar pagina asta, despre o instituție căreia, generic, se vede și se simte că-i aparții, mă face să-mi doresc să mai vizitezi și alte... centre consacrate de profil. Te-aș ajuta și te-aș provoca, făcând lista premiaților Nobel provenind de unde bat eu șaua, dar nu că mi-ar fi lene, ci chiar n-am timp. Fă-ți-o singur și șoptește-ți în barbă c-o să acostezi și... aici. Și apoi, narează.

Așa e, *nea Cornele*. Am intrat în Universitate(a București) în anul centenarului ei. Mulțam de invitație. Poate n-o să reușesc să ajung cu bătrânele-mi oase, dar ai dreptate, cu mintea ar trebui să ajung odată și să găsesc loc relatării despre locuri. Mi-ai mai dat un azimut, fii odată mai mult binecuvântat.

Muzeul transporturilor. Poate-or exista mai multe în lume, dar noi l-am văzut doar pe ăsta, de aici, din Glasgow și e pitoresc ca un kilt scoțian și la fel de plin de humor. Numai un bust de oțel afumat al domnului Stephenson, sau cum l-o fi chemat pe ăla cu locomotiva și calea ferată, lipsește. Căci parcă ăla nu era scoțian. Dar este statuia unei figuri din panteonul legendar al căilor ferate. Apoi, automobile de epocă, de fapt de două epoci, de la trăsurile domnișoarei

Mercedes la gândacii negri antebelici, în pandant cu câte un *Rolls Royce* ultraeleganț. Velocipede cu roata din față imensă, tot tacâmul. Dar, exponatul cel mai irezistibil, o căruță ce-ar da bine într-o gospodărie agroturistă la zi, de 3.14 margarete, plină cu butoiașe de... scotch autentic. După ce zâmbești din ce în ce mai larg, urci și la etaj, să bifezi totul. Acolo, te ia cu frig. Intrarea e un portal detector de metale, se simte metafora, după care, pe peretele din dreapta, pe fond verde malachit, cu litere de un alb discret, numele celor peste două sute de pasageri risipiți pe hectare întregi din jurul deja simbolicei localități Lockerbie. Idee de arhitectură memorialistică preluată la gorganul inițiativ al Memorialului de la Sighet. Numele de acolo având, însă, o cu totul altă încărcătură. Deși, e ceva comun între cele două liste ale morții. Ceva comun derivând din faptul că tortionarii scelerați au avut și ei ceva comun... în fond, verdele flammurii islamului e aproape complementar cu roșul comunist, nu-i așa?

Căpitane, de data asta doar întreb, în fond eu nu am date directe. Nu ți-e teamă de răstălmăcirea prea lejerei tale sincerități, cum că uneori, numai uneori, când vezi roșu, te face să... vezi roșu?

Nu.

Atunci retrag întrebarea. Tu știi mai bine.

Nu, Ariel, n-o retrage. E de bun simț. Pe cinstite, chiar îți mulțumesc c-ai pus-o.

Centrul științific. De fapt un complex de clădiri fanteziste, futuriste, față de care chiar zgârie norii de sticlă peste oțel, cu versiunile lor de dimensiuni... omeneste, arată clasic, dacă nu chiar vetust. O sală de proiecție pentru filme hibrid, între documentarul științific și basmele gen Harry Potter, de fapt complement de educație științifică à la *Joules Verne up to day*. Asta într-un pavilion. Iar în altul, materializări ale ilustrațiilor de manual gimnazial de fizică, sau de experiențe de laborator de același nivel. Prin ochiul meu se văd salutare. Extrem de utile, într-o epocă de tendință dramatic opusă celei trăite și servite de Jules Verne, când știința și, mai ales, afinitatea publică pentru ea sunt, vai, atacate din toate părțile: de la dubioasele curente esoterice, propovăduind misticismul emoțional obscur (da, aparținând, *imHo*, părții obscure a *Forței*, în codul trilogiei lui Lucas), la triviala lene de a gândi, cultivată prin preocupări cretine. De altfel, voi regăsi un atare cartier la Valencia și, poate, din goana calului, și la periferia altor orașe europene de care oi fi uitat.

Chinatown. O fâșie de cel mult 3-4 străzi ce coboară perpendicular spre Clyde, cam 70-80 metri pe 2-3 kilometri. Aer mai încins, vibrând ca un stup, scoțienii nu-s, oricum, puturoși, sunt de la munte și aerul rece stimulează mișcarea, dar chinezii furnicăresc de două ori mai repede. Într-o seară am mâncat aici, *in corpore*, liderul delegației, un domn admirabil, plin de humor, și-a făcut

damblaua cu *canard laqué*, numit pudic *rață pekineză*. Cum era nevoie de o notă de plată șampilată, iar băștinașii Chinatown păreau să fie adeptii contractelor bătând palma, au venit cu câteva zeci de foi scrise dezordonat în caractere de-ale lor, că nici cifrele nu se puteau citi. Acuma, sigur că și japonezii aveau să-și manifeste, trei ani după, adică acuș-acuș, o tendință similară, dar, doamne, câtă diferență! Deși seamănă, somatic, de departe, dar numai de departe, pe chinezi îi recunoști ușor, sunt miștocari de-ngroapă orice trupă a străzii de pe orice meridian. S-a făcut mare haz la masa plină de oficialități, oameni subțiri, cu toții, gălușca zâmbăreților cu ochi codați fiind înghițită cu eleganță.

Ei, și acum vine vremea să părăsim zona lirei cu sir Walter Scott și să trecem la lira cu Regina Elisabeta. De Glasgow nu știam mai nimic, Londra *mea* era temeinic preimprimată livresc. N-o să fac lista referirilor literare la Londra, ar fi și de prost gust, și stângaci în plan narativ. Destul că n-am rezistat tentației ca încă din prima seară, fiind eu luat *să văd Londra*, singurul din microgrupul respectiv, în care eram singurul neofit, am sfârșit prin a-i conduce pe ceilalți pe un itinerar cuprinzând cele mai multe *obiective* din centru-sud-est, începând cu palatul Buckingham, de care eram destul de aproape cazați, traversând apoi St. James Park (sau regent's Park? Ce contează?) spre 10 Downing Street, urmând firesc Parlamentul, Big Benul, Westminster Abbey și apoi acasă. E drept că stereotipul dinamic format în ultimii ani de aplicare, fie și internă, a ecuației *o zi, un oraș, între două nopți pe cușetă*, anume de a începe prin a-mi procura o hartă a orașului, fie de la recepție, fie de la primul kiosk, mi-a fost util. Sesizasem iute că în holul hotelului era un birouaș unde un gentleman tocmai asta avea de făcut: să ofere hărți clienților.

Cea mai mare parte a biografiei mele, Londra a însemnat *smog*. Invenție lingvistică a anilor 50, provenită din contragerea lui *smoke* plus *fogg*. Când, încă din primii ani la noul serviciu, devenise evident că oferta produselor unei industrii în genere poluante suferea mutații dramatice, către lumea a treia, și citisem în presă despre ameliorarea mediului european, accentuând cu valea Rinului, relatările consecutive ale Feliciei, care, cum spuneam, văzuse Londra cu trei ani, respectiv un an înainte de mine, nu aveau cum și de ce să mă mire. Părea logic ca vechea capitală a smogului să fi redevenit un oraș curat, chiar un oraș-parc, pe ici, pe colo. Dar contactul direct veni să argumenteze, odată mai mult, diferența marcantă între a înțelege și a vedea/simți. Diferență operând în plan emoțional, firește. Culorile unui tablou perceput pe cale senzorială sunt, nu odată, mai vii.

Nu cumva te contrazici, căpitane? Au loc, rezonabil, ca să preiau din terminologia ta, în aceeași pagină, pledoaria pentru antecunoașterea livrescă (a unui oraș) și forța impresiei directe a curățeniei acestuia, anticipată logic?

Nu, Ariel. Ambele efecte, reale, cât se poate de reale, funcționează pe planuri diferite. Precunoașterea livrescă e rezultatul nevoii de a sintetiza, de a corobora informațiile fragmentare. Un soi de puzzle mental. Unii îl fac explicit, alții automat, dar om care să nu-l facă nu prea întâlnești. Pe când diferența între receptarea rațională și cea emoțională *în probleme cu relevanță emoțională* e de mult un loc comun. Am subliniat, deoarece de pildă satisfacția de a rezolva o problemă de geometrie se manifestă direct, imediat și sincron în plan rațional și în plan emoțional, percepția e unică, aproape inseparabilă. În fine, primii pași în St. James Park, o grădină de o frumusețe intensă, mai ales în culorile toamnei (*cunoaștem, căpitane, afinitatea ta pentru culorile toamnei*), cu picanterea rațelor din iazuri cu tot, au dat semnalul atenției care a descoperit orașul curățat de funingine.

Westminster Abbey e o capcană prin nenumăratele conexiuni pe care le poți face. De la mormintele regilor la rafinamentul candelabrelor. Pe mine însă m-au impresionat însemnele cu iz heraldic de pe pavimentul unor abside, prin numele laice ale celor îngropați sub lespezi. Făcând, din principiu, din furtul de imagini interzise un sport, am adăstat 7 minute, de-a v-ați ascunselea, cu călugărul custode, mi-am anticipat elementele de expunere și am speculat razant întoarcerea lui cronometrată anterior, ca în buna tradiție a unui *hold up* bancar. Am furat imaginea lespezii mormântului unuia din cele mai dragi personaje din panteonul britanic. N-o să spun acum reverendul profesor Charles Lutwidge Dogdson, căci soarta a ales să fie nemurit sub numele de Lewis Carroll, adică autorul nemuritoare sale *Alice*.

Avem o întreagă zi pentru Londra. Alegem turul roșu: 17 lire de căciulă. La Acropole, cu doi ani în urmă, intrarea era echivalentul a 2 dolari, în drahme, acum două luni era 12 euro. Anglia e țară scumpă. Prima oprire, după puncte excelente de fotografiat: Turnul Londrei. Sigur, totul merită văzut, mai ales bijuteriile, între care săbii și coroane, dar parcă nici un exponat, nici o sală nu transmit tensiunea lugubră a referirilor istorice la acest loc. Singurul moment colorat – la ieșire ne întâlnim cu un grup de copii preșcolari, în uniforme, cercetași, probabil, veniți "cu tovarășa". Cel mai expresiv, centru natural al șolticăriilor, un chinez sau japonez, îmi ziceam atunci, precis un japonez, îmi zic acum, după ce am văzut că aproape toți copiii japonezi seamănă între ei și au expresia... desenelor animate gen Heidi.

În stație, deși planul era clar, întreb o grăsună simpatică, în uniforma turului. Explică cu ton de ghid profesionist, apoi întreabă dacă avem bilete. Căci de la ea le putem obține cu 13 lire, iar de la muzeu, direct, ar fi 17. Socoteli de-ale lor, gogoșeria turului e în tamjă cu muzeele de pe parcurs. Ajungem, în sfârșit, la Madame Tousseaud. Sunt uuușurel dezamăgit, față de reclamă. Calculez, în raport cu figurile prezente, cam cât durează o expunere și mă întreb unde-or fi depozitate VIPurile de acum un veac, dacă se mai păstrează. Mă fotografiez,

totuși, cu Pele, apoi cu Sean Connery, în James Bond, cu paharul de whiskey în mână. Felicia se va fotografia cu "colega ei de facultate", Maggie Thatcher, la sugestia vecinului meu de birou, ăsta fiind humorul lui de oltean. *The iron lady* șade pe piedestal alături de Mișa Gorbaciov, Ronnie Reagan și... am uitat cine. Anul trecut se fotografiase alături de Papa. Enervat de bătăria englezilor, care-l fac pe alde Napoleon cu o mutră de telal, iar la un metru lângă el, Wellington, îl privește de sus, pe un postament mult mai înalt, cu un aer marțial de perfect prost gust. Îmi iau revanșa, fotografiindu-i pe Newton, Einstein, Hitler, Monty și, nu în ultimul rând, pe Bogey, în sacoul alb din Casablanca. Pentru Radu Cosășu.

Observasem, pe hartă, că muzeul face colț cu Baker Street, deci pe aici, pe undeva, trebuie să fie alt muzeu, al lui Sherlock Holmes. Am putea avansa pe celebra stradă până l-am găsi, dar profit de ocazie să fac un experiment... incorect politic și... previzibil. Întreb 7 (șapte) negri, intersectați în primii 30 de metri. Nici unul nu știe, numele nu le spune nimic. Cel mai tipic nici nu-și întrerupe *break dance session*, nici mestecatul monoton de gumă. Intru în dugheana de 2 metri pe 0.85, a unui hindus bătrân. Acesta își întrerupe, cu scuze, conversația domoală cu interlocutorul său alb, iese de după teighea, mă ia protector pe după umeri, aparent fără efort, deși numără cu cel puțin 13 cm (5 inch) mai puțin ca mine, apoi mă îndrumă, sfătos: unde-ar putea fi, sir, decât la numărul 210. După cum vedeți, la mine numărul e impar. Vedeți poarta aceea, verde? Ei, bine, acolo e. E acolo, într-adevăr. Alte 5 sau 6 lire. Dar să ajungi în Londra și să nu intri în muzeul Sherlock Holmes? Jos se vând suveniruri, la etaj e totul: o cămăruță mult mai mică decât în toate ecranizările, dar perfect compatibilă cu opul literar. Nu rezist să nu rog gazda să ne facă o fotografie, eu așezat în fotoliul în care Holmes deducea, mie nu-mi vine nici o idee, Felicia în picioare, cu un aer grăbit. Poza asta va fi cu cântec, o voi posta în secțiunea unui yahogroup, de unde va declanșa, prin reacție în lanț, una din nuvelele celui deal doilea volum. Dar asta abia peste un an jumate...

Strada Brutarului se dovedește utilă și la nivel pragmatic: cumpărăm o sacoșă pe roțile, cu lacăt, pe 21 lire și folosim un automat bancar, sub privirile lejer înmărmurite ale colegului cu gluma, deși acesta e mult mai umblat ca noi, a fost funcționar ministerial. Apoi îmi reiau rolul de ghid în serios și-i duc acasă cu harta, trezind entuziasmul aceluiași coleg. Fu un drum de peste o oră, din nordul către sudul orașului. Seara mâncăm într-un grup ceva mai mare, cam un sfert totuși din delegație, la un restaurant dosnic, în cartierul hotelului, numit Victoria și Albert, ornate cu portretele imense ale celor doi, pe peretele palierului dintre etaje. Regimul e original, preț fix, o vatră de cuptor deschisă în fața ta, de unde comanzi tot ce vrei, cât poți mânca. Băuturile separat. Plătim cu cardul. Schimbăm impresii. Doamna P., de la institutul I., a consumat ziua la cumpărături, în zona Picadilly, de care știa că-i comercială. Noi am făcut în Picadilly Circus, ca și în trafilgar Square, scurte opriri de la un autobuz roșu la altul, pentru o privire și două poze...

În fine, două vorbe despre hotel. Aparține unor italieni și are aerul clasicelor hoteluri din literatura secolelor XIX – XX, distins, rafinat, net singularizat între clădirile din jur, nici alea cocioabe. Are sistemul, deja întâlnit la Glasgow, de folosire a cartelei cu care se deschide ușa ca siguranță de activare a circuitelor electrice din cameră. Pricinaș, dar niciodată cârcotaș, notez că n-are internet. N-are încă, surâde gentlemanul de la care primisem harta, de la birouașul lui, unde rimează impecabil, în costumul vetust, cu mediul. Dacă pe afară am reîntâlnit Londra din literatură, hotelul ne redă în plus Londra serialelor din buna vreme în care telenovelele nu ajunseseră, har domnului, la noi. Sau, mai degrabă, aerul unora din bunele romane ale Agathe Christie.

Ziua următoare, în drum spre aeroport, trecem pe lângă Hyde Park. Pe care-l întrevăzusem la o cotitură a omnibusului roșu de tur, dar apreciasem, just, după cum s-a văzut, că am compromite cel puțin unul din obiective. În autobusul de aeroport aflăm că managerul general a fost mai câștigat: A văzut British Museum și catedrala St Paul, pe care le lăsase pentru anul ăsta. Ce-am văzut noi el bifase anii trecuți. Abia acum e de apreciat sacrificiul Felicie, care a renunțat voluntar la ce nu văzuse, lăsându-mă să aleg turul și Madame Thoussaud. Și, până acum, la trei ani după, când recuperez zilele de la Aranjuezul britanic, în beneficiul jurnalului și al cărții, notific în premieră generozitatea ei. Pe care o luasem ca pe ceva de la sine înțelese, la momentul prezent. Eu evit, de regulă, să folosesc uzata formulă *a i se da Cezarului ce e al Cezarului*, înlocuind-o cu titlul unui roman de Leonardo Sciascia: *Ciascuno il suo*, care are, însă, altă nuanță: fiecăruia ce si se cuvine. *Suum quique*. E, așadar, momentul pentru a face cuvenția excepție. Ceea ce, căci eu nu pot rămâne solemn mai mult de 3.14 secunde, ceea ce confirmă... regula mea. Dacă n-aș fi avut-o, nu găseam acum o expresie... suficient de neuzată, pentru a mă plasa pe... locul ce mi se cuvine, în contextul acestui semnificativ itinerar.

Așadar – *a riveder-ci*, Londra, *good bye*, *auf wiedersehen*, cum spunea, cu jumătate de veac în urmă, refrenul unui șlagăr cântat de Vico Toriani. Mă rog, el zicea Roma, nu Londra, dar... *se non e vero, ebbene trovato*.

ÎNTRE COLOANELE LUI HERCULEȘI COLINA LUI TARIŢ

Sâmbătă 11 septembrie, ora 23:45.

Funcționara Poliției de frontieră a bătrânei aerogări Băneasa aplică pe pașaport ștampila de ieșire. "Asta va fi de arătat la nepoți!", zâmbesc către cei din clanul meu. "Dacă pe vremea nepoților tăi o să mai aibă vreo semnificație.", contrează Miriam, 27 ani, decana de vârstă a "generației următoare", generație absolut majoritară în grupul deja rodat anul trecut, în Grecia.

Ora 0:26 – Avionul companiei spaniole aterizează. Transferul bagajelor, realimentarea, o sumară verificare tehnică nu vor putea fi făcute până la momentul oficial al decolării, asta ca să nu uităm că rămânem pe teritoriul ginții latine. În sfârșit, decolăm la 1:23, cu doar 13 minute întârziere. Cum deja ațipisem în sala de așteptare, continui să dormitez, trezindu-mă direct la șocul trenului de aterizare cu pista aeroportului din Barcelona. Cu o scurtă întrerupere prilejuită de frugalul *breakfast* și o picătură de ceai. Acceptabil. Cu toate acestea, la 5:32, ora României, când ne luăm în primire camerele, senzația majoră e rău de oboseală. Mă trezesc primul, la 8:30, ora locală, fac un tur de recunoaștere. Hotelul e la doi pași de mare, cerul acoperit, picură. Totuși, nu pot atinge încă Mediterana. N-am timp să caut un pasaj peste linia ferată, protejată cu gard de fier, linie ferată ce leagă Barcelona cu lanțul de stațiuni de pe Costa Brava și Costa Maresme de-a lungul a 40 km. Suntem la Calella. Colinele pitorești, stropite cu vile la câteva sute de metri de plajă, anticipează contraforturile Pirineilor. *Apud Murphy*, aveam să aflu că pasajul căutat subtraversa calea ferată în dreptul celui alt capăt al hotelului, urmând un fost torent amenajat cu pereți betonați. La micul dejun regăsesc fasolea cu care mă regalasem în toamna trecută la Glasgow și Londra. Deși acasă nu-mi lipsește ceaiul matinal, aici prefer laptele, în cinstea unei povestiri a lui Asimov unde un creier pozitronic, având implementate cele trei legi celebre ale roboticii, trece printr-o dilemă care-i ascute simțul umorului, hrănindu-i exclusiv cu fasole și lapte pe cei doi tehnicieni de încercare a unei nave cosmice.

Premiul turului stațiunii, pe vreme bună, este un superb parc cocoțat pe coasta celei mai apropiate coline unde admiră diversitatea vegetală: pe câteva zeci de metri întâlnești măslini sălbatici, palmieri, arțari, salcâmi, tisă și pini.

După amiază – turul organizat al Barcelonei. Dimineață, remarcasem între balcoanele pline de flori, amintindu-mi Creta, un mare număr de drapele în aceleași culori : galben și roșu. Ca ale Spaniei, cu dungi mai multe și mai subțiri. În Barcelona densitatea lor e și mai mare. Îmi zisesem că e o formă a local-patriotismului catalan, dar aflu că explicația e mai banală: ieri fusese ziua națională a Cataluniei. Pe 11 septembrie 1714, prin tratatul de la Utrecht,

coroana catalană fusese atribuită de Louis XIV, învingător în război, casei sale de Bourbon drept sancțiune pentru participarea regelui catalan de partea Austriei. A lega un simbol național de o înfrângere militară, soldată cu pierderea independenței formale, pare paradoxal dacă n-ai ști că prezenta autonomie, de care catalanii sunt foarte mândri, a fost recuperată sub actualul rege Juan Carlos Primero, foarte iubit și respectat aici. După ce Franco scosese limba catalană din administrație, dar mai ales din învățământ, având abilitatea să nu interzică folosirea ei în particular. De altfel, cei câțiva ani republicani, războiul civil și mai consistenta epocă franchistă au constituit singura întrerupere în domnia Bourbonilor. Explicațiile ghidului, un băiat isteț și citit, îmi amintesc, într-o coerență tabloului, că însuși El Caudillo l-a crescut și pregătit pe tânărul infante Juan Carlos pentru meseria de rege, singura soluție în ochii lui lucizi și duri pentru a păstra stabilitatea unei țări frământate. Soluție care continuă să funcționeze, echilibrând 16 teritorii autonome, cu naționalismele lor, dar sângerând la radicalismul basc ireductibil ale cărui fire cine știe unde-or fi ducând?

În timpul scurt al acestor reflecții, însoțitorii mei reali, membrii clanului, se regaleză fiecare după fire. Iar cei nevăzuți stau ascunși, insensibili fiind la considerente politico-istorice. Nici n-am intrat bine în *Park Güell*, creație totală a lui Gaudi (la *Sagrada Família* îi aparține doar una din cele trei fațade, ultima fiind în plină construcție), că se ivesc de după decorul fiecărui cadru fotografiat: deocamdată doar Ariel și amiralul conte de Salamanca.

“Căpitane, încetează cu descrierile didactice! Nimeni n-ar citi ce pe mine m-ar plictisi să citesc. Oricum, o să săr paragrafele unde te vei strădui, din încăpățănare, să conturezi experiența socială ratată aici de Gaudi.”

“Dar e esențial, Ariel, când vezi cele trei case, să știi că fusese în intenția lui să vândă 30, fiecare diferită de celelalte. Ce sens ar mai avea esplanada asta, suspendată pe coloane, acum manej nisipos pentru hoardele de turiști, dacă n-ar fi fost gândită ca o agoră?”

“Las-o, căpitane, așa cum a căzut! Ce contează dacă tu și ai tăi admirați filigranul mozaicat cu faianță al băncii ondulate ce mărginește agora, când voi vă plasați, oricum, într-o minoritate sensibilă, pierdută în masa amorfă de sâni nădușiți căreia-i e cu totul indiferent dacă banca-i ondulată sau ar fi pătrată, eventual din gradene de stadion? Termină cu explicațiile! De ce nu te mulțumești să simți? Unde-au mai fost ochii tăi atât de copleșiți de perfecta integrare în natură a materializării imaginației unui singur om, ca în parcul ăsta pe care te îndemnasem să nu-l ratezi?”

“Ariel, trișezi! Replica aia, cu sâni nădușiți, era a mea. Lasă-mi mie vorba mai colorată, tu rămâi de-a pururi pur, *suav hotspur*. Ca să nu mai zic că ideea asta

cu integrarea gândului demiurgic în arhitectura infailibilă a naturii are mai mult de-a face cu gândirea decât cu simțirea."

"Căpitane, mai bine ia seama că soția ta îți atrage atenția să nu ratezi fotografia porumbelului ce pozează demn pe umărul statuii Maicii Domnului! Știi mai bine decât mine cât de indiferentă este ea la fotografiile care nu-i spun imediat, ceva de viață și de cei dragi."

"Merci, Ariel. O auzisem. Mi's chior, nu surd". "Burtă, ce se aude, nu-i cumva concertul Aranjuez?" "Nu! E tot chitară rece, tot ceva spaniol, dar sigur nu-i Aranjuez."

"Vezi, căpitane, dacă nu te poți abține să sistematizezi toate impresiile, ajungi să simți prin ai tăi. Da' nu-i rău..."

"Ariel, nu-i nevoie să-mi amintești chiar la fiecare pas că mi-s investit inclusiv cu misiunea de ambasador al tău în Spania. Nu uita că aci-i ăl mai pretențios protocol de curte: nu-ți strigi scrisorile de acreditare în *Plaza de toros*, ci aștepți răbdător ca șambelanul să te anunțe, bătând de 3,14 ori cu halebarda în dalele lustruite. O să-i comunic Spaniei că vrei s-o revezi fericit, exact când, trecând pe lângă chitaristul așezat între coloanele ce susțin agora, voi recunoaște pentru fiul meu miniaturile lui Rodrigo, când o voi face atentă pe Miriam că pietrele colțuroase, lipite, folosite în discursul peisagist al parcului dau aceeași textură ca la turnurile *Sagrada Familia*, iar Ramiro va completa observația, remarcând sagace că fațada lui Gaudi pare un castel din nisip umed, hipertrofiat. Fi-vei mulțumit de ambasadă?"

După un intermezzo pe "*El mirador del alcadé*", pe vârful colinei Montjuïc, altă Barcelonă. Cartierul gotic, adunat în jurul fostului palat regal și al catedralei gotice, în care intrăm în vârful picioarelor, aproape ținându-ne respirația, impresionați de bărbosul păzitor al intrării ce seamănă la mutră, dar și la voce, cu actorul Vasile Nițulescu. Dacă nu cu sir Francis Drake! În timpul mesei nu se intră în scop turistic; dacă intri, o faci doar ca să ascuți *messa*. Un megaecran parcă sprijinit de pereții corului, aici în mijlocul navei, aduce figura episcopului aproape de bănci. Impresie ambiguă, dacă nu chiar de pură atemporalitate. În capul meu pătrat, tehnica la zi se integrează greu cu ogivele. Forța ogivelor e mai pregnantă decât cea a coloanelor catedralei ortodoxe din Thessaloniki, unde văzusem icoanele lui Chiril și Metodiu, creatorii orgolioși ai unui alfabet inutil și fracționist, dar incomparabil mai puțin reliefată decât cea pe care o resimți la *Westminster Abbey*. Iar contraforturile spatelui altarului amintesc de Biserica Neagră din Brașov, aceea fiind mai falnică, deși mai mică. Undeva, în stânga, ar trebui să fie cristelnița în care cei șapte amerindieni aduși de Columb fuseseră botezați întru Christos, pare-se în prezența majestaților lor catolice. De altfel, capitala catalană împarte cu cea andaluză gloria cultului deschizătorului de

drumuri americane: dacă *el amirante* plecase de la cheiul portului Paros, cu binecuvântarea Isabellei, fu primit la întoarcerea din prima călătorie aici, în portul Barcelonei. Cunoscut în Spania drept Cristobal Colon, el beneficiază în Barcelona de o statuie cocoțată pe un soclu mai înalt decât cel al lui Avram Iancu, de la Cluj, dar plasat, ca și colegul său Nelson din *Trafalgar Square*, într-un loc unde nu-ți scrântești vertebrele cervicale privind. De aici pornește Rambla, bulevard cu o fâșie pietonală mediană, mai degrabă o piață unidimensională decât o promenadă, și aici mă trimisese Ariel. Fie n-are acum ce să-mi mai spună, fie sunt deja prea obosit.

După amiaza barceloneză se încheie cu spectacolul insolit al fântâniei magice, la poalele Montjuïc (Muntele Evreilor), pe esplanada din fața Muzeului de Artă. Deși la un test de profil ieșisem echilibrat între auditiv și vizual, jocurile colorate ale apei îmi par mai degrabă dans pe muzica aferentă, decât personaj principal, ilustrat muzical. Fără îndoială, reacția publicului trebuie să fie cât se poate de diversă. La doi metri în fața mea, Răzvan, prietenul lui Miriam, se concentrează să prindă efecte cu aparatul lui digital, pus pe trepiedul cărat *on purpose*, în timp ce Miriam însăși savurează, ușor transportată și oarecum pe cont propriu, spectacolul. La alți doi metri în dreapta lor, alt cuplu, la fel de tânăr: fata, o blondă cu părul scurt, ai cărei sâni în formă de obuz dau să străpungă *t-shirt*-ul, dacă nu și spinarea băiatului de care-i lipită pe toată lungimea, imprimă cuplului o legănare vivace în tempo de vals, dirijând cu mâna liberă, pe dansul maghiar nr. 5 al lui Brahms, ce pare a izvorî din horbota de picături, acum tourquoise. În timpul ăsta, băiatul își lasă trupul condus, dar e cu totul concentrat pe *display*-ul unui aparat foto, la fel de digital. E momentul când, după ce-i semnalasem Felicie și lui Ramiro faza, simt nevoia s-o comentez și cu Ariel, ascuns îndată după plecarea din parcul *Güell* și imun la orice chemare până acum.

«Căpitane, nu te mai lăuda cu spiritul tău de observație! Nu scrie la carte că cei asemeni ție sesizează, naturaliter, cele mai delicate impresii, pentru a le redăru în expresie verbală?»

«Naturaliter e cuvântul meu de lucru, Ariel. Ei, da, admit că-i preluat de la Patapievici.»

«Cei asemeni mie» sesizează inclusiv vorbele care merită recirculate. Noi funcționăm ca amplificator coordonat de impresii, nu-i așa? Faza mi se pare emblematică. O urmăresc fascinat și îmi vine prea târziu ideea s-o fotografiez la rândul meu, cu antediluviana mea cameră *Quing Dao*, deși știu pe de rost măsurile piesei brahmsiene. Mă revanșez cu un mic pariu: valsul Brindisi, din *Traviata*, câștigă un secret concurs față de piese de largă respirație, povești din pădurea vieneză ori corul robilor din *Nabucco*. Probabil publicul va fi reacționat mai ales la fantezia jocului de ape, de unde ipoteza că acest clasament *sui generis* e tocmai cel al preferințelor muzicale ale dispecerului de la pupitru. Seara

se încheie cu celebrul imn olimpic, "Barcelona", cu imposibilul duet între un rocker pur sânge, Freddy Mercury și o soprană, Monserrat Caballé. Paradoxală armonie a contrariilor, emblematică pentru experiența zilei barceloneze.

Post scriptum observațional: după o viață cazanieră, socotind Budapesta ca fiind cumva acasă, Barcelona e până acum al șaselea mare oraș european văzut în ultimul an, socotind la grămadă toate celelalte orașe cretane, trecute fugăr în revistă, alături de Iraklio, Athina, Tessaloniki, Glasgow și London. Dar e primul unde ciclistul are statut public, bine definit în circulația urbană: culoar marcat pe toate arterele, dar nu în dreapta, ci în stânga căii de rulare, semne distinctive, respect din partea partenerilor motorizați de trafic și, corelat cu acestea, prezență curentă în peisajul stradal. De pe geamul autocarului am întâlnit cicliști de toate vârstele, tot la 2-3 minute.

Post scriptum secund: la prima relectură a primelor pagini de jurnal, în Madrid fiind, observ o primă eroare, deja corectată aseară, în privința cultului lui Columb. Mă rog, cult ar fi mult spus dacă am lua expresia sub conotația ei uzuală, quasireligioasă, dar acoperitor *stricto sensu*.

(13.09.2004, 12:20 ÷ 15:40)

14:09.2004, 9:00

Plecare spre Andorra, după o noapte ploioasă și o dimineață la fel. Jumătate din drum, prin Barcelona, până în apropiere de Monserrat (Muntele Dințat), pe versantul ascuns nouă fiind abația cu *La Moreneta* (Fecioara Neagră), obiectul excursiei de ieri a lui Răzvan cu Miriam. Pe la ora 13 intrăm pe teritoriul principatului, pierdem aiurea o oră la un centru comercial (unde, printre nenumărate vinuri gen "dacă e marți – e Belgia", găsesc un nobil din naștere, *Chateneuf du pape*), apoi ajungem în Andorra la Vella, după încă două ore. Până acum însoțitorii mei nevăzuți nu s-au ivit; rutina n-are cum și de ce să-i atragă. "Leul urlă mai cu poftă în deșert.", îl aud pe amiralul conte de Salamanca, rezonând la senzația mea de recunoaștere a mediului natal. Capitala andorrană pare o Sinaie mai mică, la cei 20,000 locuitori ai săi, câteva străzi adunate între doi versanți de munte care se văd amândoi simultan, din orice punct. Ceea ce-mi aduce și mai pregnant în minte ținutul natal, aflat pe altă vale montană. Tema de luptă e clară: să verificăm informațiile asupra ieftinătății electronicalelor. Am nimerit, însă, în pauza de siestă; ar mai fi jumătate de oră până la deschiderea magazinelor. Ofertă tipică de mic paradis fiscal. Dacă s-ar adresa exclusiv băștinașilor, aceștia ar trebui să fie indivizii cei mai dotați din lume cu electronicale, bătându-i pe japonezi la mare distanță. În fine, în al doilea magazin găsim o cameră foto digitală, *Sony*, sensibil mai ieftină decât în primul. Uit toate sfaturile: să cercetez întreaga piață, să mă târgui. Felicia plătește cu cartea de credit, apoi ne regalăm la o terasă, în mijlocul circulației, cu niște uriașe porții tip

fast food, accentuând senzația de casă de păpuși a localității. Chelnerul are mutră de pirat, ceea ce ne amuză. Dar când adaugă notei de plată prețul a două beri și jumătate, pentru simplul fapt de a ne fi servit pe terasă, trebuie să facem apel la o doză mai accentuată de simț al humorului. Restul timpului se scurge identificând principalele instituții de dimensiunea unei comune mai înstărite. Au și un teatru național și tare m-ar fi distrat să văd afișe cu "Andorra" de Max Frisch. La plecare, constatăm că impresia produsă de locuri este invers proporțională cu sumele cheltuite pe cumpărături. În ce mă privește, declar sentențios că regăsirea unui mediu natural, atât de asemănător celui natal, îmi e de ajuns pentru a socoti incursiunea o reușită. Nu mă mulțumesc cu atât; mai plasez și preferința pentru un spectacol după Max Frisch, la teatrul național local, la care interlocutoarea de circumstanță face ochii mari, îngăimând un "Da" politicos.

"Căpitane, ferește-te să mă dezamăgești!", aud prompt vocea lui Ariel. *"Știi doar că o singură veste proastă anulează un număr variabil, dar mereu mare, de vești bune; nu poți face, simultan, mișto de local patriotismul catalan, pe care cei ce-l practică îl numesc naționalism și da probe de pierderea simțului humorului dacă cineva e insensibil la valorile tale. Amintește-ți că teoria spectrului individual de sensibilități de la tine o moștenesc!"*.

Mă potolesc imediat. Glisez conversația către alt unghi de tir: dubla constatare că băștinașii, vorbitori curent de catalană, posedă, fără excepție, o franceză fluentă, cu o bogăție de accente, de la cel gascon la cel provensal. Nimic mai firesc, de altfel, dar se poticesc la încercările de a socializa în engleză. Părăsim Andorra, cu un gând aproape duios pentru acești munteni, defel căpățânoși, care beneficiază de un drapel național identic cu al nostru, până la stemă, și de doi principii constituționali, în persoanele episcopului de Urgel (ținutul catalan proxim, în vechea Navarră a lui Henric al IV-ea) și Jaques Chirac, în calitatea sa de președinte al Franței, la fel de vecine.

A doua zi dimineața, părăsim hotelul, stațiunea și zona, trecând pentru a șasea oară (a opta pentru fete și prietenii lor) prin Barcelona, pentru a urmări coasta Mediteranei (levantul spaniol, în jargon local). Ajungem seara la Alicante, dar obiectivul principal, Valencia, al treilea oraș al țării cu cei 800,000 locuitori, se dovedește a fi mai mult decât o spune cântecul său celebru, *"la tierra de las flores, de la luz y del amor"*. Marca de personalitate îi e dată de un râu deviat a cărui albie plină cu nisip, ca o arenă, adăpostește mărunțișuri urbanistice, cum ar fi câte un teren de fotbal, dar ale cărui poduri sunt păstrate fiecare cu numele său. Cel mai modern amintește vag de *Erzsebet hid* din Budapesta. Tot păstrând proporțiile, cursul fostului râu închide centrul orașului într-o meandă amintind de Sena, dacă nu de Berna.

Dacă Barcelona se poate mândri cu unicitatea ampretei lui Gaudi, totuși aproape diluată la scara unui oraș mare, capitala regiunii valenciene este

Îndeajuns de mare ca să aibă o personalitate urbanistică distinctă, dar suficient de mică – mică la scara orașelor mari – ca cel puțin centrul vizitat de noi să arate omogen, catedrala construită prin aripi adăugite de-a lungul timpului, în jurul moscheii recuperate de la arabi, integrându-se armonios cu cele peste 8 secole ale turlei octogonale, fost minaret, în contextul clădirilor multor epoci. Impresionează mai ales mulțimea de fațade proaspăt renovate, probabil și cu contribuția UE. Cea mai remarcabilă clădire mi s-a părut Gara de Nord, operă de artă, pe al cărei fronton surprind două stele roșii. Asupra originii cărora nu putem face, în grup, mai mult decât ipoteze.

La ieșirea spre Alicante, *Orașul Nou*, cu un centru al științelor și un cinematograful tridimensional într-un totu asemănătoare cu cele din Glasgow. După un drum de coastă, ajungem pe seară la Alicante; *Alacant* în dialectul valencian, asemănător cu limba catalană. De altfel, steagul valencian se deosebește de cel catalan doar printr-o bandă verticală, bleu, la lance, cu însemne heraldice. Etapa de oraș decurge practic anonim. Cu excepția unei expoziții de vestigii arheologice din perioada romană, în antecamera cărora poți vedea progresia raportului între orașul arabo-musulman și cel creștin de-a lungul secolelor. După amiaza următoare atingem Granada unde se începe cu Alhambra, aparent punctul cel mai aglomerat din circuitul turistic spaniol: 2 milioane de vizitatori pe an, ceea ce impune o serie de proceduri ordonatoare, între care rezervare anterioară, plătită și limitarea încărcării ghizilor locali cu maximum 30 turiști. Nimeresc, fără intenție, pe lângă fiecare din cei aferenți autocarului nostru, ceea ce-mi permite comparații. Femeia, altfel rasată, pune accentul pe poveștile haremului, părând a fi în admirația culturii arabe (drept pentru care îi pun câteva întrebări, pe care nu prea le mai auzise, cu cel mai naiv ton pe care-l pot adopta, sugerându-i indirect o ipotetică origine iudaică), bărbatul pe tehnologia construcției, fiind mai detașat și mai obiectiv. Par a fi printre puținii din grup care au avut, astfel, șansa unei imagini mai reliefate. Premiu pentru o secundă de tembelism când îmi pierdusem grupusulul, atașându-mă celui alt. Ghidul local se amuză, arătând un trunchi uscat de chiparos care ar fi fost martorul legendarului adulter în urma căruia un sultan ar fi decapitat întreg neamul abenceragilor: 32 bărbați. Sigur că uscăciunea gigantică atrăgea atenția într-un *patio* rafinat decorat, cu jocuri de ape și flori multicolore, dar e de ajuns ca grupul să audă de pretinsa tradiție, că atingerea lui ar aduce noroc în dragoste, ca trei sferturi din el să se repeadă pe o cărare îngustă spre bătrânul turn lemnos, înclinat. E tocmai momentul să precizez compoziția grupului: o majoritate absolută de pensionari, altfel părând turiști profesioniști. A fost momentul de haz maxim de până acum.

“Căpitane, poți să-mi explici de ce bați câmpii? Cu toții avem nevoie de dragoste.”

Exact ce zicea una din junioarele senecte. Mi-a stat pe limbă să-i replic că cei care se îndeasă la atins moaștele arboricole cred că au nevoie de noroc în

dragoste, ori majoritatea dintre ei ar avea, până acum, consistente dovezi că vor fi avut deja acest noroc. Ori fie ce-i prea mult strică, fie nemulțumitului i se ia darul, după doar o clipă de reflecție (pe care nu mi-aș fi permis-o dacă nu mi-ar fi fost lene), m-am ambținut...

"Căpitane, nu fi nasol! Nu mă prea coafează accesele tale de cinism aferat. În fond, nu exagerezi, ba chiar o faci cu o doză de humor care-ți șade bine. Doar ești căpitan, nu glugă de coceni! Dar să nu vii să-mi spui mie că ți-ai temperat reflexul gregar (pe care n-o să cred că nu l-ai avut), reflectând la doza ta de noroc în dragoste și la prudența de a nu provoca soarta. Asta spune-o... hm, altora, nu mie. Și nici bătrânului matroz, Salamanca. Mai ales că ți-e prieten mai de mult decât mine."

"Hei, Ariel, cum crezi tu că o să mai citească cineva însemnările astea, dacă mă ții pe loc cu subtilități? Uite că autocarul e plin, lumea obosită așteptând să ajungă mai iute la hotel!"

După cină, o scurtă recunoaștere a centrului Granadei. Steagul Valenciei e înlocuit de cel al Andaluciei: două fâșii verzi orizontale, făcând *sandwich* una albă, mediană. Habar n-am care să fie semnificația lor, dar amintesc limpede că aici a fost ultimul avanpost arab. Identificăm catedrala înghesuită între clădiri, foarte aproape de monumentul Isabellei privind planurile lui don Cristobal. O intensă viață de noapte, terasă lângă terasă, mult tineret. Dacă Rambla, semnalată de Ariel la primele conversații despre proiectul spaniol, păruse o noutate prin fâșia sa pietonală mediană, Granada e mometul de a constata că formula e mai degrabă o constantă a fiecărui oraș mare, alături de uluitoarea pondere a marmurei pe trotore (pe care n-am văzut-o nu numai în Grecia, unde nu mă așteptam s-o văd, dar nici în Regatul Unit). Aici, nu poate fi efectul exclusiv al celor 18 ani de prezență în UE. E și mâna omului! În fine, a doua zi dimineața, găsesc la o dugheană de lângă catedrală o ediție franceză a povestirilor despre Alhambra scrise de Washington Irving, amintit ieri de ghizi, fost ambasador american în Spania primei jumătăți de secol XIX înainte de călătoria căruia, la Grenada, complexul palatelor era abandonat țiganilor și altor nomazi și în urma publicării cărora locurile au reintrat, treptat, în interesul public. Apreciind, o dată mai mult arta reclamei multicanal, sugerez cumpărarea unei ediții în engleză pentru *"the next generation"*. Dar impresia majoră a turului în jurul catedralei, dacă nu chiar a Cordobei, e un cântăreț alb, lipit de ziduri, care face cu clarinetul, cu știință și simțire, ca turistul gregar și, oarecum, mecanic ce mă aflu, să uite subit formula "Dacă e marți – e Belgia", pentru a redeveni, o clipă reverberată, cetățean al instinctului primar. Am testat în următoarele ore efectul cântărețului de jazz asupra câtorva dintre companionii de drum cu care stabilisem contacte vagi, culegând reacții ambigue, pe care, însă, aleg să le interpretez în sensul că fiecare fusese atins, dar poseda arta exprimării nuanțate la nivel mai degrabă comun. M-am uitat după toate colțurile până la plecarea

autocarului, doar-doar îl voi vedea pe Ariel, deși bănuiam că la contactul meu cu un omolog, fie cât de trivial și de indirect, al lui Charlie Parker avea să aibă suprema delicatețe să se ascundă, știind că mai vechi făgașe de comunicare îmi aduc în fața ochilor minții alt personaj, ivit din frunza de arțar pe care o culesesem din Calella, în ultima seară acolo. Atunci îi văzusem ochii lui Ariel tăcând arămiu.

Popas la Malaga unde urc cu Felicia, Ramiro și Răzvan pe fortificația arabă, medievală. E prima oară când pășesc pe culoarele de apărare ale unei cetăți. Frumusețea intrinsecă a locurilor, evantaiul de perspective asupra orașului, efectul jocurilor de apă ce face amestecul de piatră și cărămidă să pară viu, comparația pe care o face Răzvan cu Cetatea Neamțului, toată bogăția de impresii ce bucură ochiul sufletului nu mă împiedică să văd cota probabilă de artefact, de restaurare târzie, bănuită și încă neverificată la Alhambra. Evident, nimic rău în asta. În definitiv, e mai bine să retrăiești, fie și în pilule administrate industrial, prin intermediul artefactului autentic, un trecut care te îmbogățește, decât să-l ignori sau chiar să te mulțumești cu conservele documentare. Nu vorbesc și de livresc; aici e puțin altceva și la momentul potrivit voi dezvolta.

Seara, ajungem la Algesiras, ultimele raze ale soarelui permițând cel puțin două fotografii ale Gibraltarului. Ultima surpriză – *vis-à-vis* de hotel, e statuia lui Paco de Lucia, originar de aici. La telefon, aflu că Steaua a învins ieri, acasă, pe vechiul său adversar, TSKA Sofia, cu 2-1, făcând din retur un meci încins.

Dimineață, atingem punctul cel mai sudic al Spaniei și, pare-se, al Europei Continentale: portul Tarifa unde toată lumea fotografiază de zor zona abstractă de trecere de la Mediterana la Atlantic, pentru a ajunge în jurul prânzului la Cadiz, unde Miriam face baie în Atlantic. Orașul e sinteza celor de până acum, cu străzi înguste, zone istorice, conservate cu grijă, cel puțin o promenadă și un parc, localnici relaxați și prea puțin oacheși. În sfârșit, pe la ora 15, descindem în Sevilla. Depărtarea de mare se traduce în temperatură caniculară. Hotelul e plasat în cartierul Triana, la sud de Guadalquivir, numele cartierului venind de la Traian, împăratul roman investit mitologic cu atribute de părinte fondator pentru noi, *latinii Bizanțului*. Satul natal, Italica, ar fi cam la 9 km de aici. Înțeleg de la ghid că din același sat ar fi originar și Hadrian, devenit personaj al Margheritei Yourcenar. Reperăm, într-o scurtă plimbare, Piața Spaniei unde vedem mirese fotografiindu-se, dar și semințe aruncate pe jos; Universitatea și catedrala lăsate pentru mâine.

Mâine, clanul meu extins părăsește grupul pentru un itinerar propriu care se va dovedi, în final, cel puțin la fel de eficient ca al grupului, dacă nu cumva mai lent. Asta, după un prim tur prin insula Cartuja, sediul expoziției mondiale din 1992 dedicată descoperirilor, cu prilejul aniversării semimileniului de la primul drum al lui Columb. De la distanța autocarului, cel mai vizibil exponat e o machetă a

rachetei europene, Ariane, care face figură de simbol falic în peisaj. La Muzeul de Artă al Sevillei, un singur El Greco, donat de infanta Maria Luisa, cea care are un parc aproape de Piața Spaniei și un Velasquez. În schimb, un salon întreg Murillo care o fi băștinaș. Ciupesc la mustață o fotografie ilicită, o ratez pe a doua, voisem să prind o *Buna Vestire*. Rețin "José y la mujer de Putifar", de Antonio Esquivel. Habar n-am ce-o fi intenționat pictorul. Dar cu ochii de acum citesc orice în tablou, numai respingerea ispitei, nu. Femeia, aproape nudă, tocmai a făcut amor. Asta e evident! Trupul îi palpită, fața-i e marcată de cearcăne, sfârcurile sânilor încă tari. Nu e dorință, ci dorința de a continua. Bărbatul s-a plictisit și pleacă, vag iritat de insistență. Oricum, cel puțin, excedat. Tabloul are humor. Una peste alta, muzeul ar putea prezenta oarece interes pentru cunoscătorul care ar dori să-și facă o idee de specificul local al artei plastice sevillane. Pentru ignorantul care sunt, Muzeul Zambaccian, o colecție de vârfuri adunate de un cunoscător, e simultan o sursă de învățat și o experiență emoțională mai intensă. Nu-mi bat foarte mult capul să explic asta generației următoare. E mai bine că au interes, dar nici nu pierd ocazia.

Între spațiul îngust dintre catedrală și Alcazar – un monument cu soclu înalt, pe treptele căruia se produce un grup folcloric. Același bărbat dansează pe rând cu câteva partenere, pe trotuarul de 2 metri. Partenerile, genul balenă, se mișcă cu grație, vioiciune și veselie. Zeci de gură-cască, majortiatea asiatici, aplaudă și uită să fotografieze.

După Alhambra, e greu să te impresioneze Alcazarul. Dar reușește s-o facă. Mai ales grădina! Catedrala confirmă ce se spune despre sevillani: și-ar fi propus să-și arate nebunia făcând-o cât se poate de mare. Oricum, pornind de la vechea moschee. Turnul Giralda, mândria și simbolul Sevillei, înlocuiește minaretul moscheii. Pe fondul oboselii accentuate de căldura zilei și a unui moment de descărcare explozivă, se prezintă ca o Golgotă cotită, provocatoare. Urcușul e mai ușor decât părea, căci scările sunt înlocuite cu rampe în pantă lină, aerisite și luminate de ferestre zăbrelete ce arată grosimea zidurilor. Un permanent du-te vino în ambele sensuri, un zumzăit în nenumărate limbi crează pregnant impresia de turn Babel, cu atât mai mult cu cât un minim de imaginație topologică poate accepta construcția ca un *ziggurat* întors pe dos și prismatizat. Răsplata efortului e totuși mediocră: din firești motive, la ultimul nivel te afli tot protejat de grilaje destul de largi pentru a nu-ți obtura perspectiva asupra întregului oraș și împiedica staticele sau dinamicele captatoare de imagini să fie strecurate dincolo de fier. Îmi refuz interpretarea imediată a acestei limitări. N-am nici un interes; doar am urcat aici să-mi revin! Clopotele (doar turnul are funcția bazală de clopotniță) arată mai natural decât cele grecești, mai ales cele din Santorini. Picturalitatea festivă e înlocuită aici de cenușiul metalului obosit, de mecanismele vizibile ale acționării. Clopotarul cocoșat de la *Notre Dame* rămâne un romantic personaj revolut. Numai *Curtea Miracolelor* își trimite, ca pisici cu clopoței, țigănci lătărețe ce-ți oferă, ostentativ, derizorii fire vegetale ca să te poată opera la

borsetă. Jalnică faună pripășită prin toate zonele istorice ale orașelor spaniole de când cu valorificarea industrială pe plan turistic a elocvenței locurilor!

Coborâșul dealului cotit, interior, al Giraldei îmi face un ultim dar, de uz personal: constatarea că efortul avu efectul înviorător al unei beri savurate la o terasă, sub caniculă. Începe să-mi sară în ochi deosebirea între trupurile osoase, de sergenți, ale atleticelor nemțoaice și cele mignone, doldora de feminitate și *sex appeal*, montate sub chipuri extaziate de maimuțe inocente, ale *chinejaponezoaicelor*. Între acești doi poli, spectrul larg al diversității somatice. N-aș putea contesta accentuata subiectivitate a privirii mele care îi reduce pe însoțitorii femelelor la condiția de neutrali *body guarzi*. În definitiv, n-o fi cu totul imposibil ca azi după masă nici un bărbat cu personalitate să nu fi urcat rampele pătrătoase ale Giraldei.

Pentru a închide cumva episodul, încerc să articulez în mintea mea sucită impresia de turn Babel cu cea de pelerinaj cotit. La ce duce sinteza asta? Eventualul cititor n-are decât să se lase provocat să gândească.

Ziua expediționară se încheie cu alt pelerinaj: la stadionul *Sanchez Pizjuan*, unde, în '86, Duckadam făcea minuni, Lăcătuș fulgera sub bară izbăvitorul penalti al desprinderii, pentru ca a doua zi lui Arșinel să-i vină geniala idee de a se da drept fratele lui Duckadam. Nimerim în mijlocul unui meci. Răzvan reușește să-i convingă pe cerberi să facă două poze cu aparatul lui, în interior. Rigoarea regulii de joc e impresionantă, aici: fiecare spectator intră spre tribună ca la o mare firmă. Biletul e o cartelă ce acționează mecanismul de triere, ceea ce asigură automat și numărarea plătitorilor.

Renunțăm, la mustață, să vedem *Casa Pilat*, copie, zice-se, a vilei celui de-al cincilea procurator al Iudeii, fantezie a unui bogătaș local. Iată, deci, că acest tip de megalomanie nu-i boală exclusiv americană.

Luni dimineața, plecăm spre Córdoba, a cărei floare e un paradoxal hibrid arhitectonic: o catedrală în mijlocul unei moschei, aceasta la rândul ei lărgită în etape succesive, pe măsura creșterii populației capitalei califatului și mai ales ridicată în locul bisericii vizigote, găsite la cucerire. Se zice că inserarea catedralei în corpul moscheii ar fi fost solicitată de un episcop local, pe timpul lui Carol Quintul care și-ar fi dat aprobarea fără a o vedea, pentru ca la vederea ansamblului să fi sentenționat: "În locul unei moschei unice ați construit o catedrală ca toate celelalte!" Tizul meu, arhitect, apreciază vorbele ca fiind ale unui spirit european și-l exceptează pe celebrul monarh de la legea de fier a paranoiei puterii. Argumentul forte fiind abdicarea voluntară în favoarea fiului său, viitorul Filip al II-lea. Senzația mea de neofit în ale arhitecturii e mai degrabă complementară: traversând, oarecum în viteză navele moscheii, la limita de a nu remarca încheierea lor prin capele creștine, m-am învățat mult la

trecerea între bolțile arabe și cele gotice ale navei catedralei, încercând să "aud" un dezacord, o asonanță, o aliterație, în plan spațial-plastic. Nimic! Poate pentru că sunt neștiutor. Sigur, pentru că fiind în genere lipsit de instinct, m-am obișnuit să-i dau credit când îl simt manifestându-se. Probabil pentru că apucasem să citesc și să fotografiez o placă de marmură cu cuvintele papei, îmbibate de ecumenism, vorbind de adunarea laolaltă a celor ce cred în același Dumnezeu. Și, pentru a da jurnalului girul de a fi accesibil *Mării Adunări Naționale*, nu în ultimul rând deoarece subconștientul meu va fi livrat reflex, sub iradierea senzației vizuale (tradusă auditiv!) de funcționare armonică a principiului continuității, o imagine din istoria medievală personală, născută de ironia ce nu mă părăsește nici pe căldura asta: un alt hibrid, nu mai puțin aparent absurd, la fel de armonic, însă, în "sinergia faptelor": o jumate-biserică-jumate-sinagogă. 35 de ani i-au trebuit la fel de ironicului meu dispecer personal, cel căruia unii îi spun înger păzitor, să-mi servească replica. Da, struțo-cămila asta e viabilă! Mașina asta merge, domnilor profesori!

În fine, părăsim Córdoba, ajungem la Toledo. Acum 35 de ani, nu era decât un nume dintr-un titlu de film cu Alida Valli și Pedro Armendariz, cum completează un congener din spatele meu: "*Amantii din Toledo*". Între timp a căpătat vagul parfum al armurăriei-orfevrărie. Atelierul cu care ne începem vizitarea orașului pare decrepit, dar magazinul de prezentare excită subit pe toată lumea. Marfă pentru toate gusturile și pungile: de la grămezi de săbii *kitsch* la o prințesă a săbiilor, autentică, rafinată: 24,000 euro, demnă de un *cincelador*. A doua zi, vom constata că orașul e plin de *boutiques* de gen, iar produsele mai ieftine decât cele din magazinul de prezentare. Catedrala e în șantier, în schimb toată lumea e impresionată de mânăstirea San Juan de las Reyes, a cărei biserică de o simplitate elegantă găsește drum direct la suflet. În sfârșit, reușesc să văd cu Felicia și Ramiro *Sinagoga del Transito*, acum muzeu sefard. Prilej de înțelegere quasimasonică, oricum pregătită gradual, cu taciturna și mignona vecină de fotoliu în autocar. Ghidul spune că orașul era așezat sub patronajul arhanghelului Rafael. Miraculos montaj: tocmai ne intersectăm cu o haită de japonezi, ceea ce mă duce automat cu gândul la un mai proaspăt prieten, omonim arhanghelului, trăitor între japonezi. Fie-ți nesecată buna credință, Rafi! Fie-ți sufletul surâzător ca al acestor micuți purtători de ochelari porniți să îndese lumea întregă în camerele lor optice!

Toledo fiind doar o etapă în drumul către Madrid unde ajungem către mijlocul după amiezii, umplem restul timpului cu un tur al orașului, în autocar, pentru a elibera complet următoarele 2 zile. Ochiul reține un oraș cu o mai mare doză de ultramodern, gara Antocha renovată după atentat, o grădină exotică lăsând să se întrevadă versiunea locală de *TGV* care atinge Sevilla în 2 ore. Capitala își pune în valoare eroul semimilenar la un nivel proporțional cu celelalte orașe. Statuia lui don Cristobal nu numai că o întrece în înălțime pe cea din Barcelona, la deschiderea Rambla sau în elocvență pe cea din Granada unde-i arată catoliceii

Isabela, pe portulanul de piatră, viitorul drum, dar are la picioarele sale o întreagă grădină dedicată descoperirilor, probabil cel puțin renovată în 1992, cu un sofisticat joc de apă pe sub care, pe un panou de zeci de metri, sunt materializate itinerariile caravelor. În fine, strălucit pandant al lui Columb, Don Quijote alături de Sancho Panza, statui ecvestre, metalice la baza unui obelisc și străjuite de figura în marmoră albă, a lui don Miguel, par a păși într-un havuz dreptunghiular, calculat perfect pentru încadrarea grupului, cu obelisc cu tot, în obiectiv. În nordul orașului, la doi pași de stadionul *Santiago Bernabeu*, o nouă poartă: două clădiri înclinate, orgoliu al echilibrului, par de la mare distanță aripile unui pod deschis.

În schimb, hotelul e cel mai slab de până acum. Mâine ne așteaptă muzeul Prado pe care, de mai bine de un an, ne tot cheamă să-l vedem, pe *nadir_latent*, poetul român, rezident aici. Închei ziua cu câteva minute ale meciului de *primera division*, Real Madrid-Osasuna Pamplona, pe *Santiago Bernabeu*, înregistrat la TV. Nici nu prind bine canalul și văd un gol superb, din lovitură liberă, dat de Beckham. Închid televizorul.

Aflu, la știrile matinale, că fui inspirat: prinsei singurul gol al meciului. Se anunță o zi călduroasă. Grupul o fi plecat la Escorial. Noi ne propunem să flănăm 2-3 ore; cât nu potopește arșița. Pentru a cheltui pe vizita la Prado perioada cea mai fierbinte a zilei. În spatele muzeului – un parc. Nu mai e luxuriant ca cele de pe coastă, ba mai are și alei prăfoase. În schimb, multe statui și belșug de fântâni arteziene. Una dintre ele, în mijocul unui lac micuț ce acoperă primele trepte ale unei clădiri cu pereți-ferestre, este numită *Palat de cristal*. Pe lac, mai multe rățuște și două lebede negre. După câteva minute de tatonare, se strâng cu toatele la baza trepetelor pe care ședem. Pe semne or fi obișnuite să li se ofere de mâncare. Pleacă, oarecum, nedumerite. Nu aveam nimic la noi; plecasem către muzeu.

Nu poți epuiza Prado într-o singură zi. Doar în cazul în care ești cunoscător și nu ai de explicat nimic nimănui sau nu ai altă temă de luptă decât numărarea tablourilor. Conținutul e mult dincolo de puterea de asimilare a unui om obișnuit, cu un grad obișnuit, adică redus de cultură. "Dumneavoastră faceți asociații riscante", sentenționase tizul meu, arhitectul. Concentrarea atenției mele urmează o curbă tipică pentru turistul standard: crește o vreme, apoi scade lent, pentru a se prăbuși pe ultima parte, exact când dai de "maestrii italieni". Drept pentru care a încerca să-mi distilez impresiile ar fi atât contraproductiv, cât și superfluu. În loc de care, voi încerca să ajung la momentul meu de rezonanță, pe calea amintirii versurilor lui Sorescu, pe melodia lui Bogardo: "*Pe maestrii italieni / ce ușor e să-i chemi, / nici n-așteaptă să-i strigi, / doar un semn și-i câștigi... / Pe maestrii flamanzi / e mai greu să-i comanzi / greu... greu... greu... / Și cel mai greu din toți e Rembrandt! / Când întinzi mâna, dai de neant, / Oamenii lui nu au decât ochi, ochi de diamant! / Oh, cât de greu furi un Rembrandt!*". Rembrandt –

prea puțin aici. Italieni – Tizian, Caravaggio, Rafael, Boticelli. Firește, mulți spanioli: Velasquez, Ribera, mai puțin Murillo decât la Sevilla, mult, foarte mult Goya, cât să se vadă limpede diversitatea tematică, mai amplă decât la oricare alt artist expus. Pe El Greco trebuie să-l numărăm la spanioli după operă, cretanii și-l revendică pentru origine, oricum nimic de aici nu atinge forța de expresie a unicului tablou expus într-o sală din Toledo: "*Așezarea în mormânt a contelui d'Orgas*", compoziție comparabilă cu rembrandtianul "*Rondul de noapte*". Pictorul cretan însuși și fiul său sunt personaje. Posibil ca și tablourile expuse în catedrala din Toledo, pe care nu le-am văzut, să le depășească pe unele din cele de aici.

"Ce v-a plăcut?", mă întreabă Răzvan, în singurul moment de întâlnire a clanului, pe la jumătatea itinerariului. "Rubens!", răspund pe negândite. Atât el, cât și Miriam, schițează un gest de satisfacție, însemnând convergență de gusturi. Nu stăm să adâncim ce ne-a plăcut fiecăruia. Dar pentru mine, întâlnirea fu pe cât de surprinzătoare, pe atât de inedită. Trebuie totuși să încep prin a spune că mă atrag mai degrabă peisajele naturale, decât scenele cu oameni și că în primele săli am dat peste unele apropiate, ca subiect, de fotografiile pe care-mi place cel mai mult să le fac: niște peisaje marine ale unuia, Loreno, de care n-auzisem. Și acum să ajungem la Rubens! Numele lui era legat, în mintea mea, de modelul de femei rubiconde, canon de frumusețe într-o vreme, așa cum așchiile erau la modă în "*la belle époque*". Inutil să precizez, deși gusturile mele au evoluat, trecând prin destule etape: profilul rubensian n-a fost niciodată genul meu. Treceam prin muzeu cu amestecul de sentimente grupate în jurul respectului pentru ocazia de a-l vedea nemijlocit și al conștientizării faptului că nu-i chiar echivalentul subiectiv al unui concert la Filarmonica vieneză, cum prinsese Miriam acu's doi ani. Eram oricum cu cel puțin 2-3 săli înaintea alor mei, când o siluetă îmi spuse ceva. "*Fortună*", comunică eticheta. "Bun!", îmi zic. "Am un canal sensibilizat cu Fortuna, de ce-ar fi de mirare ca un nud rubensian, investit de pictor cu identitatea zeiței, să mă atragă?" Îmi revin în minte rândurile lui Gary Sârbu, cu privire la școala privitelor nudurilor feminine pe care personajul lui o plătește cu nostalgia candorii pierdute. Nu găsesc, în sutele de centimetri pătrați de piele acoperind nu foarte grațioase depozite lipidice, explicația semnalului receptat. Ridic, curios, privirea către figura personajului. Și încremenesc: privirea verde-albăstruie e uluitor de aceeași cu cea a unui personaj al meu! De fapt, strict tehnic, un personaj al personajului meu care e scriitor. În povestirea cu pricina, nu făcusem nici o descriere fizică a personajului feminin. În afară de amănuntul că purta ochelari cu lentile foarte groase. Dar, scriind, aveam în fața ochilor minții o plăsmuire a imaginației mele independente, o ființă pe care n-o întâlnisem niciodată. Ceea ce n-o făcea să fie mai puțin vie. Trăsăturile, zâmbetul, culoarea părului și chiar felul de a-i cădea erau năucitor de identice. Ședeam prost în fața tabloului, aproape în mărime naturală, imun la posibilul diagnostic al publicului în privința interesului meu extra-artistic, cu totul deplasat la vârsta mea. Încă puțin și aș fi început să aud personajul de pe pânză

vorbindu-mi cu timbrul vocal al plăsmuirii imaginației mele: „Sigur că ne-am mai întâlnit, trecătorule! Numai că tu încă nu-ți amintești...”.

Tot curiozitatea fu aceea care mă ajută să mă smulg momentului de prostrație. Dacă voiam să mi-o satisfac – și voiam – trebuia să continui să investighez. În sala următoare, la mică distanță unul de altul, două tablouri rubensiene cu 3 personaje. Tot nuduri feminine: „*Cele trei grații*” și „*Judecata lui Paris*”. Trec, la cel de-al doilea, peste cel mai reușit personaj, al prințului păstor însuși, căci povestea pe care încerc s-o însăilez (*și care, scrisă cu aproape 60 de ore mai târziu, îmi pare, în primul rând mie, o pură ficțiune*) e despre nuduri feminine în pictura lui Rubens. Adică de o întâlnire stranie cu un artefact ce seamănă până la identitate, păstrând fără îndoială absolut toate proporțiile, cu alt artefact. Să mă mai mir, așadar, că una din grații (nu mă întrebați cum se numeau, mă depășește) și Afrodita, sunt identice Fortunei? De ce neapărat Afrodita? Hera trebuie să fie cea cu spatele, are aer de matroană. La cea din mijloc recunosc că nici nu m-am uitat; cel puțin, nu în prima instanță. Dar cea cu casca de păr blond-grâu, prelungită neglijent pe spate, cu ochii verzi spre *tourquoise*, cu obrajii bucălați și buzele vibratile, întredeschise nu poate fi decât Afrodita. Exact în fracțiunea de secundă în care întrevăd o altă provocare pe care o amân, așezându-mă, pentru a-i aștepta pe ai mei, pe bancheta din mijlocul sălii, dau drumul frigiderului mental: “Iată, îmi spun. Am două probleme: una simplă pe care pot încerca s-o rezolv imediat și alta mai neobișnuită pe care, dacă aș face mai mult de a o preciza ca atare, aș strica-o.” Mă ridic, deci, mă învârt puțin, îmi aleg instrumentul: cea mai drăguță dintre custode. Are o privire inteligentă, trebuie să facă excepție de la regula că omologii ei nu vorbesc engleza. O întreb dacă crede că e posibil să fi existat o persoană care să-i fi pozat lui Rubens pentru mai multe personaje.

“De ce nu?”, zâmbeste mignona cu cravată grenă.

“Pentru că există o asemănare somatică între cel puțin trei personaje din trei tablouri: Afrodita...”

“Păi, aceea e soția pictorului.” mă întrerupe fătuca, lărgindu-și zâmbetul. “Rubens și-a folosit, nu o dată, soția ca model.”

Bun! Am izolat și mai mult efectul straniu al posibilei întâlniri atemporale: vibrația suplimentară pe care artistul o fi pus-o în joc, fie și subconștient, dincolo de strictele necesități compoziționale, pictându-și soția, putea să fi rezonat cu sensibilitatea intuitivă, needucată, a trecătorului ce sunt. Deci, e posibil să fi reacționat similar și fără șocanta similitudine somatică cu personajul meu pe care, de altfel o mai spusese, nici nu l-am descris fizic în povestirea ce-l conține. Dar abia așa, straniețea coincidenței se relevă în toată splendoarea ei. Va să zică imaginația mea crează un personaj feminin de a cărei apariție fizică nici nu mă folosesc în economia piesei pe care personajul o animă, iar respectiva

aparitiie fizică implicită se dovedește identică cu imaginea soției lui Rubens, așa cum apare în câteva tablouri ca personaj nud, în roluri cu totul coerente cu cel din piesa mea. Recitesc fraza. Sintagma „imaginația mea crează” e totalitară și lipsită de fantezie. Datele experienței sunt compatibile și cu expresia „în mintea mea apare, nu se știe de unde...”, sau chiar „...nu se știe de cine/ce trimis...”. **„Fantezia abandonată de rațiune naște monștri, dar împreună cu ea poate fi mama tuturor artelor”**, scrie pe soclul statuii lui Goya din piața mărginită de cele două catedrale din Zaragoza. Asta aveam să află la aproximativ 48 de ore de la experiența atât de detaliat descrisă. Cele două versiuni pot juca rolul de ipoteze logice de lucru, sunt produsul unei fantezii oarecum antrenate, asta-i evident. Dar în ce relație se află această fantezie cu rațiunea? Cu rațiunea mea, cu rațiunea însăși...

Dacă experiența coincidenței a două imagini somatice ar fi fost nucleul unei proze, cota de fantezie a construcției ar fi trebuit să înceapă exact de aici. Fiind însă un element de jurnal, analiza nu poate continua; trebuie să se limiteze la a consemna faptul.

Aceasta fu una din rarele ocazii când la capătul unui prim tur introspectiv, real sau fictiv, nu mai pot plasa fraza mea favorită: „Toate astea mi-au trecut prin minte într-o fulgurație.”. Căci acolo, atunci, pe loc, nu depășisem „nici o iotă, nici o cirtă” faza percepției primare, oarecum fragmentare, neseperate de sterilul senzațiilor parazite, între care triviala oboseală a statului în picioare și sașietatea informației asimilate.

L-am citat pe Goya. Cu marea lui vorbă a cărei formă exactă abia acum am aflat-o. Mai completă și mai plină de sens decât: „*Somnul rațiunii naște monștri*”, așa cum o știusem, ca și majoritatea lumii, până acum. Nu fără legătură cu încheierea poveștii drumului prin Prado, mult mai fertil decât mi-aș fi... imaginat. Spuneam că ponderea cantitativă a lui Goya e, probabil, cea mai mare în muzeu. Că spectrul tematic e sigur cel mai amplu. Fiicele mele observau, de maniere diferite dar convergente, că geniul și-a privit subiecții cu ochi lipsit de îngăduință. Mai ales Raluca al cărei spirit critic este întotdeauna exprimat cu irezistibil humor: “Aș zice că optica lui Goya aduce cu oglinda lui Andersen, din *Crăiasa zăpezii*.”. N-am stat să adâncim dacă distorsiunea e rodul mizantropiei sastisite sau a unei ireductibile iubiri de oameni. Oricum, limbajul lui e dincolo de cel al sării în bucate care nici el nu-i prea gustat. Celebra frază, în special în forma ei exactă, aduce parcă, abia acum, o coerență majoră personajului. Aș risca o naivitate: doza de hidoșenie din tablourile lui Goya cântărește farmaceutic măsura abandonului naturii umane cu fantezia ei ineluctabilă, de către Rațiune. Dar de ce atunci cel mai impecabil nud din muzeu e „*Maja desnudă*”, plasată ironic alături de versiunea „*Vestidă*”? Cunoscut din toate albumele comerciale și chiar din unele manuale școlare, abia privit în original, strălucește. Îmi facu cu ochiul, zâmbind discret. Pare a contrazice aplicat mai noua mea teorie: o femeie

Îndeajuns de inteligentă e automat sensibilă, feminină și are *sex appeal*. Trupul imperial al Majei susține un chip banal spre mediocru. Modelul e ironic de complementar. Goya e un geniu! Să însemne că greșesc, eu, muritorul? Nu sunt dispus să admit. Dar atunci, în ce raport sunt cele două modele? Se pot ele, oare, articula? Prea puține imagini ale unui trup feminin ilustrează mai perfect truismul că acesta e o vioară. Cutia de rezonanță a conturului fosforescent adună reverberațiile murmurate ale gândurilor tuturor trecătorilor trecuți, prezenți și viitori prin tunelul muzeului. Cum corect observa un personaj al lui Robert Merle, trupul are o inteligență și o sensibilitate ale lui, distincte de cele ale întregii ființe, iar somptuosul tablou al lui Goya exprimă, între altele, cugetarea acestui personaj. Numit, nu întâmplător, Emmanuel. Un personaj pe care continui să-l iubesc și atunci când extrapolez la limită gânduri personale ca cel pe care-l văd contrazis de geniul pictorului. Înseamnă că raportul între idei opuse e unul de complementaritate, nu unul de excludere mutuală. De ce m-ar jena insolenta confruntării ideatice cu un artist de geniu? Oare rostul acestora nu-i de a se oferi, mereu și mereu, vulgului? Dreptul meu de a gândi, fie și ireverențios, insolent și lipsit de măsură, nu-i oare înscris, la modul fundamental, într-o constituție imanentă? Este, oare, supunerea la principiul iubirii universale, unicul criteriu de validare a gândirii proprii?

Iată de ce n-am găsit în Prado nici un tablou care să mă fi țintuit în infinitul transparent al dimensiunii lui transcendente cum o făcuseră „*Petru și Pavel*” din minusculul Muzeu al casei natale, dintr-un sătuc cretan, a lui Domenikos Theotokopoulos, ori „*Buna vestire*” a lui Murillo, din muzeul de artă al Sevillei.

După muzeu, catedrala madrilenă, sfințită de curând, conjugată arhitectonic cu palatul regal vizitabil ca muzeu (afară de ocaziile când e folosit pentru recepții oficiale). *Vis-à-vis*, un mic parc, cam cât al Operei bucureștene, cu statuile regilor vizigoți, continuați de reconquistadori cam jumătate de mileniu. Trei din ei poartă numele de Ramiro. În continuarea palatului, grădinile Sabatini, apoi, deschis publicului (tot în afara zilelor de recepție), parcul câmpului (sau taberei?) maurului, un fel de grădină Cotroceni, mai sălbatecă, cu aspect de pădure, cu impresionante alei de platani. Curățenia Madridului se dovedește a fi rezultatul competiției (acerbe) dintre gradul de civilizație al trecătorilor, prea puțin diferit de cel cunoscut pe la noi, și acribia lucrătorilor primăriei. De altfel, cam asta-i situația, cu neînsemnate fluctuații, în jumătatea de Spanie pieptănată.

Ultimul oraș important e Zaragoza, despre care abia acum aflu că provine din antica *Cesaraugusta*, întemeiată pe la 28 BC. Întrebat direct, de care Cezar August ar putea fi vorba, ghidul ia o bilă albă pentru onestitate și bun simț, mărturisind că-și pusese exact aceeași întrebare: Iuliu Cezar murise în 44, Octavian abia câștigase bătălia de la Pharsalos în 32 și mai era destul până să fie numit *Augustus*... În fine, rămânem nedumeriți, ca și cu steaua roșie de pe Gara de Nord a Valenciei. Pe la 40 AD, se zice că Apostolul Iacob (Santiago) ar fi avut

revelația Fecioarei Maria pe o coloană (*pilar*), ceea ce l-ar fi întărit în misiunea de evanghelizare a Hispaniei. Coloana, cu o statuie a Mariei, șade acum lângă altarul bazilicii *Nuestra Señora del Pilar*, perla Zaragozei, interesantă dar discutabilă biserică în biserică, la doi pași de catedrala construită pe vechea moschee. Ca mai peste tot. Lângă catedrală, o superbă statuie a lui Francisco Goya pe al cărei soclu auster sunt săpate cuvintele deja citate. În rest, un oraș ca toate orașele, totuși al cincilea al Spaniei. Înțeleg că numele actual îi vine de la *Saragosta*, cum pociseră arabii vechiul nume roman.

În fine, turul se încheie în ultramodernul hotel din Mollet de Valle, orașel satelit al Barcelonei, un *caroiaj* mai precis decât cel din Manhattan, umplut cu bloculețe pătrătoase în cărămidă aparentă, oricum mult mai plăcute ochiului decât cenușii anilor noștri lumină. Dar despre cartierele de blocuri, mai la vale. Încă o zi de flanat prin Barcelona, coincizând cu o sărbătoare locală și apoi... acasă!

Câteva cuvinte despre partenerii de tur: ghidul, un băiat subțire, stilat și citit poate prea puțin hârșit pentru meseria asta grea, o familie de arhitecți, omonimi cu noi (excelent reper pentru a-mi modula încântarea oarecum naturală de sine) care citează din Prévert, dizertează, lejer dezabuzat, despre bisericile baroce pe afară și gotice pe dinăuntru și despre vinurile spaniole de soi, un cuplu intelectual - fiica pare reeditarea perfectă a mamei -, câțiva turiști de performanță, luând conștiincios notițe care să completeze conspectele anterioare, alte două familii prietene cu care mai schimb vorbe în autocar, un băiețel pitoresc cu părinți pe măsură, două fete delicate, mignone, taciturne, discret între două vârste, dintre care cu una îmi găsesc destule gusturi comune încât să fac schimb de *tuyau-ri*. Lume, har Domnului, lipsită de orice vulgaritate (cum aveam să găsim în celelalte tururi deservite de același avion *charter* și cu reprezentanții nu neapărat cei mai simpatici pe care aveam să îi întâlnim în drumul spre și de la Andorra.). Socializarea avansează, *anizotrop*, se formează subgrupuri de dimensiuni diferite, cu viteze diferite până la platoul menținut, până la final, al unei structuri relaționale la fel de departe de izolarea anomimității ca și de masa critică a unui punct de topire. Aș zice – ideal pentru clanul meu, altfel și el neomogen, care ar fi fost stingherit în oricare din cele două improbabile limite.

Două vorbe despre perifericele și inerentele cartiere de blocuri. Remarcabil, o cantitate comparabilă de material, muncă, energie și timp au dus la rezultate complet diferite față de la noi, diferența ținând de mentalitate, pragmatism și picul de fantezie. Chiar uniformitatea celulelor edilitare, repetate bucură aici ochiul. Și nu numai soarele-i responsabil!

La final, Ariel se materializează imaterial pe umărul meu stâng, peste care citește rândurile de după aterizarea nocturnă la Băneasa, ricanând amical-sardonice:

"Nu uita, căpitane! Ai promis metalurgului poza Ralucăi cu Dealul lui Tarík, văzut din profil, la Algesiras, peste golf. Nu, știu că asta nu uiți. Nu vei uita nici să răspândești așa zisul tău jurnal. Cum o să scapi ocazia să te lauzi? Cine-mi făcu, mai deunăzi, teoria că expresia literară, ca să ne mărginim la ea, e o proiecție a instinctului reproducerii? Ai curaj să-l trimiți și arhitectului care ți-a refuzat așa de net asistența culturală? Va diagnostica rece, drept riscante cele mai multe asociații de care ești atât de mândru, nu-i așa? Dar nu asta vreau să-ți amintesc să nu uiți, ci poza cu Casa natală El Greco. Ce crezi că jocul tău de a-ți pregăti viitori asistenți suplimentari, ai viitoarelor jurnale nu-i de tot transparent pentru mine, ca și pentru bătrânul amiral conte de Salamanca? Fii pe pace, căpitane! Nu-s gelos pe sângele proaspăt pe care nu scapi nici o ocazie să-l aduci în anturajul tău virtual. Una: tot ce-ți aduce apă la moara povestitului, chiar așa, cu asociații riscante, îmi convine. Apoi: indiferent cu cine vei împărtăși poveștile tale, ele fi-vor scrise pentru mine."

"No comment, Ariel!"

"Ba da, căpitane. Cum să nu comentezi? Treaba ta e să dai comenzi, nu doar să ai grijă de jurnalul de bord. Cum de ce o lungesc? Ca să nu fie nevoie să-ți amintesc eu, ci s-o faci singur, că ai întrerupt relatarea experienței de la Prado exact înainte de a depăși pragul neverosimilului. Instinctul tău de prozator ți-a spus când să te oprești: dacă n-ai fi trecut sub tăcere ultima ta privire la "Judecata lui Paris" care te-a tulburat așa de tare, nimeni nu te-ar mai fi luat în serios. Două asemănări e prea mult..."

(duminică 26 septembrie, 19:51, ora Europei Răsăritene).

DE-AȘ FI AMIRALUL CONTE DE SALAMANCA

Luni 29 august 2005, ora 15:40, aeroportul Băneasa - Aurel Vlaicu: am ajuns cu 40 de minute mai devreme de ora fixată de agenție, atmosfera e relaxată și tonică.

Ora 16: se anunță *check in* pentru pasagerii cursei *Blue Air* București - Roma. Coada e deja kilometrică și merge încet. Grupul excursiei nu-i decât o parte din totalitatea pasagerilor Boeingului 737, care se va dovedi cam prăpădit, pentru standardul la zi. Exact când să ajungem la moara controlului apare o tinerică

mai degrabă speriată decât disperată, pe care coada o face relativ greu să înțeleagă că trebuie să se așeze la sfârșit. Apoi funcționara care radiografiază bagajele îmi cere pe ton amical să bag un cleștișor și o forfecuță pliantă în bagajul de cală, dar nu-mi vede cutter-ul printre pixurile din gentuța de umăr. Mă amuz în sinea mea.

Conștiincios, încerc să obțin un document vamal de înregistrare a laptop-ului la care scriu acum, dar, după o lungă așteptare, funcționarul îmi râde în nas: păi dacă-i Flamingo cine să vă suspecteze că l-ați cumpărat de afară? Dacă era ultimul model ultraperformant mai ziceam să mă deranjez. Zâmbetul în sinea mea se întinde pe fața mea dinlăuntru: funcționarii de la poliția de frontieră mă asiguraseră, plictisiți, în același sens. Apuc, înainte de îmbarcare, să-i dau ultimul telefon uneia din *ioanele*, care mi-au fundamentat *conceptul de ioană*.

Două surprize la bord. Minore, dar negative. Zborul va dura 110 minute, nu 75, deși așa sună mai rezonabil, apoi compania oferă gratuit doar apă, restul consumației la bord urmând a fi plătit. Notez premiera și dormitez mai departe. Ulterior voi afla că e o practică a așa numitelor *low cost fly companies*, care folosesc și aeroporturi de mână a doua: Băneasa în loc de Otopeni, Ciampino în loc de Fiumicino, Aeroportul din Bergamo în loc de unul din Milan. La urma urmei, asta a scăzut costul excursiei.

Nu apuc să văd mare lucru, cerul e înorat, de fapt niciodată n-am apucat să văd un element geografic recognoscibil, cu excepția vărsării Rinului în mare, acu's doi ani, dar asta vine în alt capitol.

Coadă la poliția de frontieră a aeroportului Ciampino ne amintește că italienii sunt frații noștri de *geantă latină*. De *geantă latrină*, ricanază un vecin solid, cu părul alb, care, ca hazul să fie complet, are figură de senator roman și carură de taloneur de rugby. Apoi, interminabila așteptare la banda rotitoare de bagaje accentuează senzația că *suntem tot acasă*. Lumea se cam enervează, eu mă liniștesc. Mediul familiar mă va lipsi de stress. După un tur nocturn al Romei, a cărui utilitate o voi recunoaște abia mâine, în teren, după inevitabilul circ al cazării, pigmentat de personalul asiatic, ieșim pentru o cină frugală, mai mult ca experiență decât ca pură necesitate și admirăm prevederea agenției, care ne-a găsit hotel la doi pași de gara *Termini*, unde ajung toți românii ce vin cu trenul și pe semne nu doar ei. Motiv pentru care fauna și murdăria duc prima impresie asupra eternei Rome la un nivel de unde mâine nu poate decât să crească. Nimic mai nimerit.

Marți 30 august.

Aș minți dacă aș spune că am făcut legături mentale între ziua sfântului Alexandru și școlăreasca idee de a porni la drum *en conquerants*. Am pornit la drum cu fireasca și banala efervescentă emoțională a celui care, după o viață cazanieră, a pășit în ultimii trei ani în Atena, Madrid și Londra și care găsește de gust discutabil reprimarea reflexelor comparative. Metroul ne duce în apropierea Vaticanului. A doua fotografie pe care o fac e un gros plan cu un afiș scris de mână: *Beware of pickpockets*.

Coadă la Vatican, acoperind cel puțin două laturi ale zidului, curge rapid și e apreciată de ghid și de cei care nu vin prima oară ca modestă, media de așteptare în sezon de vârf fiind cam 2 ore. Nu depășim un sfert de oră.

Tot omul ajuns aici se gândește în primul rând la **Capela sixtină**. "*Michelangelo, când a pictat-o, s-o fi gândit la Dumnezeu*", îmi revine în memorie versul Loarei. Capela trebuie să fie climaxul oricărui drum prin Vatican, de pe orice nivel al informației anterioare. Are, deci, nevoie de preludiu. Succesiunea galeriilor i-l asigură. Iarăși a pretinde că m-au emoționat ar fi o stângăcie. Prado m-a mișcat mult mai mult. Frescele mi-au spus mai mult decât tapiseriile, sculpturile în mai mare măsură mai mult ca frescele. De ce? Simplu: cele figurative sunt o combinație de faciesuri mai degrabă aheene decât hellenice cu tipuri romane. Că Grecia era mai civilizată la cucerirea romană e una, că mie figurile năpădite de plete cârlionțate, nedistinse de bărbi, îmi par barbare față de austerul chip roman, cu care m-am obișnuit să mă identific pe dinăuntru - e alta.

Pe măsură ce te apropii de capelă, bolțile pictate ale sălilor sunt din ce în ce mai expresive. Până când deodată sunt interpușe pe traseu, savant definit, alternând mereu etajele, câteva săli de artă modernă. Care vine ca un duș rece, să evit a folosi metafora discutabilă a unui telefon ce sună în plină ședință erotică. Abia apuc să aflu de la 2-3 coechipieri că schimbarea de traseu e de dată recentă, că se revine la mediul renescentist, apoi, pe neașteptate, capela.

Prima impresie: pereții parcă n-ar diferi, pe cât nu mă pricep eu, de ce-am văzut până aici. La tavan încă nu îndrăznesc a privi direct, prea mare e încărcătura pregătirii, de la Irving Stone la prietenul meu, graficianul, artist autodidact, care-a văzut-o și a simțit-o cu nu mulți ani în urmă. Ce mă frapază e paralelismul hipnotizat al privirilor tuturor celor adunați sub bolta titanului. Privirile ard. Sunt ei siderați de ce văd, sunt ei pradă reflexului și puterii legendei, sunt ei snobi subconștienți? Nu știu. Dar fără nici un echivoc suma algebrică a sute de priviri încremenite în extaz contribuie fără să vrea la magia irefutabilă. Și inefabilă.

Felicia, mereu în urmă, ca la Prado, cu un Ramiro nedespărțit, îmi șoptește că dacă vreau să mai adăst, mă așteaptă pe o bancă în sala următoare. Între timp

Încercasem a privi capela ca pe o simplă biserică, amintindu-mi de metafora poetului Ioan Alexandru, spațiul ecleziastic sacru ca lentilă focalizantă a energiei transcendente benefice, iar lucrurile începuseră a căpăta un început de sens. Ei, acum sunt pregătit. Mă întorc spre mijloc, privesc drept în sus, la cel mai uzat prin repetare tablou. Abia acum mă uimește lumina boltii, iar tabloul ăsta radiază. Între singurul meu ochi funcțional și tablou s-a deschis un canal ce concentrează toată lumina din jur, cu cea bănuită în sufletele ochilor polarizați cu tot, estompând întreg restul imaginilor. Am deja o bănuială. O testez, încercând să privesc tabloul în cheie convențională, Dumnezeu predând răspunderea lui Adam (mai acut, oricum, decât suflul vieții ori al științei!). Nu mă convinge. Mentea sufletului ochilor mei se încăpățânează sa nu vadă altceva decât latura umană, triumfătoare, a tabloului: senectutea încă vitală predând garda aceleiași răspunderi juneții animalice, încă nestructurate de suferință.

Abia atunci realizez că oboseala mecanică acumulată de aproape două ore de mers lent, s-a topit brusc, aproape imediat după intrarea în capelă.

Verific meticulos efectul pe două persoane bine alese, cu rezultate așteptate, firește, opuse.

Efectul se repetă, mai puțin accentuat, în basilica San Pietro, confirmat de ghid, cel care reacționase la fel ca mine.

Restul Romei am mărșăluit cinstit, am fotografiat, am glumit, integrându-mă în ecuația *Dacă e marți - e Belgia*.

Un cer de furtună și tunetele aferente m-au făcut să renunț, prudent, la Fontana di Trevi. Singur, în drum spre hotel, mi-am zis că dorințele mele n-au decât să se realizeze pe propriul lor cont. Cu cât ar fi mai nerușinate. Am adormit ca o brută, până la întoarcerea alor mei, mai bogați cu două umbrele ad hoc și nici măcar n-am visat-o pe Anita Ekberg.

Miercuri 31 august

Plecăm spre Napoli, pe care-l depășim pentru a ajunge la Pompei, șantier arheologic convertit în obiectiv turistic. Pe la mijlocul drumului prind din zbor imaginea celebrei mânăstiri de la Monte Cassino și nu mă mir de loc că din toate reperele legate de acest nume îmi vine în urechea stângă refrenul tragic al unei soliste palide, la petrecerea paralelă a supraviețuitorilor *armiei krajowa*, în **Cenușă și diamant**.

Ruinele exemplare ale Pompeiului sunt integrate într-un parc primitiv. Dimensiunea orașului dă o idee despre nivelul de civilizație din secolul lui August, iar caroiajul străzilor perpendiculare, imitate acum de unele orașe americane, despre raționalitatea aproape austeră, tipic romană, deși ne aflăm în zona lui *Nea Polis* deci a influenței grecești.

Sunt două modalități complementare de a face cunoștința unui asemenea *situs*. Fie urmărești, cu harta în mână, punctele numerotate cu explicațiile lor cu tot, fie flanezi aleator-instinctual, ținând seama doar de criteriul încadrării în timp, încercând să intri în contact osmotic cu spiritul locurilor, dacă locurile au un spirit. Evident, eu am încercat a doua variantă, favorizat și de lipsa de rezistență a coechipierilor.

A te plimba pe străzile unui oraș mort e o experiență mai puțin inedită pentru un cititor SF. Primul lucru pe care trebuie să-l faci e să nu te izolezi mental de mulțimea turiștilor, ci să te consideri o parte a acesteia. Realizezi atunci că cele două mulțimi de oameni, separate printr-o perdea de timp, se amestecă spațial. Este oare această situație premisa unei străpungeri parțiale a timpului, iar în măsura în care încă nu, ce mai trebuie să aduci tu în joc pentru a efectua această străpungere parțială? *Elementary, my dear myself Watson*: un mic efort de concentrare asupra câtorva elemente vitale și definitorii ale unei mulțimi de oameni legată de un loc, anume acelea atemporale.

Sună prea abstract? Bine. Atunci pleacă-ți urechea stângă, trecătorule virtual ce pășești alături de mine și vei auzi, odată cu mine, vuietul iubirilor lor, al neliniștilor, al invidiilor, al fricilor, al deznădejdiilor, al disperărilor, al satisfacțiilor contabile, orchestrat de chitara rece a speranțelor, de flautul emoțiilor lor estetice, de tăcerea gândurilor filosofice ale pompeienilor de numai câțiva ani înainte de prăpăd, pe vremea cuceririi *masadei* moarte.

Ar fi de efect să pretind că am văzut în cenușa unei încăperi pavimentul cu portretul mozaicat al unei patriciene ce roia în vesela suită a bătrânului August la Capri. Dar dincolo de parada facilă a citării scriitorului italian ce ne-a redat cu mijloacele ficțiunii documentate atmosfera epocii, n-ar fi decât o contraproductivă exaltare. N-am văzut imaginea și nu puteam s-o văd. Dar... puteam la fel de puțin să renunț la a mi-o aminti, de a monta amintirea în trăirea elaborată a contactului virtual cu orașul de dinainte de catastrofă.

Vedi Napoli e poi muori. Eterogenitatea firească a grupului e măsurată de coexistența celor care abia acum aud de zicală cu cei, mult mai puțini, care dizertează asupra posibilității interpretării românești culte a versiunii, socotite autentice, pe care Iorga, într-o carte de citate, de prin anii 20, o consideră glumă italiană: *Vedi Napoli e poi Mori*. Mori fiind o insuliță nu departe de Capri.

Napoli are, în graficul strâns al excursiei, timp de câțva ore, între începutul de după-amiază când ajungem și ora îmbarcării pe *ferry-boat*-ul ce ne va transborda noaptea la Palermo. Nici nu i-am dat mai multă importanță decât avea din capul locului în prejudecățile noastre, dar nici n-am găsit în teren argumente împotriva prejudecății. Eu unul m-am mulțumit cu galeriile Umberto și cu Castel Nuovo, perfect integrabil nordului Europei și straniu aici, la malul Mării Tirenene, dacă n-am fi aflat de originea lui normandă.

După experiența cretană, traversarea nocturnă a mării cu un hotel plutitor, combinat cu un garaj, intră deja în rutină. Fără îndoială, una plăcută, dar care nu generează reflecții citabile.

Joi 1 septembrie

Palermo e totuși o capitală. A unei țări insulare, diferită de Italia continentală într-o măsură comparabilă cu cea în care Creta diferă de Grecia non-insulară. Dacă, prin regatul bourbon al celor două Sicilii, continuat de uniunea lui Cavour, pe care nu știu de ce ghidul o socotește doar a lui Garibaldi, istoria e mai puțin diferită, prin limbă, populație și vestigii ea diferă mai mult decât o face Creta de țara zisă mumă. Un cretan va fi înțeles la Atena ori la Thessaloniki, un italian nu pricepe mai nimic din dialectul local. La Roma n-am avut probleme majore de comunicare cu localnicii, la Monreale n-am putut descifra decât un singur cuvânt dintr-un suculent dialog între doi ospătari: după un efort ambiționat am bănuț că *D'àngreddu* o fi modul lor de a pronunța *Tancredo*. Bănuială ulterior confirmată.

Desigur, observațiile se cer moderate de necunoașterea completă a Sardiniei, deși cum știu că *Parineddu* (sau *Cuccureddu*) sunt nume tipic sarde, ceva se leagă.

În cabina vasului, înainte de acostare, Palermo nu era încă decât locul unde s-a stins Bălcescu. Acum, în camera hotelului *Dei Pini*, de pe malul Mediteranei, în *Port Empedocle*, Palermo e orașul cu cele mai multe librării pe sută de metri de stradă din toată Italia (*și rămâne de văzut ce oraș prin care vom mai trece ar putea bate recordul*), orașul cu cea mai interesantă catedrală din toate cele 5 țări traversate în ultimii ani (*dacă socotesc Scoția o țară diferită de Anglia și de ce să n-o socotesc?*) și orașul cu cele mai ieftine fructe, la nivelul de acasă.

Catedrala are, pe din afară, alură de citadelă rafinată, funcțiile militare ale diferitelor elemente fiind evidente, în stil hibrid gotic-arab (*arabo-normand*, zic ghidurile și întărește ghidul), iar pe dinlăuntru îmi amintește mie, neștitorului,

de catedrala ortodoxă din Thessaloniki, aceea, la rândul ei, având elemente neortodoxe de templu roman. Un profesor de franceză umblat și citit îmi confirmă intuiția barbară.

În schimb capela palatină a palatului regal al normanzilor e, prin încărcata coexistență de bolți gotice, de coloane dorice și corintice, de ornamentații arabe lângă mozaicuri bizantine, un kitsch. Ratăm, din neatenție, în schimbul unor mărunte victorii comerciale, "obiectivul" cel mai rafinat, teatrul Massimo, invidiind-le puțin pe fetele care l-au prins. Și cum una dintre ele e fan Celentano, invidia de moment se topește. Nu le poți avea pe toate. Cumva am integrat forțat *Monreale*, apropiat de Palermo, receptării acestuia, considerându-l ca suburbie.

Vineri 2 septembrie

Valea templelor, din apropiere de Agrigento, a avut mai degrabă un rol de socializare a grupului decât un interes consistent, câteva coloane din tuf calcaros, deși mai vechi decât templele Acropolei intrând în zona academică. Părăsim punctul cel mai sudic al circuitului, aflat la latitudinea Tunisului, pentru a traversa iar insula spre antica Siracuză, prin Catania. Cu Marea Ionică, atinsă aici, numai Marea Ligurică rămâne, dintre cele 5 care scaldă coastele italiene, în afara circuitului nostru.

Siracuză ar fi meritat categoric mai multă atenție decât i-am putut da, la vârful de oboseală al unei zile de vară aproape năucitoare. O fostă carieră într-un masiv calcaros, servită de sclavi condamnați, oferă baza naturală pentru teatrul grec, săpat în stâncă și pentru celebra ureche a lui Dyonisios, tiranul paranoic, precursor legendar al cooperativei "ochiul și timpanul". Trecem un pod peste un braț de mare cât Someșul, pentru a ajunge în insulița Ortigia, ce se vede în ilustrate ca o platformă petrolieră mai mare. Abia aici pare a fi centrul de greutate istoric, un dom (*chiesa catedrale*) auster, dar probabil funcțional și, la doi pași de mare, o legendară fântână plină de papyrus, prezidată parcă de un straniu corp statuar, *nympha Aretusa*, prefăcută în izvor de o zeiță fals binevoitoare, pentru a nu fi chipurile ajunsă de un zeu cu dorinți explicabile. "Multe incidente au mai creat mofturoasele astea de nymphe", mormăi provocator, cu adresă precisă. Primesc un răspuns sec și amuzat, de forță băiețească, din partea unei coechipiere abia azi descoperită, care mi-a dat cu ferve și aplomb răspunsuri sigure și argumentate la câteva întrebări pe care nevoia mea de coerență le cerea puse pe marginea informației primite mai mult de la ochi decât de la ghid.

Un exemplu punctual s-ar integra relatării mele despre momentul Siracuză al călătoriei: Ghidul, un profesor de engleză pensionar, fost ghid ONT reactivat, repetase cu seninătate legenda morții lui Arhimede, siracuzanul, în timpul celui de-al doilea război *punic*, părând a ignora întrebarea implicită aspra relației din

epocă între colonia grecească Siracuză și Cartagina, adversara Romei în acel război: aliată sau ocupată? Tânăra dă, în favoarea celei de-a doua alternative, un argument impecabil: Dacă ar fi fost aliata Cartaginei, ce i-ar fi împiedicat pe romani s-o prefacă în ogor, ca pe Cartagina însăși, pentru a o reconstrui apoi în legea lor?

O ultimă fotografie pe insula Ortigia, în *raccourci*-ul unei străzi banale, curățele, bordate de leandri carmin și albi, pecetluiește atât rămasul bun de la aria siracuzană cât și impresia surprinzător de plăcută pe care această presupusă stâncă siciliană o lasă. Ziua se încheie *en fanfare*, devorând jumătățile aceluiași pui, fript în fața noastră în flacăra aceluiași rotisor, într-o cârciumioară *mică și veselă*, de 3-4 metri pătrați, unde am conversat cald cu stăpâna. Care, ca picanterie, mi-a spus că vorbesc italiana cu accent... austriac sau polonez, dar mai degrabă rusesc.

Să nu părăsim Sicilia înainte de a spune două vorbe despre emblema ei tradițională: forma oarecum triunghiulară a insulei, cu baza la nord și constituirea câte unui oraș în zona colțurilor triunghiului (Palermo, Siracuză, Messina, toate atinse de itinerar) a stimulat creația folclorică, producând un simbol rafinat și cumva provocator: un cap de femeie din care izvorăsc trei picioare, cu genunchii îndoiți, la 120 de grade. Din spatele pletelor mai țâșnesc două aripi. Desenul e de efect, în principiu, dar efectul e penibil la modul concret: n-am văzut nici o materializare a simbolului care să nu fie de o urâțenie exemplară. Ceea ce chiar m-a stimulat să-mi doresc să-l văd desenat cum se cade. Ei, bine, acest simbol - emblemă se cheamă *Trinacria*.

Mâine, o altă zi, tot ce mai am de făcut aici, în Sicilia, e să prind câteva poze la Messina, promise drăcușorului meu Neghiniță, din urechea stângă.

Sâmbătă 3 septembrie

Ziua cea mai lungă. După un scurt tur al Taorminei, cel mai înalt oraș de până acum, cocoțat pe terasele unui munte ce dă direct în marea Ionică, traversăm, după o îndelungă așteptare, strâmtoarea. Malul calabrez se vede lejer din Messina. Toate legendele cu Scylla și Carybda, toate referirile literare, dintre care cea mai duioasă rămâne a lui Radu Tudoran, se topesc în fața senzației directe, intense și banale. După pozele promise mă trezesc hulpăvind sanwici-ul pentru care Felicia a stat la coadă și mă confund cu fauna amestecată, juma turiști, juma băștinași.

Imediat începe lunga cursă de urmărire către Sorrento, *Surrientu* zic napoletanii. Drumul e la limita dintre sec și fermecător: autostrada ocolește orice așezare cu

excepția deja obișnuitelor spații de servicii, dar monotonia e spartă pe alocuri de sălbăticia peisajului montan, totuși foarte departe de *munții noștri*.

Încheiem seara la o cârciumă tipic macaronărească, cu *verde* în firmă, în decor și în preparate, unde regăsesc atmosfera sutelor de relatări despre gălăgia fără fașoane, produsă concurențial de copii preșcolari, de ospătari picați din lună și de motocicletele de pe stradă. Mâine e ziua insulei Căpri, cea a lui Axel Munthe pentru unii și a împăraților August și Tiberiu pentru cei mai puțini.

Duminică 4 septembrie

Luați creasta nordică a Pietrei Craiului, mojarăți-o puțin, sudați fragmentele mai ramificat și cufundați totul în mare și obțineți insula Capri, în condiția ei naturală. Relieful declanșează un reflex emoțional pozitiv în sine, indiferent de originea trecătorului. Efectul e nuanțat de o tușă nostalgic-proustiană pentru cei născuți la munte. Dacă pigmentezi frumusețea naturală cu farmecul arhitectural luat ca atare, emoția contactului se îmbogățește. Adună la toate astea urmele oamenilor și vei atinge climaxul ca trecător.

Bine, dar suma asta nu cumva e un invariant la schimbarea locului? Nu. Climaxul atins în Capela Sixtină are alt parfum, alt mecanism, cel al spectacolului cuplurilor de bătrânei îngheșuind-se să atingă copacul uscat din grădina abencerajilor, dialogul secret cu Ariel *y compris*, altele, imaginea șoc a armatei de invazie a japonezilor micuți la poarta Propileelor încă altele. La Capri e vorba de ceva între laser și ecou: șoapta persistentă a unor achiziții culturale, amplificată de limbajul proustian al reliefului celui mai ascuțit.

Pe teren, doctorul Axel Munthe învinge net propensiunea mea pentru romani, mai ales pentru secolul lui August, ce-l înglobează și pe Tiberiu. Villa San Michele nu e doar forma concentrată a elementelor de seducție înșirate mai sus, mai puțin relieful carstic, ci are în plus misteriosul inefabil: dacă perechea de ghizi, la care voi reveni, n-ar fi precizat că suedezul se credea reîncarnarea lui Tiberiu, oricum stranietatea inserțiilor antice și mai ales străine locului în decorul oricum rafinat al viliei ar fi pus pe gânduri chiar și pe ignorantul care sunt.

Și totuși dincolo de marmură, bronz și lemn scump, elementul cel mai mișcător se află, pentru mine cel puțin, în grădină: aleea chiparoșilor. Fără nici o îndoială, nu orice drum e neapărat unul inițiativ. Dar dacă compari, fie și forțat, o narațiune arhitectonică cu un concert, atunci o asemenea alee reprezintă cadențele, marca de virtuozitate a interpretului - autorul celebrei cărți.

Care celebră carte se găsește la locul ei, în 40 de limbi, sub o vitrină. Descopăr cu secretă satisfacție - și nu mă voi grăbi să împărtășesc descoperirea până la dirijarea condițiilor spre un efect maxim -, că alături de ediția din 1969 mai e una

în românește, produs al editurii Gorjan. Cei care știu că inginerul Ștefan Georgescu Gorjanu, întemeietorul editurii, e autorul tehnic al coloanei lui Brâncuși sunt relativ puțini și au, cred eu, o anumită răspundere în a face acest lucru cunoscut celorlalți astfel încât să realizeze semnificația prezenței ediției în muzeul de la San Michele.

Aflu, imediat după sosirea la București, printr-un telefon dat Soranei, fiica editorului constructor, că acesta vizitase Capri și le prezentase celor de acolo ediția sa bibliofilă, din 1942, fără a le trezi, se pare, îndeajuns de mult interes. Sorana spune că ediția cartonată, de format A5, văzută de mine în vitrina villei, trebuie să fi fost tipărită din zațul ediției princeps, cea bibliofilă, cu ilustrații de valoare. Coincidența face ca această inserție în jurnal să fie făcută azi, 11 septembrie, centenarul lui Ștefan Georgescu Gorjan, pe care l-am cunoscut personal. Fie odihnit.

Sunt atât de plin sufletește de întâlnirea cu acest remember viu, articulat și cumva inedit (cartea de la San Michele nu făcuse parte din stiva de la căpătâiul meu) încât renunț, rezonant cu echipa mea, dar din motive proprii, la Grota Albastră. Una din cele mai reliefate, tonice și vioaie personaje ale grupului, întrebată direct, mărturisește în cuvinte mai puțin sofisticate, dar mai expresive decât ale mele, că grota fuse climaxul ei. De până acum. Dau momentului întreaga valoare de schimb pe care o merită, dar ratez ocazia de a-i răsplăti mărturisirea: fan declarat al lui Celentano (ciudat, comuniunea asta ne lasă totuși străini), nu observă o firmă cu numele banditului, pe strada ce ducea la hotel, după debarcarea la Sorrento, iar mie îmi lipsește viteza de reacție ca să i-o semnez în fracțiunea de secundă a trecerii autobuzului pe lângă neobișnuita firmă.

Pour la bonne bouche, ghizii ne semnalează prezența unui portret în basorelief al lui Lenin... pe proprietatea moștenitorilor lui Alfred Krupp. Fie aceasta și donată patrimoniului insulei.

Luni 5 septembrie

De la prima coborâre din autocar am tot fredonat *Addio, mia bella Napoli, addio, addio*, între alte canzonete. Acum, când i-ar veni rândul, pur și simplu uit. Uit și de *Torna a Sorrento*. De fapt uit de orice sună romantic, tot ce-mi trece prin cap în aproape întreaga oră cât avem în stânga golful Neapole e că ne despărțim de marea Tireniană pentru a reîntâlni bazinul mediteranean, sub numele de Adriatică, mâine seară, lângă Veneția. Adorm imediat ce intrăm pe autostrada parcursă în sens invers la plecarea din Roma, pentru a mă trezi ca un ceas exact înainte de a trece din nou pe lângă mănăstirea *Monte Cassino*, unde reușesc o a doua fotografie, la fel de palidă ca prima dată. Aproape imediat, un blocaj pe sensul nostru de autostradă, provocat de un accident,

reface simetria primului drum, într-o sugestie a închiderii cercului călătoriei prin acea jumătate sudică a Italiei, despre care gurile rele susțin că lombarzii ar vrea s-o vadă scufundată în mare.

Dacă la nivel de prejudecată aproape că-i înțelegeam pe separatiștii *padanieni*, contactul nemijlocit cu această Italie atât de înrudită, temperamental, cu România extracarpatică, atât de plină de viață, de pitoresc și de istoricitate, îmi nuanțează atitudinea. Spun "nuanțează" nu numai ca expresie a prudenței de principiu, cât mai ales deoarece nu pot anticipa ce-mi va aduce nou peregrinarea prin jumătatea nordică.

Primul oraș e Siena, cel de la culoarea pământurilor căruia a rămas termenul cromatic în pictură. Ideea că l-aș fi dorit scos din program în favoarea unor compensații în zone cu care programul e excesiv de zgârcit și o subtilă "oboseală a lipsei de oboseală" mă fac să-i dau o atenție mediocră. Seara, la Montecatini Terme, când îmi fac tema zilnică, constat, cu prea puțină supărare, că pozele de aici sunt ratate. Hm, nu toate.

Cazarea într-o stațiune scoasă aiurea în afara circuitului, la o oră bună de *Firenze*, din a cărei singure zile va mânca mâine dimineață această oră, dacă nu mai mult, coroborată cu informația că la Veneția cazarea va fi și mai dezavantajoasă, pe limanul lagunei, la capătul unor drumuri pe care harta le arată modeste, ne fac să scădem din bilele albe pe care aceeași agenție și le câștigase anul trecut în Spania. *Capac peste pupăză*, cum spunea, cu inconștient humor, draga mea jumătate din studenție, la doi pași de hotel, magazinul unde aș fi putut să-mi schimb baterile la ceasul primit în dar de ziua mea de la Felicia închisese de câteva minute când am ieșit să luăm pulsul împrejurimilor. Dar fie toate aste mici sâcâieli premisa pentru reușita ultimei părți a turneului, batăr la nivelul primeia.

Dacă strict cronologic jumătatea excursiei s-a terminat la cârciuma verde din Sorrento, mijlocul *ideatic* ar fi plasat azi, la părăsirea autostrăzii Napoli – Roma pentru, a ne insera în cea care duce la *Firenze*. Așa că acum, în camera 205 a hotelului *Innocenti*, vine la rând momentul pe care-l întârzii deliberat din prima seară, la *Impero*, pe *Viminale*: să explic satisfăcător de ce până acum însoțitorii mei obișnuiți, Amaryllis, Ariel, amiralul conte de Salamanca, n-au apărut explicit. Și chiar de ce eu, personajul narator al călătoriei, am fost până acum doar turistul, subiectiv dar impersonal și mai puțin călătorul ce i se adresa quasiepistolar lui Amaryllis ori *căpitanul* interlocutor al lui Ariel.

Deși, nici ca turist impersonal n-am fost perfect, decât până la pavilionul urechii mele stângi...

Să explic? Ce prostie! N-ar exista cale mai eficace de a rata atât narațiunea în sine, cât și orice conotație a ei pe planul comunicării cu personajele mele imaginare.

Care, refuz să cred că nu se întrezăresc clipind discret în fundal. Precum fragmentele de oglindă inserate într-un mozaic de pe gardul unei ville, la ieșirea dintr-un oraș care ar putea fi oricare, licărind aleator în razele unei dimineți. Care ar putea fi oricare...

La *Firenze* mă așteptam la unele frustrări, dată fiind imposibilitatea acoperirii locurilor majore ale orașului în câteva ore. Alegerea a fost însă tacită, complice și logică: am renunțat la intrarea în galeriile Uffizi și Pitti, în schimbul turului comercial și a unui supliment autoprovocator: urcușul, împreună cu Ramiro, în vârful *campanilei* lui Giotto.

Cu ce ne întâmpină Florența? Tânăra specializată în istoria artei, care nu vine aici prima dată, susține că ordinea itinerarului ar fi trebuit să fie inversă, adică să sfârșească la biserica Santa Croce, nu să înceapă. Ca să-mi fie mai clar de ce pentru mine e bine așa cum e, mă transpun în postura amiralului conte de Salamanca, vechiul me prieten imaginar, care, începând cu periplul de anul trecut, în parcul *Güell* din Barcelona, a avut humorul înțelept de a accepta rolul discret de paj al lui Ariel. Adică a unuia care a vânturat mai degrabă cârcimile din porturi decât locașele de închinăciune. Dar va fi auzit și el de alde Macchiavelli, de Michelangelo, de Dante.

Ei, bine, dacă aș fi amiralul conte de Salamanca și aș intra în biserica Santa Croce din Florența, cu un aparat digital de fotografiat, mi-aș zâmbi în barbă soltic și aș fura pozele pirat ale mormintelor celor trei, în ciuda avertizărilor sonore *no flash* ale bunilor călugări cu ochii pe turiști. Apoi, desigur, aș da drumul la una din maximele ce m-au făcut cunoscut, cum ar fi *șoarecii rag, leii tremură în vizuini*.

Eu am renunțat la maximă dar mi-am zis că fotografiile mormintelor lui Michelangelo, al lui Macchiavelli și al lui Dante îmi vor servi de interlocutori în lungi seri de iarnă, prelungind fără limite jurnalul ca spațiu de reflecție.

Totuși a păși prin Piața Signoriei, a privi statuile lui Cosimo de Medici, copia statuii lui David, după barbaria decapitării ei, în chiar anii noștri, apoi să zicem la întâmplare *Răpirea Sabinelor*, te face să te simți deodată cam barbar, ceea ce nu se întâmplase în fața nici unui monument de până acum. Ce are Florența al ei și numai al ei care să determine o asemenea reacție în premieră? Căci nu e numai reacția mea, abia acum, când o încerc, o recunosc la prietenii care s-

au străduit să mă convingă cât de proastă e ideea turului organizat, dacă nu-ți oferă cel puțin 4 zile aici și graficianul nu-i singurul. Să fie Florența capitala Renașterii, să fie imprimată în marmură, până la subliminal, mândria bancherilor care-și arogaseră funcții demiurgice?

Revenind la lumescul cel mai concret, Florența s-a întâmplat să fie locul unde am întrâlnit cei mai mulți români, cu toții muncind cinstit, dar și cel în care m-am lămurit definitiv că nu numai băștinașii ne iau drept ruși, ci chiar unii dintre omologii noștri, în particular o austriacă cu față de campioană norvegiană. De ce oare? Tare mi-e teamă că nici dacă prietenii știu de ce nu vreau să fiu curios.

Un ultim amănunt anecdotic legat de Florența: nu puțini călători, dar mai ales Ioan Chirilă, au semnalat cofetăria de lângă Dom. Am regăsit-o, firește, dar am găsit-o oarecum pretențioasă față de minusculele trattorii cu 2-3 mese. La una dintre acestea am fost serviți de o româncă din Brașov.

Marti 6 septembrie

Zi rezervată Veneției. Așa cum s-a conturat încă de la început, n-am putut conecta nici un reper cultural anterior la experiența directă. Așa că nimic n-ar fi mai nepotrivit decât să dizertez despre *Anonimul venețian*, despre *Casanova* sau despre tunurile care, țintind pulberăria turcească, a știrbit *Partenon*-ul. Deoarece nu le-am simțit în apropierea mea, pășind pe dalele neregulate ale străduțelor înguste din arcul sudic al *Canale Grande*, nici pe treptele podurilor pe care traversezi "străzile" de apă, nici printre porumbeii din piața *San Marco*.

De ce?

Fără îndoială, nu datorită ploii torențiale pentru care eram nepermis de nepregătiți și care mi-a redus dispoziția la zero. În definitiv, ploaia se opriese la ieșirea din catedrală, iar dispoziția e reversibilă. Ce diferă între aceste două țări latinomediterraneene, sau mai exact între călătoriile scesive în ele, organizate de aceeași agenție? La prima vedere ritmul, mai strâns, coroborat cu amatorismul ghidului de acum. Dar nu-i suficient. Lungile ore în autocar n-ar trebui să absoarbă presiunea ritmului, oferind spațiul de reflecție? Atunci factorul care-a făcut diferența e cel care a convertit călătorul insolit, dispus la reflecție, înconjurat în egală măsură de ai lui și de nevăzuții însoțitori imaginari în turistul standardizat de după Pompei. Și care îmi ecranează, de ce să mă dau pe după piersic, și comunicarea cu aceștia din urmă.

Numai că acest factor rămâne necunoscut.

Iată tot ce-am scos de la mine însumi pe drumul matinal de la Lido di Jesolo la Punto Sabiolo, de unde am luat vaporetto spre Veneția.

Cu nu mulți ani în urmă, fiicele mele văzseră fiecare succesiv Veneția, emițând păreri opuse, potrivit temperamentelor fiecăreia: Venețiuă e splendidă, Veneția pute. Mie nici nu mi-a puțit, dar nici nu m-a coplesit. Aici pare să fi funcționat cunoașterea livrescă, apa care linge fundațiile clădirilor având aerul de *déjà vu*.

Ce apreciez la Veneția ține de ineluctabil: primo - e un oraș care nu va avea niciodată cartiere de blocuri, chiar dacă portul Mestre și stațiunea Lido di Jesolo, care-o deservesc logistic ar putea juca rolul unor germeni ai dezvoltării extralagunare și secundo – prin tradiția cultivată la Murano păstrează la nivel competitiv, rentabil, industria manufacturieră. Nu vorbesc de dantelăria de la Burano, pe care n-am avut timp s-o văd.

Aici apare însă segregarea naturală între obiectele minuscule, accesibile, majoritar kitsch și frumusețea întruchipată în sticlă colorată, practic prohibitivă. Pentru îngustul segment de public căruia îi aparțin e o dublă, dar suportabilă frustrare, determinată de dezechilibrul inerent între gust și posibilități. Mai puțin impresionat de obiectele oarecum abstracte, rafinate jocuri de culori în transparență, am rămas cu inima la câteva seturi de pahare, ale căror culori se armonizează cu toatele auriului ornamental: verde brazilian, roșu sângeri, galben pai și un albastru marin cu o doză de indigo.

Joi 8 septembrie

Ultima zi înseamnă ultimele două orașe – Verona și Milano. În curtea interioară a presupsei case Capulet e o înghesială de balamuc. Înghesuală era și pe Acropole, și în Capela Sixtină, dar era una cu sens, aici e ca la piață, mai rău, ca la vechile manifestații cu convocator. Toți bărbații se simt obligați să stea la coadă să fie fotografiați alături de statuia în bronz a presupsei Juliete, cu sânul stâng lustruit. Ramiro are bunul simț s-o țină de braț.

Dar Verona oferă privitorului și imagini mai consistente: Arena în plină recondiționare, de proporțiile Colosseului, Castel Vecchio, și alte câteva zeci, care rămâneau în afara itinerariului, dar nu văd nici o statuie a lui Scaliger. Sugestia lui Karel Capek, în *Cartea apocrifelor*, asupra dimensiunii politice a conflictului între cele două familii, capătă, pe teren, o confirmare mai precisă: e vorba în realitate de Guelfi și de Ghibelini. Că a trebuit să ajung în Italia s-o aflu e o mică lovitură formației mele livrești, dar nu în sensul că informarea livrescă n-ar fi în genere eficace, ci în acela că informarea *mea* se dovedi superficială.

Ca element de background urban – cel puțin strada pietonală pe care am pășit

dus-întors între arenă și piața Castel Vecchio, un soi de Lipsani mai rafinat, are nu numai pavaj de marmură, asortat cu magazinele și băncile, dar și o structură perfect utilitară, cu un discret șanț central, în pantă lină, către rigole, jumătățile de pavaj curgând tot în pantă către acel șanț.

Iar ca element de pitoresc, doi flăcăi zdraveni "păzesc" arena în costumație de soldat și de centurion roman. Eram dispus să le dau un euro pentru a mă fotografia cu ei, dar pretenția flăcăilor, de a fi răsplătiți cu 4 euro mi s-a părut sfruntată, drept pentru care le-am sustras o poză pirat, readucând lucrurile la nivelul firesc: prezența mea alături ar fi conferit pozei un caraghioslâc evitabil. Acuma sigur că poza lui Ramiro cu elvețianul aflat în exercițiul funcțiunii mi se pare la locul ei și asta nu deoarece acela n-a cerut bani...

Tot la capitolul pitoresc ar intra o trupă de muzicanți stradali, pe viale Mazzini, strada pietonală tocmai descrisă, îmbrăcați în costume negre, asortate la fețe și puse în valoare de cămăși albe. Exact după ce-i fotografiasem și tocmai intram în piața ce ducea la casa Capulet, au atacat *Violino tzigano*, vechea melodie cântată de Connie Francis. Domnul Murphy a făcut să mă aflu aproape de exact acea parte a grupului imună la humorul momentului...

Milano e prima dintre localitățile frunzărite care are fason și respirație de oraș mare. Chiar înaintea Romei. Roma e o colecție de simboluri ale civilizației căreia îi aparținem, indisolubil amestecate cu o doză mai concentrată decât altundeva de faună discutabilă și chiar de pegră. Milanul are bulevarde largi, drepte, vegetație urbană mai utilitar distribuită, o circulație mai echilibrată, chiar procentul semnificativ de biciclete dând o notă de ultramodern. Roma își poartă monumentele cu un soi de melancolie nostalgică, Milanul cu un transparent orgoliu. Roma poartă, cu demnitate, povara sigiliului și blazonului unei civilizații, Milanul amintește că istoria Italiei ține de lupta, nu odată tragică, dar mereu reînnoită cu tenacitate, pentru supraviețuire, a provinciilor. Chiar câte un grafitti separatist, scris totuși cu alb, conjugat cu câte un titlu cules cu verde vânătorec într-un ziar de-al lui Bossi, nu spun, la urma urmei, decât că dacă e ca Europa unită să aibă o șansă, atunci aceasta va atârna și de revitalizarea dialectică a personalității provinciilor.

Toate astea îmi vin din 3 comparații: Domul milanez, cu dantela lui de marmură albă, cu turlile ce amintesc oarecum de *Sagrada familia*, cu cele peste 3200 de statui ce-l încing, se înscrie în replică față de inegalabilul său omolog florentin, apoi galeriile Vittorio Emmanuele II bat la scor pe cele din Napoli, puse sub numele lui Umberto I (mai puțin pitorescul cercului semnelor zodiacale și al stelelor lui David inserate în bolți ale acestora din urmă și, nu în ultimul rând, castelul Sforza, o citadelă după toate regulile artei militare, pune straniu în umbră forurile imperiale, ca simbol de putere.

Un episod cât amuzant, cât semnificativ: la Roma cumpărasem, chitit de acasă, un tricou interist, *nerr-azzur*. S-a nimerit să fie al namilei de Adriano, vârful-tanc cu numărul 10, unul din rarii negri de genul ăsta. Cu excepția unei scurte "interacțiuni" cu puștimea pe biciclete din Napoli (pe care-i interzisesem înjurând cu promptitudine mai murder ca ei), nimeni din orașul ce păstrează nostalgia lui Maradona nu mă mai interpelase în cele câteva ore acolo, căci pe străzile Pompeiului nu te aștepți la așa ceva. Mi-am spălat tricoul încă din prima seară la Veneția, să-l port la Milano. Primisem câteva avertismente, fie și cu ton de glumă, la care răspusesem prompt că dacă mă atacă *rosso-nerii* milaniști o să mă apere interistii. Ei, bine, am înregistrat în cele 2-3 ore de plimbare prin orașul celor două echipe rivale un total de 4 contacte pe linie de culorile tricoului, iar singura "milanistă" a fost așa de delicată și de plină de haz încât mi-a făcut mai multă plăcere decât celelalte 3: un domn mai în vârstă ca mine, cu barba mai căruntă decât a mea, mi-a propus un schimb: un tricou al lui *rosso-nero* în schimbul celui pe care-l purtam. Dar cel mai surprinzător fu gestul unui domn matur, aproape de vârsta mea, cu alură de *comendatore*, costum gri antracit și ochelari de bagá, ce-mi făcea semen prin geamul autocarului, exact pe ultimii metri înainte de oprirea în fața palatului Sforza. Omul trebui să insiste câteva secunde până să mă prind, iar când am ridicat degetul mare al mâinii stângi în sus exultă de bucurie și plecă mulțumit de la întâlnirea cu turiștii străini care, iată, au aceleași simpatii ca el.

Vineri 9 septembrie

Întoarcerea acasă, via aeroportul din Bergamo și cel de la Băneasa, cu aceeași companie ca la plecare.

De mâine, ultima versiune de Windows din capul meu va mixa după capul ei imaginile vizuale, sonore, olfactive și, de ce nu, tactile (*Vântule, vânt nebun, stai, o vorbă să-ți spun...*), cu alte sedimente, din alte ere. Probabil statuia vie din curtea palatului Uffizi va trezi, proustian, vocea dramatică a Ivei Zanicchi...

(Prendi questa mano, zingara...)

JAPONIA EXTRATERESTRĂ

Din capul locului mărturisesc că perspectiva călătoriei în Japonia mi-a produs o doză, moderată totuși, de teamă. Dacă sentimentul era oarecum de anticipat, în termeni comuni, motivația lui, valabilă strict pe teritoriul ființei mele, fu abstractă, la modul specific, personal: mi-era oarecum teamă că nivelul meu de înțelegere n-ar putea acoperi diferența culturală, cea mai mare întâlnită până acum.

Raționamentul se dovedi eronat. Aflai, astfel, că ponderea valorilor civilizaționale extrem orientale, politețe îndatoritoare, delicată, punctualitate, tradiționalism, importantă din capul locului pentru mine, era, de fapt, mai mare decât știam. Binecuvântate fie călătoriile ce-ți relevă nu numai lucruri noi despre lume, ci și despre tine însuși. Japonia se dovedi un mediu mai afin naturii mele decât cele două țări scăldate de apele extremelor estice și vestice ale Mediteranei oricum tutelare. Cu excepția Italiei, unde m-am simțit mai acasă decât oriunde și afinitatea cu care se baza pe caracteristici complementare, reductibile la arta de a face cu ochiul. Dar să încercăm a identifica, în teren, arhitectura argumentelor acestor concluzii.

Știam că avioanele aleg, din nordul European și din cel American, către arhipelagul nipon, itinerare transpolare, căci drumul cel mai scurt, pe o sferă, e segmentul de cerc mare definit de punctul de plecare și cel de sosire. Dotările avionului Air France Paris – Tokyo, anume vizualizarea punctului curent pe o hartă în proiecție Mercator, au arătat, de-a lungul celor 12 ore de zbor, un "urcuș" pieziș peste Ardeni, printre Belgia și Luxemburg, nord-vestul Germaniei, Danemarca, sudul Suediei, al golfului Botnic și al Finlandei, nord-vestul Rusiei europene, traversarea Mării Albe, pentru a borda Oceanul Arctic și a traversa lanțul Uralilor aproape de țărmul nordic al continentului. Punctul cel mai nordic al traiectoriei vine în dreptul insulei Novaya Zemlia. De unde "coborâm" într-o diagonală mai lină peste Siberia, la nord de lacul Baikal, apoi ieșim în Marea Japoniei aproape de Vladivostok. În sfârșit, după traversarea practic spre sud a insulei aterizăm pe aeroportul Narita, la cam 40 km est de Tokyo, pe țărmul Pacificului.

Acest drum care, pentru a ajunge în Extremul Orient, începe prin a se apropia mai întâi de limita atlantică a Europei, se dovedi, la analiza managementului echipei, cel mai eficient, încât se acceptă sugestia agenției turistice organizatoare. Ceea ce avea astfel acoperire în plan tehnico-economic, căpătă, ca o dovadă a humorului imanent, semnificația suplimentară, în plan metaforic, a pașilor înapoi pentru elan, înaintea saltului peste cea mai mare parte a colosului eurasian.

De ce să nu recunosc, dubla-mi natură de geamăn, care-mi favoriza, de regulă, asimilarea unui film în dublă privire, simultan analitic-descifratoare și frustă, ambele imersate în proprii solvenți emoționali, mă făcu să "scriu", mental, fragmente de jurnal japonez, în timp ce experimentam impactul cu această cu totul altă lume și schimbam comentarii quasiunanime cu membrii echipei. Evident, rostul frazelor elaborate virtual nu era altul decât acela de a mă condiționa, anticipativ, ca autor al jurnalului, precum și de a selecta expresii care urmau a fi înlocuite de cursivitatea aposteriorică. Dar metoda, impusă fortuit de absența laptopului, deci de sinteza zilnică, mă ajută să găsesc tonul just al raportului de pe teren. Și chiar "firul lui roșu". Tot ce urmează să relatez, mai

mult sau mai puțin reportericește, reprezintă o tentativă de a răspunde la întrebarea fundamentală: în ce măsură tabloul narativ, un puzzle constituit din elemente exterioare, ar putea conține, eventual intuitiv, esența definitorie, interioară, a civilizației japoneze. Cititorul îmi va ierta insolența pretenției de a sesiza această esență, sau cel puțin de a determina oarecum cititorul s-o sesizeze singur, pe cont propriu, privind mozaicul meu, atâta vreme ce însăși prea rarefiata experiență literar-cinematografică personală (Inoue, Mishima, Murakami, Kurosawa) îmi relevase doar aspecte parțiale ale căutatei esențe. Am, însă, o poziție fortuit favorizantă, prin feed-backul disponibil a doi prieteni complementari: un inginer de vârsta mea și o profesoară dotată nativ cu antrenate percepții extrasenzoriale, trăitori în Japonia perioade semnificative. Este, așadar, posibil, ca versiunea publică să conțină unele modificări față de prima scriere, modificări impuse de feed-backul acestor prieteni.

Și acum, după un preludiv așa de lung, să trecem la actul narativ frust. Cu energia sex-appealului unei lumi fascinante în sine, dar, sper cel puțin, și cu necesara delicatețe impusă de senzualitatea specifică a acestei lumi. Vedeți o metaforă mai eficace decât cea sexuală, pentru o insolită și intensă experiență de cunoaștere? În măsura în care da, nu aveți decât să rescrieți, pe cont propriu, povestea călătoriei noastre în Japonia începutului de toamnă a lui 2006. Voi fi primul cititor interesat. *(recunosc cinstit că ideea acestei metafore narrative mi-a venit într-un cotlon al aeroportului Roissy-Charles de Gaulle, brusc emoționat de imaginea decanului de vârstă al grupului, care citea cu voce tare un pasaj din Memoriile unei gheișe, de lectura căreia Japonia reală nu-i lăsase timp. Emoționat, deoarece găseam, gratuit, încă o confirmare a credinței mele, că literatura rămâne laboratorul ideal).*

Să începem, așadar, cu drumul. De ducere și de întoarcere. Într-o paralelă simultană. Air France avea, în ochii mei, din relatări indirecte, faima companiei cu cea mai rafinată gastronomie. În 4 zboruri am luat 6 mese, una singură, prânzul în cursa Paris – Tokyo și retur, prevăzând alegere, la felul principal, între o variantă europeană (boeuf) și una orientală (ton roșu). Ca aperitiv puteai lua o șampanie ușoară, la fiecare din cele două feluri puteai asorta un merlot sau, pentru mine, la pește, un sauvignon blanc, 2005, ambalat în sticlute tip mostră, 187 ml, adică, după cum observă prompt managerul general, dotat cu reflexele tehnologiei ambalării, exact un sfert din butelia standard de trei sferturi. Cursa adițională, europeană, cu un airbus standard, nu se deosebea de zborurile europene încercate în acești ultimi ani, vibrația cam trăncănită a aripii, vizibilă prin hublou, *y compris*. La urma urmei, de ce n-aș fi puțin răutăcios, un Antonov ceva mai mare. Asta ca să fac diferența față de avionul transcontinental, cu 8 locuri pe rând, trei clase și 4 compartimente (două la economic), dar mai ales cu ecrane încastrate în spătarul fotoliului din fața ta. Unde aveai de ales între filme, jocuri (care la mine nu mergeau, dar la vecinii apropiați da), muzică (de fapt mereu aceeași) și mai ales monitorizare a zborului, în dublă expresie, imagine de

la o cameră piezișă, în burta avionului, utilă mai ales la decolare și aterizare, sau harta cu poziția avionului, de care am mai vorbit. La capătul tunelului de acces, câte un stand cu ziare franceze. Le iau pe toate, imparțial, ca tot românul, de la stânga (*Liberation*), la dreapta (*Le Figaro*), citite în această ordine, lăsând *L'Equipe* la mijloc. Coincidența face să ajung la primele articole despre evenimentul ce avea să schimbe încă odată protocolul aeroportuar, tentativa de atac terorist cu o tehnologie ultrasofisticată, dejucată de Scotland Yard, la câteva minute după ce una din colegele de delegație se gândise să ne comunice vestea, aflată oral de la o omologă dintr-o țară depărtată, cu două zile înainte, adică a doua zi după. Uimiți întrucâtva de a nu vedea pe Roissy nici una din noile măsuri anunțate de presă, pe Otopeni cu atât mai puțin, ne descoperim a fi trecut la mustață de spațiu atins de reflexele securității zborurilor.

Trebuie adăugate la capitolul călătorie drumurile de la și apoi la aeroportul Narita, ce deservește zona Tokyo. Care au jucat rol de interfață, de conectare la realitatea locală. Două etape la sosire, Narita – Tokyo, apoi Tokyo - Shin Kobe, cu expresul numit *shinkansen*, a doua. În cele 3 ore vedem prea puțină natură interstițială, peisajul aduce, din punct de vedere urban, cu megalopolisul coastei de est, de la Boston la Philadelphia. Tranziția de la Tokyo la Yokohama e totuși sesizabilă, probabil linia *shinkansen* trece prin periferii cenușiu-amorfe ale capitalei, apoi Yokohama dă o primă idee despre specificul local, al cărui climax spectacular (și cuceritor) apare în Kobe, oraș reconstruit în jubilație tehnologică după cutremurul din 98, sau 99, care-l distrusese parțial. Simbolic, Kobe e situat, venind de la Tokyo, după Kyoto, străvechea capitală, și Osaka, dar înainte de Hiroshima și Nagasaki.

Experiența circulației pe stânga face o legătură, vagă totuși, cu simetrica civilizație insulară britanică. Taximetristul spilcuit, asortat mașinii (neagră, ca majoritatea, altfel numai gri metalic și albe, în Kobe, multicolor-vesele în Tokyo), declară pe un ton împușcat, care ar părea răstit, dacă nu ne-am aduce aminte de primele filme japoneze, văzute acum 40 de ani, că nu vorbește engleza, ceea ce confirmă avertizarea prietenului meu trăit aici, dar dă restul la centimă, ceea ce confirmă anticipativ aprehensiunile despre mentalitatea locală. La întoarcere, un episod intens emoțional, plecasem de la hotelul Sunlite (sic) cu două taxiuri, dar ne-am distribuit imprudent asimetric, singurele 2 telefoane mobile funcționale local se aflau într-unul, iar eu, fără pașaport, bilet și bani, dar cu bagaj, în cel de-al doilea. Ne-am regăsit la limita timpului, în coada la check-inul aeroportului Narita, mizând fiecare grup de 3 pe logica celorlalți. Am antrenat în încercătura noastră două localnice tinerele, uimitor de cooperative, chiar dacă la modul steril, care ne-au condus până la ușa autobuzului-navetă, confirmare concentrată a faptului că băștinașii sunt săritori. Moment propice pentru mine, de a aprecia și solidaritatea colegilor de delegație cu care împărțisem taxiul și soarta. Cum nu ascund niciodată că-mi cultiv sistematic reflexul "newtonian", de a împărți majoritatea lucrurilor-întâmplărilor în perechi conjugate, *apud* sir Isaac, episodul

dezorientării, care stârnise o panică reală, cu un intens consum emoțional, și-ar avea, în codul meu, corespondent în altă coordonare cronologică semnificativă, de care va fi vorba în alt capitol. N-aș încheia rememorarea episodului drumului separat Tokyo – aeroport Narita, fără a sublinia dubla măsură a reacției noastre, la nivelul celor două subechipe: dacă exterior ne-am lăsat temperamentele să se descarce în doze rezonabile, la nivel de decizie și acțiune am mizat pe rațiune. Nu cred să fie asta un monopol al condiției comune, intelectuale. Presiunea crizei existențiale determină, probabil, reacții majoritar raționale, fie și incomplet conștientizate, indiferent de nivelul de educație, depinzând numai de structura individuală.

Despre călătoria București – Kobe și retur, un singur amănunt cred că ar mai fi de notat: unul din cei șase membri ai delegației își luase cu el **Memoriile unei gheșe**, cumpărată acasă, înainte. E un om așa de dedicat profesional, încât nevoia nativă de lectură beletristică a devenit un lux. Evident, voia să intre cumva în atmosferă. N-a avut timp să deschidă cartea. A făcut-o pe holurile aeroportului Roissy-Charles de Gaulle. Oricât de presat, după reinsertia în mediul profesional, va povesti, în primul rând celor de acasă. Ceea ce-l va determina, cred, să-și forțeze programul și să citească *best sellerul*, în următoarele săptămâni. Literatura e ca apa, care găsește căi de infiltrare în structura rocilor, care, de deasupra, par peisaj. Adică scenografie a vieții noastre însăși, dacă această metaforă școlărească ar fi admisibilă.

Decis, *ab initio*, să sparg cronologia, în favoarea organizării tematice a materialului mnemonic, am acum de ales între *băștinași* și *transporturi*. Amintirea celebrei știri-butadă, despre scuzele cerute într-un an din ultimii 40, de către companiile feroviare japoneze, publicului, pentru cumularea, în acel an, a întârzierilor de ordinul câtorva minute (sic!), precum și conexiunea funcțională cu drumul de acces la... obiectiv, dar nu în ultimul rând ponderea, presimțită și confirmată, a timpului petrecut în tren de japonezul mediu (peste 2 ore pe zi, cel puțin în perimetrul urban), mă determină să înclin spre trenuri. Poate... să mai fie un motiv ascuns: bănuiesc că o experiență așa de insolită îți amplifică mult osmoza curentă cu vârsta copilăriei, vârstă când, cel puțin pentru generația mea, trenul era întâi de toate un animal fantastic și fascinant, un soi de corespondent al dragonului tutelar de pe aici.

Așadar trenul. Ei, bine, n-am văzut aici, pe insula intermediară, care nici acum nu știu cum se cheamă, nici troleibuze, nici tramvaie, nici autobuze urbane. Am aflat, totuși, că există o rețea teritorială gen *grey hound*, în beneficiul populației din afara megalopolisului. Și am călătorit câte o zi, la Kyoto și Tokyo, cu autocare turistice. Pe care le cunoșteam din familiara Europă.

Din aeroportul Narita ne-am informat, la un ghișeu *feroviar*, cum se ajunge la Kobe. Un expres ne-a depus în uriașa gară Tokyo, de unde, după unele ezitări și

căutări ale peronului, trenul numit *shinkansen*, tot cu regim de expres, o arteră ce străbate insula, a făcut aproape 3 ore până la stația *Shin Kobe*. Gările cu acest prefix deservește exclusiv *shinkansen*ul. *Shin Osaka* diferă de *Osaka*. O privire virtuală pe hartă, măsurând distanța *Tokyo – Kobe*, cam 500 km, dă o viteză de croazieră de aproximativ 160 km/h, mai mult decât dublul vitezei rapidelor noastre și nici nu simți că mergi. Vagoanele, fără compartimente, sunt mai late cu un sfert decât ale noastre (3 locuri pe dreapta, culoar, 2 pe stânga, la un ecartament mai mic decât cel european și american (faimoasele două funduri de cai). Instalații sanitare *western style*, dar și *japanese style*, apropiate de cele turcești, acestea din urmă. Scheme cu stațiile și rețelele de căi ferate, fiecare companie cu culoarea ei, regimul trenului corelat cu intensitatea culorii, monitorizare permanentă. Același lucru în metrou, *subway* în *Tokyo*, dar și combinat, cu porțiuni supraterane, ca în *Kobe*. O uniformitate a structurilor, mijloacelor de informare, eliberării, în mare măsură automate, a tichetelor, face din rețeaua de căi ferate un sistem sangvin incapabil de ateroscleroză.

Cu vânzătorii ambulanzii de tot felul de prostioare, care au năpădit, ca și cerșetorii, după 90, eram obișnuiți din trenurile noastre și e drept că n-am circulat în Europa cu trenul, pentru un termen de comparație presupus intermediar. În rețeaua japoneză, dacă cele mai multe elemente între tren și metrou sunt comune, dacă practic sunt integrate într-un sistem unic, ceea ce le deosebește pleacă de la structura vagonului, metroul, cu statutul său de transport urban, având deci mai puține locuri de șezut, ar fi impropriu pentru micul comerț de alimentare în mers. Trenurile pe care le-am folosit posedă, fără excepție, acest sistem, despre care e imposibil de spus dacă e parte a companiilor de căi ferate sau a unora asociate, oricum n-are importanță. Pe culoarul excentric al vagonului se strecoară cărucioare asemănătoare cu cele ce ajută personalului de însoțire de pe avioane (le din toată lumea) să servească masa. Împinse de fetișcane, era să spun mignone, dacă ele n-ar fi, de fapt, la standardul somatic japonez. Tot al cincilea băștinaș servește un dejun frugal, ambalat asemănător cu felurile din avion. De altfel fotoliile sunt dotate cu măsuțe rabatabile, tot ca la avioane. Oamenii își mănâncă porțiile minuscule, exclusiv cu bețișoarele tradiționale, își beau coca-cola sau cafeaua, apoi degajează ambalajele în sistemul de colectare, totul rămâne curat. Am băut și noi cafea, ne-am răcorit cu o băutură, de la coca-cola la ceaiul meu verde, a cărui amărăciune și moderată forță energizantă se dovediră antidotul ideal pentru gura amară de sete permanentă.

Iar dacă i-am observat pe localnici mâncând în tren (*amintindu-ne obligatoriu de bancurile cu ardeleni care-și întind, în compartiment, la urma urmei la fel de meticuloși, feliuțele de slană, roșii și brânză pe un șervet de in, sug din glaja cu horincă și conchid, filosofic, după ce firoascoasa dumn'nișoară de vis-à-vis, ce refuzase pe rând, invitațiile molcome la cele întinse pe șervet, că de futai nici nu poate fi vorba*), să ne ducem la consecința logică observațiilor *sociologice* din

goana calului (*de foc*): Cei mai mulți sunt navetiști, cel puțin la orele când călătoream noi, de altfel se spune că japonezii ar petrece cel puțin două ore pe zi în tren, *dacă cumva n-am spus-o, o repet.** Bărbații practic în uniformă, pantaloni de culori închise, negri, cel mult bleumarin, cămăși albe, scrobite, cravate sau papioane cei mai mulți, tot în culori sobre, unul din 5 în costum complet. Bagaje profesionale, la fel de sobre. Aproape jumătate, majoritatea din cei care au avut șansa la loc pe fotolii, lucrează, cu dosare în față, unii citesc, foarte puțini ziarul (dar mai mulți dintre aceștia din urmă îl citesc în metroul urban), iar managerul nostru general a observat unul dormind senin în picioare. E momentul s-o spun limpede, cele mai multe dintre aceste observații provin chiar de la acest coleg de delegație, dotat cu reflexe observaționale mai prompte și mai vii ca ale mele. Deh, zece ani mai puțin fac diferența, dincolo de fire, oricum în favoarea lui. Dar cu fraza asta am dat cezarului cercetător ce i se cuvine, pot descrie liniștit, suma observațiilor comune. Tot el e cel care sesizase că femeile erau semănate câte 2-3 per vagon, îmbrăcate în *civil*, dacă nu în *uniforma* generației următoare, blugi până la genunchi, t-shirt lălâu, cu sau fără inscripții, licențioase sau doar teribiliste, șapcă de base-ball, purtată preferențial cu cozorocul la spate, căști de la mp3 player sau iPod în urechi, rucsac pe spate, uniformă unisex. Înainte de a reuși să ne răspundem la întrebarea firească, dacă, în orgolioasa lor originalitate, nu cumva japonezii practică discriminarea sexuală la angajare, tot managerul general a observat, prin geamul trenului, într-o gară, alt tren pe care scria, în dublu alfabet probabil, *only for ladies*. Apartheid invers, discriminare pozitivă pe trenuri, dar numai pe trenuri, n-am întâlnit nici un alt mediu public unde să funcționeze o atare formulă, nici măcar în metrou. Altă deosebire, ce individualizează trenurile. Las cititorului libertatea să reflecteze și să-și valorifice diversitatea într-un spectru concluziv oricât de larg. Eu mi-aș permite concluzia... ipotetică (*nu, nu-i un oximoron, chiar dacă pare*) că favorizarea formării de cupluri, element social de importanță elementară, e exclusă din mediul profesional, iar timpul de acces la serviciu, cu trenul, are statut imanent de *timp în serviciu*. Nimic mai firesc pentru un popor *workaholic*, cum nimic nu-i mai îngrijorător că expresia s-a născut în țara ce încă o mai face pe motorul economiei globale, chiar începând să gâfâie. Cum n-am avut acces efectiv la mediul profesional, decât pe interfețele publice (personal hotelier, din alimentația publică, din comerț, chiar din rețeaua funcțională a congresului științific ce ne adusesse în Japonia), iar oamenii din aceste interfețe sociale străluceau, în primul rând, prin amabilitate îndatoritoare, așa de adânc deprinsă, încât nu lăsa defel impresia recelui *zâmbet profesional*, întâlnit în Europa. Nu discutăm, vai, de reminiscențele în materie, ale socialismului multilateral destrămat de la noi, încă nedizolvate după, iată, aproape 17 ani. Dar ultimele rânduri joacă rolul de *link* spre capitolul *oameni*, care ne va prilejui reflecții inerente, așa că nu insist pentru moment.

Shinkansenul e un simplu expres, nu ceea ce în Europa se numește TGV, tren de mare viteză. Dacă așa ceva există aici, în Japonia, și citisem că există, nu le-am

întâlnit. Citisem însă și de monorail și ceva în genul ăsta am folosit chiar din a doua dimineață în Kobe. Pe o pistă suspendată, ce leagă stația Shin Kobe cu aeroportul, plasat pe o insulă artificială, în largul golfului, circulă un vehicul automat, fără conductor (*desigur, expresia e pleonastică, redundantă, dar simțeam nevoia să subliniez cumva uimirea*), care oprește cu ușile fix în fața celor din stații, iar băștinașii fac coadă într-o disciplină impecabilă, având grijă să nu-i deranjeze pe cei ce ies. Între capetele de linie, metroul aerian, sau monorailul, numit local *Portliner*, pentru străini, cine știe cum i-or spune localnicii pe limba lor ciripită, trece prin alte două puncte importante: stația *Sannomyia*, unde iarăși se încrucișează voios trenuri și metrouri și, important pentru noi, insula intermediară, unde e plasat nu numai hotelul nostru, ci multe alte hoteluri, un centru internațional de conferințe, bănci, muzee, între care cel al cafelei, de care n-am avut timp. Totul imersat într-o vegetație vie, cu mulți arbori. Al căror frunziș e raiul unui popor de *cârcâiaci*, care fac, de cum se luminează, un zgomot asurzitor, salutar pentru mine, eu sufăr de fobia vidului sonor și ascult muzică și acum, când scriu. Insula îmi aduce aminte de Ortigia, despărțită de Siracuză printr-un braț de mare. Aici, brațul de mare e supratraversat nu numai de eșafodajul monorailului, ci și de o dublă șosea suprapusă, cu câte un sens pe nivel. În 5 zile n-am reușit să rețin dacă sensul spre continent e cel de sus, sau cel de jos. De ce? Simplu. Urmam panglica de legătură fie cu taxiul (prima dată, de la gara Shin Kobe), cu monorailul și chiar pe jos, într-o seară, urmând pista rezervată cicliștilor, într-o stare de neîntreruptă uimire, la trei pași de extaz.

Înainte de a trece la alte mijloace de transport, să nu părăsim universul practic autonom al zonei feroviare, până nu spunem două vorbe despre plata drumurilor și controlul acesteia. Ce au comun toate liniile, de la metroul aerian tocmai descris la *expresul de Tokyo* (știți doar că nu rezist tentației citatului perpetuu, ăsta e din povestea bătăliei de la Guadalcanar, și chiar rariștea citatelor cu care textele mele sunt împănate până la plictis – noroc că nu toate-s sesizate de toți cititorii, exprimă insolitul, dar mai ales neobișnuita densitate a experienței japoneze), e, pe de o parte, quasiubicuitatea mașinilor de (eliberat) tichete, cumva asemănătoare cu un automat bancar: te uiți pe schema cu rețeaua deservită de stația unde te afli, îți stabilești traseul, deci costul, apoi introduci bancnotele și monedele în fantele corespunzătoare, selectezi numărul de tichete pentru traseul dat, declanșezi mecanismul, cu un buton echivalent cu *enterul* calculatorului și apoi alegi, din fanta aferentă tichetele și eventual restul dintr-o alveolă metalică. Costurile sunt așa fel stabilite încât nu există două trasee cu aceeași sumă *de la o stație dată*. Ceea ce individualizează, pecuniar, dar și cumva tehnic, fiecare călătorie în parte. Ajutând la cine știe ce statistici. Să punem aici un asterisc, vom reîntâlni principiul costului individualizat la un original restaurant din Tokyo, versiunea locală, cu foarte mult mai elegantă, de *fast food*. Și să mergem acum mai departe, pentru a observa diferența dintre *strunga* de trecere între spațiul exterior, de unde ți-ai luat tichete și peron, de fapt de regulă rețeaua de peroane, pe mai multe nivele. La noi, după un început

cu raze laser, care trebuiau să declanșeze bare de oprire, dacă cartela de metrou nu era în regulă, s-a trecut la un sistem mai adaptat realității publicului nostru, astfel că barele rotative îți fac loc să treci *numai dacă ești în regulă*. În Japonia e exact pe dos: două batante, nu prea solide, la capătul culoarului delimitat de două aparate, stau, normal, în poziția *deschis*. Ele se închid *numai dacă nu ești în regulă*. Funcționează, deci, implementat mecanic, principiul beneficiului îndoielii, sau al nevinovăției prezumtive.

Totuși sistemul se asigură împotriva fraudelor: la ieșirea din incinta ce conține peroanele treci printr-un culoar asemănător, introduci tichetul, pe care aparatul îl reține. Iar dacă cumva tichetul are imprimată o sumă mai mică decât cea stabilită pentru stația care ți l-a colectat, cum are pe el datele stației unde l-ai cumpărat, nu se deschid batantele decât după ce plătești diferența. N-am verificat, corectitudinea generalizată, exemplară, ne interzicea orice experiment care ar fi călcat regulile formale, rămâne posibil să te pună să plătești și o amendă în atare situație, probabil modică. De altfel, noi am dedus acest aspect, din datele experienței directe, bazați pe logica impecabilă constatată în sistem.

Ce te faci dacă ai bilete de decontat? N-am reușit să aflăm ce fac aborigenii, dar noi am mers la ghișeul ce flanchează culoarele mecanice de acces, am explicat, ni s-au ștampilat biletele și ne-au lăsat să trecem pe culoarul de sub nasul funcționarilor de la ghișeu, cu biletele.

Taxiurile: în Kobe erau cu toatele în culori sobre, cele mai multe negre, restul albe sau argintiu – gris metalizat. Fason britanic rafinat, aducând vag aminte de cele londoneze, n-am aflat ce mărci, caroserie asemănătoare cu Rolls – Royce. Șoferi în "uniforma" domnilor (cum să le spui altfel?) întâlnești dimineața în tren, la orele navetei: pantalon închis, cămașa albă scrobită, sau bleu-polițist. O singură excepție, la care voi reveni. Primul, care ne-a luat de la gara Shin Kobe, pentru a ne duce pe Port Island, de care am mai vorbit, unde ne era hotelul, purta ochelari și ne-a făcut cunoștință cu o latură a oralității japoneze pe care o știam din filme (și din... bancuri!): la întrebarea naturală dacă vorbește engleză a răspuns cu un *nu* răstit, ridicând mâinile de pe volan, à la *vade retro*. Pe moment ne-am mulțumit să fim surprinși, nereacționând. Nu era, totuși, primul cuvânt cu care țara ne întâmpina, căci funcționara de la ghișeul de bilete de tren a aeroportului Narita parvenise a ne lămuri ce și cum. Dar era cu siguranță primul element de pitoresc întâlnit pe plan social. Abia acum, când scriu, îmi amintesc că auzisem, cu zeci de ani în urmă, că limba chineză ar fi singura *tonală*, adică același grup de foneme ar avea semnificații diferite după intensitatea sonoră a emisiei vocale. Civilizația japoneză s-a desprins de cea chineză treptat, cu mai bine de un mileniu și jumătate în urmă și unele bruscheți de ton, aducând a onomatopei, ar putea fi rezidii ale străvechii limbi comune. De ce am inserat rândurile despre taxiuri și taximetriști în capitolul rezervat transporturilor? Doar textul ăsta nu-i nici proces verbal, nici ghid turistic, ci o narațiune preponderent

reflexivă. Deoarece constatarea că șoferii de taxi întâlniți, cu acea excepție de care vorbeam, cu inapetența lor pentru universală engleză, chiar așa puțin, ar cântări, puțin, ca argument la ipoteza pe care sunt tentat s-o fac asupra unei anume autarhii culturale și sociale, a unei autosuficiențe. Poate că acest aspect ar fi necesitat cel puțin 2-3 luni de contact pentru un început de relevanță, dar deocamdată ce s-a schițat e o ușoară contradicție între modurile de funcționare a două structuri sociale cu evident caracter de interfață cu străinătatea în ospetie: cârciumile (n-am intrat în restaurante sofisticate și, cu o excepție, nici în marile magazine) și buticurile pe de o parte, adaptate la dialogul, independent de limbă, cu străinii și sistemul de transport public, mai precis cel feroviar majoritar, la care putem adăuga, iată, taximetriștii, pe de alta. Nutrim prejudecata că taximetriștii (chiar dacă ai noștri au un profil specific, la care n-am de ce să mă opresc) sunt primii care ar trebui să se descurce batăr în universală engleză simplificată. Dificultățile de comunicare ale celor de aici însă, deși se presupune că întâlnesc un mare număr de străini, mai ales în Tokyo, au culminat, în dimineața plecării spre aeroport, cu episodul despărțirii în două semigrupuri, în cel mai dezavantajos mod cu putință (*Murphy nu doarme!*), episod iarăși deja relatat și asupra căruia n-am motive să mai insist, episod în care contribuția noastră e majoră, dar care fu declanșat de confuzia primului dintre cei doi taximetriști, care i-a dus pe cei trei mai dotați în resurse dintre noi la poarta greșită a gării locale, *Shinjuku*.

Un element semnificativ al mecanismului de precizie care e viața japoneză fu așa numitul *shuttle-bus*, care oferea oaspeților câtorva hoteluri de pe Insula Portului, ca să-i traducem numele *mot-à-mot*, din Kobe, acces permanent și gratuit (sau inclus în preț) la cele două gări ale orașului: *Sannomyia*, respectiv *Shin Kobe*. L-am folosit în alternanță cu *Portliner*, monoraiul deja descris. Odată am fost în situația să-l rugăm pe șofer să accepte întârzierea cu un minut a plecării, pentru ca cineva din grupul nostru să coboare. S-a crispat vizibil, torturat, *stricto sensu*, între politețea profesională, suprapusă pe cea tradițională, pe de o parte și respectul quasireeligios pentru punctualitate, pe de alta. De atunci l-am urmărit. Spectacolul plecării era savuros. Pe la jumătatea ultimului minut înainte de momentul planificat al plecării de la peronul hotelului, arunca o privire pe ușa din stânga, rezervată pasagerilor, ocolea botul autobuzului, se uita la ceas, își lua locul în fața volanului, în dreapta, o a doua privire la ceasul de bord, vizibil pentru toată lumea, încă una la ceasul lui, apoi demara, în ultimele câteva secunde ale aceluia ultim minut. Cu pedanteria ceremonioasă a unei decolări de la Cap Canaveral.

M-am întrebat dacă locul funicularului e la transporturi sau la instituții/instalații de valorificare turistică a valorilor locale și am optat pentru a doua variantă. Până a ajunge însă la cel mai frumos (sună plat, dar nici un alt cuvânt mai tehnic n-ar acoperi spectrul aperceptiv al experienței) moment al sejurului, vizitarea *Kobe Nunobiki Herb Park*, cu *Kobe Yume Fusen*, primul punct unde privirea, auzul,

mirosul și starea generală se desfată, fu grădina *Sorakuen*. Pe o suprafață ceva mai mică decât Cișmigiul, insulă în plin oraș, o densitate tipic japoneză de copăcei exotici, alei miniaturale, podețe în arc, peste tentacule ale lacului central, plin de pești colorați, broaște țestoase, care se adună, când un prichindel îi hrănește dintr-o pungă special cumpărată. Către granița nordică, o splendidă casă colonială, aparținând, după pliant, unui negustor anglo-indian din secolul XIX. Din coroanele arborilor, același asurzitor concert susținut de cârcâiaci, întrerupt, din când în când, de strigătul ciorilor, contrariate, parcă, de invadarea teritoriului lor. De către noi.

E imposibil de înșirat descrierea aspectelor turistice separându-le de a orașelor însele. De la grădinile Sorakuen ne-am întors spre centru prin cartierul clădirilor ecleziastice. Am găsit doar trei: Catedrala episcopală anglicană Sfântul Mihail, o biserică catolică și moscheea, unde a trebuit să ne descălțăm, singura unde un imam oferă unele explicații. N-am găsit și n-am mai apucat să căutăm, biserica ortodoxă, probabil greacă sau rusă și nici sinagoga. S-a confirmat pe teren butada unui prieten de vârsta mea, care a lucrat ani de zile în Japonia: băștinașii sunt incapabili de a diferenția sinagoga de moschee. Cele două așezăminte creștine vizitate sunt bijuterii arhitectonice, firesc mai activă cea anglicană, unde am reușit să schimbăm două vorbe cu pastorul local și cu două enoriașe. Un localnic anglican nu e de neimaginat, ca și un japonez musulman ori mozaic, teoretic vorbind, dar când îl vezi cu celebrul guler peste care se ițește mutra japoneză, cu ochelarii sclipind inteligent, efectul comic e, să nu mă întrebați de ce, irezistibil. Moscheea are, însă, aer de cetate, imamul pare arab, iar pe dinăuntru circulă figuri dubioase, patibulare, instinctiv cauți cu privirea kalașnikovurile sub faldurile sutanelor, sau cum s-o fi chemând.

Kobe pare să fi fost distrus într-o proporție dramatică în ultimul cutremur major, prin 1988 sau 89. Pe țărm, în zona portului, există și un straniu muzeu al cutremurului, cu mostre de dărâmături, înconjurat de rame impecabile de marmură și multe fotografii memoriale. În aceeași zonă, turnul, vizibil aproape din orice punct al orașului, datorită siluetei grațioase, un hiperboloid cu o pânză, una din suprafețele de gradul doi generabile din drepte mișcate după ecuații spațiale elegante. Dreptele sunt materializate de țevi vopsite în roșu englez, conturând o rețea, care înconjoară coloana cilindrică centrală, pe axa căreia un lift te duce la nivelul unui culoar circular, ce oferă o vedere panoramică a orașului, port, insulă, aeroportul în largul următoarei insule, amfiteatrul urban, cu clădiri orgolioase, în sticlă și oțel, până la orizontul colinar, printre unduțașile verzi ale căruia întrevezi pavilioanele grădinii *ierburilor*, deservită de acel funicular, sau *ropeway*, cum e recomandat în pliante. Reconstrucția s-a făcut la zi în plan tehnologic. Față de un Kyoto aproape patriarhal, văzut însă doar din autocar și un Tokyo cu respirație într-adevăr de anvergură, Kobe pare, accentul lui pe funcționalitate, *coroana de oțel* purtată cu nu mai puțină mândrie de Carol I, păstrând absolut toate proporțiile. Dacă simbolul monarhic al principelui

devenit peste 3 ani rege semnifică transparent victoria în războiul de neatârnamare, Kobe pare un simbol al victoriei lui *homo faber japonicus* asupra adversității unei naturi zgârcite și ingrate. Odată mai mult se confirmă ideea de bun simț, conturată de Frank Herbert în cel puțin două dintre romanele lui, că numai condițiile vitrege crează rase viguroase și eficiente.

Dacă belvederea circulară, cu invazia ei de imagini spectaculare, nu-ți dă timp pentru atari reflecții, îl regăsești la un nivel intermediar, în zona mai îngustă a turnului, într-un original bar circular, care se rotește cu 360 de grade sexagesimale în 20 de minute. Același peisaj curge lent, molcom, în fața ta, la un ceai verde, o cafea sau o bere, *ad libitum*. Căci, nu-i așa, sunt de ajuns câteva exemplare ale speciei umane, fie ele și supuse presiunii omogenizante a condiției de oaspete al unui ținut ce pare cumva extraterestru, pentru a da loc manifestării vitale a sfintei diversități. Băuturile diferite nu ne-au împiedicat să ne extaziem la fel, dar să fim impresionați de obiecte diferite ale privirii. Pe managerul general îl atrage o clădire prismatică, a cărei suprafață laterală, de sticlă azurie, funcționează ca oglindă uriașă, o bună parte din estul orașului regăsindu-se pictural, ca un megapanou de reclamă, pe peretele clădirii, privirea mea e atrasă de o clădire singulară, pripășită într-un sector futurist, o arhitectură clasică, cu iz ecleziastic, dar lipsită de orice simbol de cult. O crinolină într-o discotecă. 100 de yenii îmi permit să folosesc una din numeroasele lunete binoculare, chit că jumătate din căile ei optice îmi sunt superflue, ceea ce mă derutează însă mai mult, căci ce disting sunt ornamente ce ar parodia arabescurile. Odată ce am salutat strănsarea graficului temporal, a rămas una din petalele corolei de minuni a lumii virgină. Deși mângâiată nu odată cu privirea.

Prelungirea firească a urcușului în turn hotărâram a fi o croazieră de 45 minute, cu o motonavă trasă la chei. E momentul să aduc vorba de o instituție care ne-a favorizat: Primisem, ca participanți la congresul științific, o broșură cu o listă de obiective turistice și un set de cupoane care acordă reducere la fiecare din acestea, în cadrul unui program municipal *Meet Kobe in XXI-th century*. Atât biletele la turn, cât și cele la funicular, respectiv la croazieră beneficiară de aceste reduceri, iar coeficientul maxim, atingând 50%, fu rezervat ultimei. Ne-am uitat desigur la ceas, fără a ne mai mira că motonava pornește la secundă, apoi am văzut de aproape instalații portuare, insula "noastră" și cea a aeroportului, prinzând un avion la abordarea pistei. Ce ne-a impresionat pe toți, fără excepție, au fost punctele de lucru, reconstrucția orașului continuând, silențios dar frenetic: fiecare structură de clădire, vizibilă de departe prin macaraua ei, e înveșmântată într-o rețea metalică, pentru a evita dispararea rezidiirilor șantierului. Consecutiv, și acolo am văzut porțiuni de asfalt decopertat, pentru ajustări la infrastructură. Ceea ce le deosebește de cele de la noi e că jaloanele de izolare față de trafic sunt la practic un picior de groapă, unde muncitorii zbârnie efectiv.

Înainte de a urca cu funicularul, două elemente inedite, cu efecte opuse pentru moralul nostru: cum nu văzusem ambuteiaje, secretul ni-l dezvălui managerul general, fie documentat aprioric, fie mai eficient observator: tot la 20 de blocuri, unul e... parcaj etajat. Ca să nu ne irite, însă atâta eficiență, ce devine la o adică lejer agasantă pentru oameni ca noi, născuți și crescuți la porțile aceluia orient la care timpul n-are preț și mai ales în țara lui *merge și așa*, e tocmai momentul să contrez cu observația că nici un automat bancar nu acceptă carduri emise în afara Japoniei, cu excepția celor situate în... oficii poștale. N-am găsit explicația, cu ce ar fi mai asigurătoare ultimele, dar am conchis, nu fără o umbră de sardonică satisfacție, că nu toate ciudățeniile lor sunt raționale, câteva sunt ciudățeni pur și simplu.

Și acum, să urcăm, din spatele spectacularului hotel de lângă gara Shin Kobe în gondolele funicularului (*Funiculi, funicula!*) peisajul e departe de sălbătăcia urcușului la Babele, dar gondolele sunt proiectate mai deștept, vizibilitate quasitotală. Trecem printr-o stație intermediară, după care jos natura se structurează într-un soi de grădină, pe care vom păși peste câteva ore. Sus, dispoziția spațială aduce cumva cu esplanada deschisă de turnul cetății Sighișoara. Dar aici e mirific. Belvedere pe direcția Port Island și aeroport, accesibile și prin luneta binoculară cu 100 de yeni. În fundul curții, un magazin cu produse specifice, mai ales ceaiuri, cești, suveniruri delicate, lipsite de kitschul de care nici în Sicilia nu scăpasem. Încă o poartă, dincolo de magazin, curtea bordată amintește, miniatural, de Taormina. În pavilion, două muzee: unul al mirodeniilor, celălalt al parfumurilor. Materie primă vegetală, alambicuri, mojar, veselă, totul construit pe măsură pentru un neam mai apropiat de pigmei, dar, doamne, așa-s băștinașii. La ultimul nivel, un spațiu unde se deduce că se celebrează nunți. Rochia de mireasă e la fel de albă ca în Europa, deși asta surprinde puțin, știind că la ei culoarea doliului nu e negrul, ci... albul. De altfel, la stația intermediară, o gondolă era împodobită marital, cu vaporos decor alb. Coborâm cu piciorul, să luăm telegondola de la stația intermediară. Personajul cu chipiu, care ne controlează biletele de acces pare mut, dar un companion al lui, îmbrăcat rufos, pe care-l zărisem măturând frunzele, ne explică într-o surprinzătoare engleză fluentă, cu gesturi leneș-rafinate, de lord ce s-ar relaxa făcând treaba rânșului, pe unde s-o luăm și cât va dura plimbarea.

Cum am putea defini cantitatea de plăcere absorbită pe centimetru pătrat de piele? Oricum, numai parcul palatului de aur din Kyoto, *dacă n-am spus-o, o repet*, s-a mai apropiat de intensitatea beatitudinii din această grădină botanică în pădure și în pantă. Climaxul e atins în cele trei pavilioane circulare, de sticlă, vizibile din oraș, minisere, în genul celei tropicale de la grădina botanică din Cluj. Ba chiar cu nu puține plante identice, în fond flora tropicală e floră tropicală. Ce diferă însă, e că la ieșirea din al treilea pavilion (au ce au japonezii cu edificiile în lanț, vom reîntâlni modelul la Ninomaru Palace din Kyoto, sediul șogunilor), o mică statuie la limita dintre figurativ și abstract, un soi de hibrid între ideea de

îmbrățișare și șarpele Ouroburos, plasată în spatele unei băncuțe, totul înconjurat de canale șerpuitoare, unde curge apă precum în palatele maure, ca cel de la Málaga, doar că acolo curge exclusiv în unghiuri drepte. Inevitabil, stai să te fotografiezi. Pandant rafinat, dacă nu chiar revanșă estetică pentru inima din curtea de sus, chiar așa bordată de flori, unde managerul general ne cere să pozăm, pentru a-și oferi ocazia multiplelor miștouri cărora n-am de ce să nu le las drum liber. Care fu unul din puținele kitschiuri întâlnite. Dar un kitsch armonicos funcției sociale a locului. În sfârșit, coborâm în oraș de la stația intermediară, aflând că făcusem, intuitiv, exact drumul recomandat ca optim. Apreciem ca ingenioasă asocierea obiectivelor în prețul aceluiași bilet, de fapt telegondola ar fi chiar accesul rapid la grădini.

Serviciul turistic al congresului oferea tot felul de pliante, combinații de tururi pe jumătăți de zi, combinând Kyoto, Osaka, Nara și Hiroshima, primele două mai apropiate. Alegem tur complet de Kyoto, ne trezim a doua zi cu noaptea-n cap, sărim peste micul dejun, luăm un expres de la Shin Kobe și ajungem în fosta capitală la timp, centrul turistic fiind la un hotel foarte apropiat de gară. Primul tonic, ghida e foarte rasată, un personaj de Murakami, cu atractivitatea maturității bine conservate. Recită o bănuită formulă standard, pe care următorii trei ghizi aveau s-o confirme, dar departe de farmecul ei, declinându-și numele complet și sugerându-ne să-i spunem cu un diminutiv prescurtat la două silabe: Yuki. Prind un moment pe traseu, nici prea devreme, nici prea târziu, când decorul dădea de înțeles că obișnuitul semn ridicat vertical, în toată lumea, pentru adunare, avea să întârzie puțin, de fapt pe regruparea la autocar pentru plecarea la alt obiectiv și-i arunc nada: numele dumneavoastră seamănă cu al scriitorului Yukio Mishima. Doar seamănă. Dacă ați fost atent (*na, belea, mușcă*), al meu e Yukiio, varianta de fată, el e Yukio, varianta de băiat. L-ați citit? Am văzut doar un film, făcut acum vreo 30 de ani, de un regizor britanic, după un roman al lui, **The Sailor Who Felt in Grace With the Sea**. Da, un roman caracteristic. Dar știți că s-a sinucis, nu? Știu, scenariul filmului m-a făcut să mă mir mai puțin și să regret mai mult. Vă place, deci, literatura japoneză? Foarte mult, dar am citit foarte puțin. Yasunari Kawabata a fost tradus cel puțin acum o generație în țara mea, acum se traduce mult Murakami. Mi-e greu să spun că admir cinematografia, îl cunosc, e drept că de mult, doar pe Kurosawa. Să nu-mi spuneți că *Visele* sunt filmul dumneavoastră preferat... Ba da. Atunci e clar, nu folosiți un pospai (*a little bit of*) de repere culturale, auzite la colț de stradă, pentru o manevră de seducție. Dar care e țara dumneavoastră? Aici ajunserăm la scara autocarului. România. Figura de gheisă se deschise în zâmbet... mediteranean: O, am fost în România! Îi duc dorul (*I miss them*). Nu-i de mirare, cine vine în România îi duce dorul. Mă abțin să citez distihul folcloric, cu *Dâmbovița, apă dulce / cin'te-o bea nu se mai duce*, rămânând la nivelul flirtului academic... mă simt... în Japonia. Țsta fu primul moment de comunicare cu băștinașii, pe al doilea, de fapt cu un taiwanez, l-am relatat. Altfel, întrebarea *were do you from* am auzit-o cu o frecvență rutinieră și indiferent dacă ne

mărgineam la un *from Roumania* sec, sau mai adăugam eu, *d'ambinée, Roumania – Europe, you know*, rotunjeau gura într-un politicos *Oo*, care se traducea în plasarea țării noastre pe vastul continent *Terra incognita*. Cu o singură excepție, dar acesteia îi va veni rândul mai târziu, în organica textului.

Cum dădusem deja de înțeleș, primul punct al turului fu palatul șogunilor. *Oricine putea deveni șogun*, repetă insistent, ghida, sau ghidușă, cum s-au obișnuit românii a spune, litania trimitând la clasicul *orice soldat poartă în raniță bastonul de mareșal*. Pentru că funcția, înființată de Tokugawa, primul șogun, adică, presupunea puterea administrativă și cea militară, deci cerea calități pe măsură, pe care hazardul le-ar fi putut așeza teoretic în orice supus al împăratului. Reclamă, sistemul de securitate al șogunilor era parcă mai eficient decât al premierilor de azi. După ce ne descălțăm, obligatoriu, prima poveste pe care o verificăm e că de-a lungul tuturor galeriilor ce înconjoară cele trei pavilioane, podeaua de scândură sună, la fiecare pas, asemănător unei fraze din cântecul privighetorii. Mai încolo Yuki, intuindu-mă mai curios (*sau, poate, mă aflam întâmplător și instinctiv, la locul și momentul propice*), mă face să mă aplec sub podea, pe afară, să văd scoabele de aramă ce prind scândurile în așa fel ca să producă, prin frecare, la minusculele deformări determinate de greutatea pașilor, sunetele respective. Fără să sloboadă un zâmbet la dificultățile mele atletice. Greu de imaginat un sistem de securitate mai subtil, tehnologia actuală, bazată pe senzori și electronică, va fi omorât, vai, această imaginație, transformând arta securității în meserie.

Gândul ne duce ineluctabil la Europa medievală, cu grosolanele ei castele de piatră și cărămidă, cu grosolanele ei mecanisme de ridicat podul peste șanțul de apărare, de ridicat poarta de lemn ferecat. Aici castelul e o jucărie rafinată, de lemn. Să fie numai permanența cutremurelor motivul acestei delicate arhitecturi, sau dincolo de asta, ceva intrinsec rasei? Dialectica materialistă, determinând reflexe sociologice nu odată vulgare, ar pune toate ouăle interpretării în singurul coș al adaptării la mediul mereu (cu)tremurător. Intuiția spune, însă, că mai trebuie să fi existat și alt factor.

Și totuși...

Și totuși, grosolanii cavaleri medievali europeni, care nu se spălau cu lunile, au inventat strania (*mai ales privită prin perspectiva realității de aici, de la "capătul lumii"*) instituție a dihotomiei între domnița adorată, ale cărei diafane culori le purtai la brațul cu care țineai scutul, care domniță putea fi chiar castelana, soția legiuită a contelui, ducelui sau baronului, nu exclusiv fecioara (?) moștenitoare, viitoare adorată de alți cavaleri pe de o parte, cea oficială, și slujnicele prestatoare de servicii compensatorii și producătoare, la rigoare, de bastarzi. Dintre care câte unul, genial, cucerea ditamai Anglia, odată la un mileniu.

Aici asigurarea preponderenței reproducătoare a liderilor, funcție socială la nenumărate specii zoologice, nu exclusiv mamifere, copia mai firesc (și mai lipsit de ipocrizie) natura, șogunul beneficiind de echivalentul unui harem. Doamne, câte gânduri poate declanșa perfidul cântec de privighetoare al unor podele lustruite inclusiv de ciorapii noștri! Mă întreb dacă convertirea, prin intrarea în desuetudine istorică a instituției șogunatului, a sediului vieții și puterii ocupanților palatului, n-a dotat cumva originalul mecanism de securitate cu funcția, tot metaforică, a martorului și naratorului anonim. Memoria pietroaielor europene e aici memoria unor podele ingenios asamblate.

Următoarele două locuri vizitate în programul matinal țin de persoana imperială. *Dacă oricine putea, în principiu, deveni șogun, împărat nu putea deveni decât descendentul unui împărat.* Punct. Trecem, deci, peste asemănările și deosebiriile schimbărilor de dinastie la europeni și la extrem orientali sino-japonezi, pentru a nu uita că Japonia și-a conservat, trecând prin crize existențiale mult mai dramatice decât China, instituția reprezentativă, simbolul imperial. Dar n-o să cad în capcana tentației de a reflecta pe tema acestui simbol. El este sacru pentru această civilizație ce pare extraterestră și simt că a-mi da eu, Ghiță Lungu, cu părerea** ar fi o eroare, o împietate și o inadecvare. Mă limitez deci la a conchide, ultrageneral, că dacă civilizația japoneză posedă atâtea elemente de unicat pe de o parte și-și conservă instituția și simbolul imperial pe de alta, pare improbabilă lipsa unei legături între aceste două aspecte.

Palatul imperial din Kyoto se deschide publicului de două ori pe an, câte cinci (sic) zile, primăvara și toamna, în rest vizitabile sunt exterioarele. Ar fi, poate, interesant să descriu rigoarea, caraghioasă la limită, a pazei, dar îmi șoptesc înțelepțește că polițaii sunt polițai peste tot și că a-mi băga nasul în aceste mărunțișuri ar fi de prost gust.

Climaxul dimineții fu atins, am mai spus-o, la palatul de aur, un pavilion de lemn poleit cu foițe din maleabilul metal nobil, groase de juma de micron (nu-i totuși mare lucru, văzusem, cine mai știe când, un documentar TV despre tragerea aurului în foițe, se poate merge, fără microtom, cu instrumentar compatibil cu secolul primilor împărați, nu-i nevoie decât de un ciocan de lemn și de un material vegetal ultradelicat, în care foile succesive se împachetează, ca un aluat *feuillétage*. Plus uleiuri de compoziție foarte specială; la câteva zeci de straturi atomice foița iese verde transparent). Pavilionul ocupă practic întreg teritoriul unei insulițe, în mijlocului lacului inevitabil în orice grădină japoneză, ce înconjoară lacul. Aparent numai exclusivitatea ar deosebi pavilionul numit palat, căci numai împăratul are dreptul de a intra aici. Dar, de fapt, întreg spațiul concentric din jurul pavilionului generează un câmp comparabil numai cu cel resimțit și descris deja din Capela Sixtină. O stare de beatitudine, mergând până la deconectarea quasitotală de presiunea căldurii umede, atotputernice în toate spațiile exterioare ale insulei și, probabil, ale întregii Japonii. Și de orice oboseală.

În curtea palatului imperial căldura te năucea, iar contactul estetic și imaginativ cu clădirile era perturbat. Aici, în parcul palatului de aur, osmoza cu mediul sugerează o invizibilă cupolă sub care aerul condiționat îți redă confortul senzorial și mental, eliberând gândurile, care se reîntorc, cuvicioase, la întrebări fără răspuns. Pure. O punctuală stare de grație. Reproducibilă până la detaliu acum, când scriu.

Va ghici cineva dintre cititori că ordinea fusese inversă, mai întâi palatul de aur, apoi cel zis imperial?

Între cele două tururi de câte o jumătate de zi, un intermezzo comercial și masa de prânz. Peste cele vizitate după-amiaza voi trece mult mai repede, din două motive: pe de o parte căldura năucitoare subția contactul cu locurile, pe de alta, ponderea budismului față de shintoism fu mai mare și descoperii că, mai ales într-unul din acele *shrin*, pe care nici acum nu-l pot deosebi de templu, respirasem parfumuri grele de rășini arse, foarte la modă și la noi și care nu-mi stimulează defel afinitatea, dimpotrivă. Rețin un asemenea *shrin* cu un mare număr de statui, fie la ei, originea hindusă a budhismului japonez nu-i ce mă atrage cel mai mult la Japonia. Mai rețin un ritual, singurul unde m-am limpezit oarecum, fără a-l practica, sub pretextul că treaba mea era să fotografiez, un soi de fântână dreptunghiulară, în curtea din fața porții shrinului, dotată cu linguri de bambus, cilindrice, cu care te spălai pe mâini și pe față pentru a te putea ruga și, nu în ultimul rând, un soi de tablă de acatiste, plină de tăblițe de lemn cu dorințe scrise, contra cost, ca fișele de pontaj. Divinitatea e ceva căreia mereu i se cere, pe toate meridianele. În sfârșit, pe o străduță comercială, în pantă, ce ducea la ultimul și cel mai frumos templu, am băut un bol de ceai verde oferit gratuit, ca reclamă, de un flăcău vorbăreț.

Ajunși în Tokyo, conform planului inițial, am cumpărat un tur complet, care ne-a umplut prima din cele două zile. Derulat similar, a fost o sinteză a mișcărilor turistice de până atunci. Cu grădinile palatului imperial *în funcție*, cu turnul din Tokyo, tot roșu englez, dar cu structura de echilibru static de tip turnul Eiffel, cu panorama unui adevărat oraș mare, cu un centru comercial, socotit printre cele mai scumpe din lume, întrevăzut din autocar, dar cu altul, conectat cu un templu, la capătul unei croaziere navale pe un canal-golf tăiat de vreo 13 poduri mai diferite decât cele budapestane peste Dunăre și cu perla turului, vizita la un magazin de perle de cultură, unde ni se prezintă tehnologia. Aflăm că sămânța perliferă nu e un natural bob de nisip, ci o sferă strunjită neapărat din sideful unei scoici extrase dintr-o anumită zonă a fluviului Mississippi, însămânțată într-o scoică vie, de aici, care va adăsta trei ani într-o cușcă grilată, sub apa mării și că valoarea perlelor japoneze de cultură e apreciată după puritate, diametru/greutate, dar mai ales culoare, cele roz fiind socotite de maximă valoare aici. O tragere la sorți electronică (altfel cum?) atribuie o perlă de cam 1000 de yeni (aproximativ 9 USD) cui credeți, uneia din femeile musulmane, cu

gesturi vii sub veșmântul îndobitocitor, acompaniate de soți nonarabi, cu priviri crunte. Ieșise numărul 25. Managerul nostru general având 24, iar eu, deferent, 27. Ne-am amuzat. Pe unde respiră, se întreba una din cele două doamne din grupul nostru. Nu respiră decât când le dă voie Allah și domnul soț, răspunsei, documentat. Iar până le dă voie, nici nu contează. Totuși, "normalitatea" unicului copil al celor două familii, copil pe care-l vor învăța că *așa* e normal, coroborată cu asocierea straiului represiv cu telefoane mobile și ultramoderne rucsaci, mă fac să mormăi că un burnuz berber ar fi mai integrat aici decât rasele cenușii cu basma și iașmak. Mai ales că unul din soți, cu o mutră polineziană, se străduia să-și lase o barbă caraghios de rară să-i crească în gloria lui Allah și a profetului (mpbwh – cum avu grijă să tipărească pliantul de propagandă al moscheii din Kobe). *May Peace be with him*. Doamne, nimeni nu mă poate acuza de blasfemie și, oricum, nu ei fură clou-ul excursiei. Ci, dacă stau să mă gândesc, mi-e greu să aleg între istețimea noastră de a plăti varianta fără masă inclusă, căci experiența ne învățase că o putem avea la jumătate prețul pe care l-am fi plătit (și realitatea confirmă experiența), sau ciubukul nocturn (straniu, nu departe de solstițiul de vară, la latitudinea locală, cam cu 10 grade mai la sud de București, crepusculul vine ca la noi în octombrie târziu. Cum, care ciubuk? Păi autocarul ne culesese de la destule hoteluri și, deși în pliant scria că vom căpăta indicații de a ajunge la hotelurile noastre, am fost depuși fiecare, pe rând. Și cum noi fusesem primii, dis de dimineață, furăm depuși ultimii, după cam 2 ore de Tokyo *by night*, care, luat separat, ne-ar fi costat cine știe cât și care, dincolo de peisajul urban, trecând de la crepuscul la întunericul străpuns de *luminile orașului* (doar știți că nu mă pot abține!), a însemnat o beție de treceri de pe un nivel pe altul a unui mare număr de șosele suspendate, cu mai multe nivele. Seara am observat, cu inocență, că hotelul nostru e plasat într-un elegant, altfel, cartier al pierzaniei, cu prețuri accesibile, unde toți *pimpii* sunt negri (ba pe mine m-a acostat și unul japonez, numa' așa, de sâc). Cu o seară înainte, mâncasem la cea mai confortabilă cârciumă, cu separeuri de 4 persoane, cu o oală de orez aburind, la discreție, ce ne dovedi că totuși nu toți băștinașii mănâncă puțin și cu un sistem de plată asemănător celui de la trenuri, cred că am mai amintit, unde fiecare fel are prețul lui și unde capeți un tichet în schimbul sumei, modice, pe care automatul ți-o încasează și apoi în schimbul căruia o ospătărită în uniformă îți aduce platoul cu nenumărate boluri mici, conținând câte o lingură din... ceva. Plus bolul cu supă, mereu aceeași, consistentă, dar la asta voi reveni în capitolul rezervat.

În fine, ultima zi o cheltuirăm pe grădina zoologică din parcul Ueno, de un pitoresc accentuat, al cărui inevitabil lac excentric e acoperit, pe cea mai mare parte a luciului de apă, de un soi de nuferi ce par bălării, dar bălării grațioase, cu flori înduioșătoare. Veneam pentru urșii panda, furăm încântați de toate celelalte, inclusiv de un monorai de păpuși, care scurtează cu câteva minute drumul de alee între secțiunea de est și cea de vest a grădinii zoologice, la un parcurs de 3-4 ore bune, în regim oarecum grăbit.

După ce, excedați de căldura umedă, de etuvă, copleșitoare, ce dominase toate zilele, ne bucurasem de un cer acoperit, sub care era doar cald, nu foarte sau extrem de cald, deodată se adunară nori de furtună. Ei, bine, n-o să credeți, ba o să considerați coincidența ca artefact narativ, dar ploaia s-a dezlănțuit, tropical (la 12 grade nord de tropic!), exact după ce intrasem sub bolta din fața ferestrelor sediilor interioare ale urșilor panda uriași. Am apreciat la jumătate de oră durată ploi și ne-am convins că în Japonia până și după natură poți să-ți potrivești ceasul. Între timp, ursul din fața noastră, ne dădu o mostră de humor de-al lui, plictisit de mulțime, vedetă până în vârful ghearelor, lăsă grămada de muguri proaspeți de bambus și se puse pe somn, într-o poziție ce nouă ne părea incomodă, dar care, pe semne, pe el îl relaxa: anume cu fundul la public, într-un soi de spagat disprețuitor și ironic.

Nici nu merită, după așa un final de tur, să mai pomenesc de elefanții tropăitori, de gorilele negre, indiferente și lenevoase, de tigrii dormitând, de urșii polari nervoși, prea aproape de bazinul prăzii lor naturale, de babuinii și cimpanzeii ce se puricau cu *dragoste și înțelegere* (iar!), dar mai ales de un sobor de pinguini care țineau, pe semne, ședință de... insulă. *Sayonara*, ursule panda, fie-ți specia binecuvântată! Pariez că ploaia tu însuși ai adus-o, vedetă de *zirkus* ce ești, ca să ne amintești că trebuie să continuăm a te trata ca zeu al unei naturi în disperată defensivă.

Revenind la centrul comercial de ieri zi, ca să nu pomenesc de completarea asortimentului de cadouri, mă voi lăuda că am dat curs tradiției conform căreia îmi găsesc câte un t-shirt specific în fiecare țară și, am dat peste unul rar aici, unde talia medie e cu 3-4 numere mai mică decât a mea, de unul care să nu fie kitsch: alb, cu două hieroglife negre pe piept. Pe care le voi descifra, cu ajutorul prietenilor, mai încolo.

Ar fi trebuit să nu părăsesc parcul Ueno, înainte de a nota că fu aria cu cel mai mare număr de muzee la hectar nu din lumea străbătută în acești ultimi ani, ci chiar din cea cercetată pe hărți.

Restaurantele, de fapt cârciumile: cele mai multe pe mai multe nivele, ca toată Japonia, criza de spațiu cerând dezvoltare pe verticală. Cele mai adaptate dintre instituțiile de interfață cu străinătatea din tot ce am văzut. Vitrine pline de mostre în plastic, ale felurilor, cu prețuri alăturate, ca să intri în cunoștință de cauză. Prețul mediu – echivalentul a 10 dolari, ceea ce, în lipsa venitului mediu nu spune nimic. Mare diversitate, centrată totuși pe pește și fructe de mare, cu care nimeni nu-și face complexe să nu asorteze o bere care nu se potrivește. Vitrinele, observa managerul general, presupun o industrie specifică, producătoare ale modelelor de reclamă. Fiecare masă dotată cu bețișoare, scobitori, șervețele și asortimentul uzual de adaosuri, de bază fiind sosul de soia, care dă gust oricărui preparat, dar mai ales orezului. Spre deosebire de unicul restaurant chinezesc

Încercat în București, prin 90, aici orezul e la el acasă. Gazdele nici nu au nevoie să știe vreo boabă de engleză: nimeni nu se jenează să comande arătând cu degetul pe meniul tras în plastic, copie sau variantă a vitrinei. Nimeni dintre gazde nu se jenează să arate prețul pe un abac (calculatoare) de buzunar. Toți așteptau, politicos, să ne împărțim nota în 4 gospodării, după comanda fiecăruia. Cele mai multe cu mese și scaune *western style*, doar două hibrid spre ceea ce ar fi *japanese style*. Adică masă joasă, înconjurată de bănci la juma de picior (*british foot*), dar cu o fosă sub masă, pentru cei neadaptați la pozițiile tradiționale, bazate pe flexibilitatea articulațiilor, care pe noi ne-ar anchiloza. Am văzut și domni în uniforme deja descrise în povestea despre trenuri, burlaci care se relaxau evident după o zi de muncă, citind ziarul, tipărit pe verticală, pentru care am auzit că e nevoie de minimum 3000 de ideograme cunoscute, nivel rareori atins înainte de maturitate, preparându-și tacticoși peștele pe o lampă cu ulei, adevărată operă de artă, adusă *on purpose* la masă, de un chelner satisfăcut să servească și altceva decât albi analfabeți, savurându-și cana de sake fierbinte, altă operă de artă și aceea. Abia acum aflai că această băutură națională japoneză, pe care o credeam rachiul de orez, e, de fapt, abia fermentată și nedistilată, de tăria unui vin mai slab, parfumată și, straniu, parcă îmbibată de izul de pește pe care nici aerul condiționat nu-l poate alunga din toate cele, dar pe care după 48 de ore am încetat să-l sesizăm. În schimb fructe – să dai cu tunul. Oricum e imposibil să nu faci o legătură între milenii de alimentație specifică, marină și IQ-ul mediu. Cât despre *sushi*, pe care mi se recomandase din țară să-l evit, ciudat, n-am prea găsit. De altfel ei pronunță sâsâit, *susi*, al doilea *s* vag muiat. O singură dată, seara, la un restaurant de-a dreptul japonez, din cele cu separeuri lambrisate și mese joase, unul din colegi a comandat sushi și n-am rezistat să nu gust, eu lăsându-mă tentat de niște fructe de mare fripte, asezonate cu o groază de sosuri. O îmbucătură e un minuscul rulou de pește crud, umplut cu orez și mirodenii, mai ales sos de soia. Extrem de gustos. O singură dată am comandat, *la mișto*, o pizza, într-o cârciumioară ci-că italiană. Mâncată însă cu aceleași bețișoare cu care m-am încăpățânat să învăț a mă descurca și cu care n-am avut probleme nici cu orezul. În Guatemala, poartă-te ca guatemalezii, zic, sincron, o vorbă românească și... *un proverb etrusc*.

În fine, oamenii. De o politețe irepresibilă și mult mai îndatoritori decât erai dispus să crezi. În ciuda unei oarecari inapetențe pentru străini, a unui soi de autarhie, care—face de pildă reticenți la a le accepta cardurile bancare, sub pretextul că, din cauza gradului ridicat de criminalitate, cardul e oricum rar folosit. În Japonia *cashul* e rege spunea reclama agenției organizatoare. Era imposibil să adăști la un colț de stradă cu o hartă deschisă să nu fii întrebat dacă ai nevoie de ajutor. Eficiența ajutorului e oricum relativă, dar *penchantul* de bunăvoință oarecum disjunct de ospitalitate e impresionant. O singură dată, în prima seară, la Tokio, ne acostează astfel un domn de vârsta noastră, ce părea băștinaș, dar nu era. Vorbea nu numai prea fluent un soi de *travel english*, dar o vorbea fără accentul cântat și sâsâit al băștinașilor și, mai ales, cu un ton

temperamental care nu ne mai suna extraterestru, ci familiar. Se dovedi tot turist, coreean (evident sud-coreean!) și fu, afară de Yuki, singurul interlocutor care avea habar unde vine România. Căci se simți obligat să arate că știe că am venit de la zeci de mii de kilometri. Numai de la 9700, am precizat noi, zâmbind subțire.

Una dintre ghidele turului de Tokyo, cu aer de masterandă în management administrativ, urâtică, dar dinamică și eficientă (nu le poți avea pe toate!) fu singura din 4 care se strădui să ne infiltreze noțiuni despre Japonia dincolo de textul obligatoriu. Și reuși să fie sintetică și expresivă. De la ea aflarăm cum se decodifică schițele de reverență: la 15 grade e politețe formală necondiționată, la 30 de grade e considerație, distribuită cu discernământ, iar la 45 de grade, pe care tu, turistul, ai șanse minime s-o întâlnești, e respect de nivel înalt. Dincolo de *arrigato*, echivalent cu *mulțumesc* (care are și el gradele lui, *arrigato gozaimas* fiind *thank you very much*), ne lămurirăm că răstitul *hai!*, cu un "h" tare, ca în *haină* sau *hope*, înseamnă literal *da*, dar joacă aproximativ rolul lui *OK*, sau *all right*, totul e în regulă, ne-am înțeles.

La urma urmei ce-i face pe japonezi așa de uimitori, în fond nu-s singurii de pe lume punctuali, chiar dacă sunt mai punctuali ca toată lumea, la nivel de masă și condiționați adânc pentru punctualitate. Disciplina se vede și nu se vede la nivelul nostru de interfațare. Cultul muncii – la fel, doar n-am văzut nici o mare companie și nici nu aveam cum să vedem. E adevărat că am auzit, acolo fiind, de o grevă prin care ar fi... protestat împotriva guvernului care ar intenționa să statuteze o zi suplimentară de odihnă pe săptămână, iar ei nu vor. Toate astea, deși țin de excepționalitate, sunt de conceput, la limită, pentru mentalitatea noastră, fie ea extinsă la nivel... european. Ce ne-a șocat (sic!) a fost atitudinea lor față de universalul bacșiș. Pe care americanii l-au preluat fluierând. E imposibil să vezi un film produs în aria *civilizației iudeo-creștine* în care cel mai banal cadru de preluare a camerei hoteliere să nu fie urmat de gestul ce face contactul fizic între client și omul hotelului, prin intermediul bancnotei. *Tip, pour boire*, limbile occidentale și-au adaptat termeni la un obicei chipurile turcesc. Am trecut prin trei țări mediteraneene, adică membre UE și, deși toți chelnerii îți dau restul, acceptă senin și natural bacșișul, fără a se supăra *pe față* dacă nu-l primesc. La Londra și chiar la Glasgow la fel. Chiar în Chinatown. E adevărat, în restaurante, căci într-un *boutique* vânzătoarea strigase după mine să-mi iau... un *shiling* rest. Grade diferite, niciunde și niciodată zero.

Ei, bine, nu și în Japonia. Refuzul e organic, pur și simplu le lipsește noțiunea. A încercat unul dintre noi experimentul, s-au supărat foarte tare, în felul lor, discret, desigur, crispat, dar vizibil. Trebuie să recunosc că abia la confruntarea cu acest aspect al mentalității locale am înțeles și punctualitatea. Există o singură logică posibilă: ei sunt cei normali. Chiar așa, unici. Întreg restul lumii e atins, în grade diferite, mai mult sau mai puțin, de o formă sau alta de corupție. Acuma

sigur că într-o țară a cărei mafie, celebra *Yakuza*, era socotită, alături de triadele *chinezești* cea mai dură din lume, până la exportul de mafie rusă, produs natural al *părții obscure a forței*, inerente imperiului multidentenar, nu se poate să nu existe corupție la nivel înalt. Puterea corupe, iar puterea absolută corupe în mod absolut. Dar asta pare să nu fi contaminat, în feed-back malefic, baza societății. Care și-a păstrat această incredibilă inocență, puritate și naturalețe cuceritoare. N-am găsit altă metaforă pentru a exprima sentimentul declanșat de acest sumum de specificitate decât uzata vorbă: *ei sunt de pe altă planetă*.

Nu mai știu dacă am vorbit sau nu de ținuta publică, dar prefer redundanța omisiunii. Am nimerit sâmbăta, abia luni am observat că obiceiul ținea de weekend, ca apoi să revedem fenomenul următoarea sâmbătă, în Tokyo: fete în chimono. Cu fundițele sau *pachețelele* la spate. Cam 50% din perechi. Partenerii – blue jeans tăiați la genunchi, t-shirt. Restul de 50% în ținută standard, la zi, adică și fata în aceeași uniformă. 10% din perechi, însă, ambii parteneri în chimono. Între aceștia, majoritatea adulți sau de vârsta a treia. Ultraeleganți, mai vizibil la chimonoul bărbătesc, purtat cu demnitate de ambasadori.

Dacă ar fi fost numai după ținută, ar fi fost încadrabili la exotici și cu asta – basta.

Mai e ceva posibil, care să completeze modelul? Fără îndoială. Ca ciclist, stresat de lipsa culoarelor, pe care le văzusem în Barcelona, Florența ori Milan, fui primul căruia-i săriră în ochi culoarele pentru cicliști la marginea zebrei semaforizate. Asta se corelează cu trotuarul, ne gândirăm, și, într-adevăr, tot la 2-3 minute treceau cicliști pe culoarul pe care, acum căutându-l, îl văzurăm marcat pe trotuar. Spațiul carosabil e mai înghesuit ca în Europa. Mulți cicliști înseamnă multe biciclete. Parcajele etajate, așa de frecvente în Kobe, trebuiau să aibă un pandant. Ei, bine, în fața unei zone comerciale cu trotuar mai larg, zeci de spații cu sute de biciclete. Mai puțin de 1% legate cu lanț! Ceva amintind, păstrând absolut toate proporțiile, cu vremea lui Mavrogheni, de fapt chiar de la Vlad, zis Țepeș, cetire, când negustorii puteau lăsa porțile deschise, căci hoții fuseseră stârpiți. Cum s-o împăca informația unanimă despre orașe japoneze supuse unei rate înalte a criminalității cu această stare de *siguranță publică* – asta mă depășește. Dar ce-am văzut am văzut.

Călătoria în Japonia e prima astfel de experiență după care am încercat la propriu starea de a-mi sta mintea în loc. Mai bine de o săptămână după reîntoarcere m-am concentrat greu la cotidian. Bogăția de date așa de inedite se cerea... gospodărită, consumând din resursele pe care mintea le alocă curent rutinei zilnice. Dar – m-am apucat de scris abia după ce starea asta s-a estompat și materia a căpătat un minim de organizare. Dacă povestea nu-i îndeajuns de coerentă, de expresivă și sugestivă, nu Japonia e de vină, ci numai eu.

Note: * Vorbă mare, din *armata militară* cetire;

** Din versiunea ad-hoc a unui cor bărbătesc ce avea de întâmpinat o delegație aliată, după primul război mondial. Incapabili să pronunțe *It's a long way, to Tipperary, it's a long way to go*, oamenii fuseseră învățați de un băgător de seamă descurcăreț să îngâne, pe două voci: *Ghiță Lungu-i de părere, Ghiță Lungu-i un bou*.

14 - 17.08.2006

CATEDRALE ALE FECIOAREI ȘI STAȚII DE SERVICII

Deoarece autocarul angajat de agenția turistică pleca la 6:00 dimineața, am fost nevoiți să ne trezim la 4:30, adunarea pasagerilor fiind dată firesc o oră mai târziu. Ghidul se dovedește a fi un tip simpatic, agil în mișcări, în ciuda supraponderiei. Locurile noastre sunt în prelungire, Ramiro la geam, apoi Felicia, eu pe rândul de alături. Nimeresc lângă singura participantă de sex opus care merita oarece interes, departe de a fi sexy la modul convențional, dar degajând un aer ce-o diferențiază de vulg. Socotesc amănuntul ca ținând de bafta mea curentă și nu-i dau atenție. Remarc, în schimb, o tinerică drăguță, dar posacă și marcată strâns de perechea ei, un bebeluș supradimensionat, cu aer cumsecade și o femeie matură, cu facies de handbalistă rusoaică participantă la miss Campionatul European, masivă, atrăgătoare, în limite rezonabile, partenera unui tip rasat, slăbănog, semănând cu un actor american specializat în roluri de intrigant. Și care avea să se dovedească de o bătădărie fără reproș. Aceștia din urmă șed exact în fața lui Ramiro, care n-are cum să n-o remarce și a Felicieii, care nu-și abandonează privirea critică pentru mai nimeni.

Pauze la Pitești, apoi la Râmnicu Vâlcea, de unde culegem doi din cei șase ce urmau a se atașa pe parcurs, în țară. Primul reper reîntâlnit din călătoriile anterioare, deci cu un alter ego al meu, deci cu o ipostază a cohorții de duhuri însoțitoare e mănăstirea Cozia, de atâtea ori vizitată în anii simpozioanelor Proplant. După câteva satisfăcătoare schimburi de replici care aduseseră fiecărui termen confirmarea și asigurarea scutirii de banal, e momentul să-mi fac un prim număr. Socot că ar fi vulgar să citez replica jucăuș-apocrifă, *Vasile, fă-te că negociezi*, referitoare la penultima mineriadă, cea de la Costești – Vâlcea, încheiată cu penibilele tratative dela această mănăstire și merg mai departe, în adânc, până la stratul clasic: *Ale turnurilor umbre / peste valuri stau culcate*, șoptesc vecinei mele. *Mare porc ești, căpitane*, aud în urechea dreaptă, aia cu care aude Pollux. *De ce, Ariel, doar ai auzit-o pe doamna practicând licențe conotative cu savoaarea unei adolescente, nu eram eu dator să nu fiu mai prejos în licitația verbală? Mută-te la fereastra pe care privește Ramiro*, ricanează în

urechea mea stângă, aia cu care aude Castor, vocea cântată a celui al duh arămiu, care se încăpățânează a-l confunda pe Ariel cu personajul omonim al lui Cortázar, numai ca să-mi facă în ciudă. *Uite, am venit atâția ani de la hotelurile Proplantului până la Cozia și n-am știut să facem câțiva pași până aici*, îmi întrerupe, cu inconstiență dar perenă intuiție Felicia, elaboratele-mi procese mentale, referindu-se la mânăstirea nu știu cui, semnalată de ghid, la câțiva kilometri mai la nord, pe defileul Oltului. Care e spectaculos, dar departe de al Jiului meu tutelar. Pe aici am trecut o singură dată, într-o seară de ianuarie, cu unul din patroni, spre Cluj, cu peste 140 km / h. *Șoferul de la oneté*, care ne preluase la Vâlcea, unde rămăsese cel cu care plecasem din București, deoarece acela tocmai se întorsese din Anglia, cu același autocar și merita ceva odihnă, după exercițiul condusului e stânga, șoferul ăsta conduce prudent, departe de nebunul patronului. Ajungem, totuși, la Sibiu, unde n-am staționat niciodată, sau Hermanstadt, amintește, conștiincios, ghidul. Apoi trecem prin Sebeș, unde mă reîntâlnesc cu fantoma lui Blaga, tocmai frunzărisem, între Japonia și excursia asta, **Hronicul și cântecul vârstelor**. Dar și cu numele fostei echipe de fotbal Șurianul, pe care ai noștri, Minerul Vulcan, îi bătea pe vremuri, în campionatul regional, doar tocmai am întret pe teritoriul fostei mele regiuni natale, odată ce am pășit în județul Alba. O nouă reîntâlnire cu un alter ego mai recent, de acum numai trei ani, la trecerea prin Orăștia internatului gimnazial al mamei mele, când fusesem la Geoagiu băi, pentru un interviu cu unul din corifeii protecției plantelor, apoi cu Simeria, orașul a cărui gară, ca nod de cale ferată, avea, până la plecarea din zonă, importanța ca atare a poziției, Deva, fosta reședință de regiune, unde mergeam la faza respectivă a olimpiadelor școlare. Trecem prin Săvârșin, cu care nu am nici un contact direct, dar îl notez ca domeniu regal, cu castelul lui, pentru a ajunge la Lipova. Am grijă să spun celor din jur că pe aici se petrece acțiunea nuvelei lui Slavici, Mara, dar Felicia nu se lasă fraierită și-mi atrage atenția, râzând, când trecem prin fața fostei mele cazarme dragi. Oprim aproape imediat după ieșirea din oraș, pentru ultima masă cu ciorbă din următoarele două săptămâni.

De fapt un oraș dublu, precum Budapesta, Radna de o parte a Mureșului, Lipova de cealaltă.

Trecerea vămii Nădlac ia mult mai puțin timp decât se aștepta ghidul, așa că, odată angajați pe drumul spre Szeged, ne propune, contra 25 de euro, o croazieră nocturnă pe Dunăre, la Budapesta. Cu ghid vorbitor de română și cină inclusă. Doar șase participanți declină oferta, croaziera, organizată de un personaj pe care-l vedem doar jumătate de minut, la îmbarcare, e probabil să fie român, după cum ghida, o femeie majestuoasă, vorbește româna ca pe o limbă străină bine însușită, practice fără accent, dar conservând un procent rezidual de greșeli tipice ale maghiarilor, care-mi sunt întipărite din copilărie și pe care, deci, le recunosc. Dar aparent numai eu. Oricum, aleg momentul propice de a o complimenta, ca să aflu că e profesoară de română și franceză, absolventă a Universității budapestane.

Masa e copioasă, am prilejul să amestec, *à l'hongroise*, tocană de crevuri cu... mure și salam de Sibiu cu prune. O piersică, altă porție de mure, cu camembert, dau un desert ce rimează cu valsurile vieneze, a căror alegere, de către gazde, poartă pecetea improvizației. Un recital de *csárdás* combinat cu doine moroșenești ar fost mult mai nimerit, dar... mai binele e dușmanul binelui, ce mă făceam dacă ar fi trebuit să înghit bucate altfel cumsecade cu... manele? Fac un rabat substanțial rigorii culinare și savurez, pe lână degetarul de șampanie... populară, oferit la îmbarcare, două pahare de Tokay. Inspirată derogare, a doua zi nu mă doare ficatul defel.

Până la Budapesta, însă, conversația cu vecina mea dezvoltându-se, până la a descoperi o ironică fraternitate intelectuală, accentuată de vârsta cu care am deja afinități (Hanovra, Danusya, Morgiana, mai ales și în primul rând Morgiana), aflu că e... chimistă, deci lumea e încă odată mică. Îi explic noțiunea mea de dispecer personal, mai precisă și mai funcțională decât cea de înger păzitor, pe care o înlocuiește, inclusiv evoluția dialogului mutual cu acesta, al meu, tinzând spre înțelegere și marcată de un humor ironic. Din care rezultă că această întâmplare, care ne-a așezat alături, pe locurile fixe ale unui tur European, semnifică limpede confirmarea alegerii itinerariului și un soi de binecuvântare. Cel puțin pentru mine. Discreția mă împiedică să fac ipoteze pe partea ei. Orice flirt e exclus din capul locului și asta nu datorită prezenței familiei mele, care oricum l-ar bloca, ci datorită conștiinței acute a ieftinătății non avuabile. A evita deliberat flirtul de vacanță conferă o libertate în plus, pe care fiecare din termeni e îndeajuns de inteligent s-o valorifice. Ajuns aici, văd limpede, a doua zi dimineață, la rememorarea acestor gânduri, imaginea transparentă a unui Ariel zâmbind subțire: *Nu te mai lăuda, căpitane. Mai bine recunoaște că-ți scoți infima părleală bârfind cu fiul tău femeile dezirabile din grup și chiar infiltrând fitile insolent-subtile uneia care chiar merită, care roșește de plăcere, de lângă un soț la fel de bine făcut, pentru tagma lui.* Ariel, mi-era dor de tine, dar asta miroase a manierism. Mai bine să notăm că la granița austro-ungară se face dublu control de pașapoarte, deși prietenii noștri maghiari sunt integrați de mai bine de un an.

Prima impresie despre Austria, dincolo de lanurile de porumb aliniate ca elevii unei școli militare de protocol, remarcate deja din câmpia ungară, e preocuparea pentru estetic la noile clădiri. Dacă spațiile de servicii de pe toate autostrăzile parcurse până acum, în trei țări mediteraneene, cu vârste diferite sub integrare, erau strict funcționale, fără a fi neapărat urâte, prima astfel de stație dintre graniță și Viena pare de din afară o cabană elegantă, iar pe dinăuntru identică cu toate celelalte. A doua, între Linz, ultimul oraș semnificativ, ocolit de autoroadă și stațiunea turistică unde vom fi cazați, nu departe de Salzburg, se va dovedi a fi similară, fără a fi asemănătoare. Austriecii, cei de pe valea Dunării, cel puțin, rămân artiștii nemților, fără a pierde practic nimic din primatul tehnicii. Taxele de

autostrăzi se percep aici, ca și în porțiunea de Germanie traversată, prin senzori care descarcă o cartelă preplătită, fără dezagrementul minor al opririi. Odată ajunși însă în Franța, vom continua să oprim la fiecare secțiune, pentru a plăti taxa din mână.

În fine, ajungem la Viena, o premieră absolută pentru mine și ai mei. Turul de autocar se limitează la Ring, setul de bulevarde ce alcătuiesc un poligon neregulat, vagă aproximație a cercului, marcând inima arhitectonică, istorică și instituțională a orașului. Cu piciorul vom acoperi doar o parte din această arie, un procent aproape neînsemnat din ce arată harta, procurată de la primii pași. O oră cu ghidul, de-a lungul obiectivelor întrevăzute din mers, alta liberă. În care nu avem totuși curajul unei incursiuni măcar până în Prater, pe malul Dunării, la mică distanță de latura de sud-est a Ringului. Fotografiem, în schimb, Parlamentul, pe care nu-l atinsesem cu ghidul și care-mi păruse cea mai elegantă clădire din oraș. Mai puțin masiv decât cel budapestan, socotit a fi, acela, al treilea din lume ca volum, dar mult mai rafinat. Am încercat apoi gastronomia indiană, în cosmopolitul și pitorescul parc din fața primăriei. Cazarea, într-o stațiune din apropierea Salzburgului, fu cu *zirkus*, dacă tot suntem în spațiul germanofon: o minoritate din grup, în care ne aflam (cum altfel?) fu plasată la o casă de oaspeți aparținând fratelui unui patron agitat, totul pe o ploaie sâcâitoare, urmând a lua micul dejun altundeva. Rularăm bagajele pe rotilele lor, ca un commando de panzere, iar dimineața auzirăm, din gura ospătăriței, o neaoșă românească. În fine, ajungem la Salzburg, unde urmele lui Mozart nu copleșesc, dar unde sobrietatea catedralei o face să fie mai elcoventă decât cea din Viena, prea încărcată pentru gustul meu și chiar nepotrivit colorată pe afară cu ceramică smălțuită.

Trecerea în Germania, o nouă premieră în seria acestui an și circuit, oferă demisurpriza revenirii la normalitatea pe care fostul meu șef, fie odihnit, ne-o relatase ca pe o minunăție cu ani în urmă, la inaugurarea spațiului Schengen, la prima lui călătorie în atari condiții. Münchenul, sau Monaco di Baviera, cum îi spun italienii, se dovedi a fi primul oraș din care n-am înțeles mai nimic, la viteza de traversare, cu care, totuși, eram de-a binelea și nu de ieri obișnuit. Mai nimic, dar nu de tot nimic: impresionantă primăria, oarecum în genul celei de la Viena, proporțional mai mare și mai bogat ornamentată, idem catedrala, unde o vânzătoare bătrână se strâmbă, oripilată, la ideea că ar putea exista un ghid al Münchenului în engleză. *Aber französische*, retorsionez eu, zâmbind, dar nu mai puțin militant. Mi-l caută, spăsită, și mi-l dă, totuși cu aerul că nu răspunde pentru prostul gust al turistului, care nu apreciază germana.

Și totuși, Münchenul rămâne legat de o oarece frustrare: intrăm într-o berărie recomandată ca celebră, unde-ar fi băut însuși Hitler, înainte de a fi numit cancelar. Spectaculoasă, într-adevăr, cu un zumzet de hală industrială, cu fanfară, ce poate fi mai german, cu personaje îmbrăcate în lederhosen, cu pălării

tiroleze, pline de insigne, dar lipsiți de pipa tradițională, doar acum lupta împotriva fumatului (cu care, în principiu, sunt total de accord) e corectă politic. Își savurează berile de un litru, pe lângă care mult mai rarele pahare mari, de jumate, par gazele între hipopotami. Aș fi vrut, de dragul pitorescului și al respectării principiului *în Patagonia poartă-te ca patagonezii*, să încerc un *bockwurst mit säuer kraut*, conjugat cu berea băștinașă, dar ghidul anunțase sec lipsa lui de apetență pentru bere, așa că ar fi trebuit să-mi găsesc apoi singur drumul până la parcare, undeva lângă Iser Tor, altfel lesne de recunoscut, dacă apuci să intri în raza ei vizuală. Trec falnic și fără păs peste această mostră de neprofesionalism, conservarea buneii dispoziții e prioritară și-i trimit prințesei-vulpi, a frunzei de arțar, gândul că și aici, în Germania, poți întâlni istorii cu glori și cronopi. Ariel se burzuluie puțin: *căpitane, sper că-ți închipui că pot aranja să te însoțească ploaia, ca acum, pe Liebenstraße. Gândește-te la câte prințese vrei, vulpi sau Kriemhilde. Ca mus îți sunt subordonat, nu se pune să cârâi în front, dar ca duh te-am adoptat cu tot cu fanteziile tale. Numai nu uita că ești ambasadorul meu peste tot, nu numai în imperiul lui Gaudi.*

Stațiile de servicii se dovedesc mai rare, în Germania, decât în toate celelalte țări parcurse până acum, măcar nu mai pierdem timpul. Spre seară dăm și peste supermarketul pe care nu l-am găsit în capitala bavareză, undeva, pe autostradă. Ramiro își cumpără un aparat foto mai deștept, mai performant și mai ieftin ca al meu, eu uit să caut baterii pentru mp3 player, nu voi mai asculta muzică pe drum, ca pe valea Oltului, singurul meu acumulator refuzând să se reîncarce. Seara, târziu, traversăm Rinul și ajungem în capitala Alsaciei. Sentimentul intrării, în a nu mai știu câta premieră, în spațiul limbii franceze, tovarășă din copilărie, e intens, dar scurt.

Strassbourg e un oraș cu o parte tradițională, majoritară, cel puțin în centru, conservată, cu multă grindă aparentă la case și o parte ultramodernă, sticlă peste oțel, adăpostind instituțiile europene și nu numai, de pildă sediul canalului TV **arte**. Vedem mai întâi catedrala, Notre Dame, cum aflăm că mai sunt în Franța, aceasta amintind pe dinafară de cea din Paris, până la elementele simbolice exterioare, statui, dar mai ales celebrele garguie, despre care vorbea Paul Barbăneagră, care aici lipsesc. Turul orașului are loc pe apa unui canal ce izolează o insulă centrală, cu o navă ad hoc, beneficiind de acoperiș transparent. Din pliante mai aflăm că Alsacia e renunțată mai ales prin gastronomie, dar o degustare de gen ar fi fost prea mult pentru structura excursiei.

Pe la mijlocul dupăamiezii ajungem la Reims, punctual cel mai nordic al itinerarului. Firește, ne interesează numai catedrala impunătoare, bine pusă aici în valoare de o piață deschisă, mai mică decât cea care înconjoară domul din Milan, dar mai mare decât spațiul strâmt din jurul domului din Firenze, micșorat, acela, încă, de nenumăratele terase ale trattoriilor, culminând cu cofetăria descrisă de regretatul Ioan Chirilă, cea care dă iluzia că domul ar fi din ciocolată.

Raportată însă la dimensiunile, altfel impunătoare, cum spuneam, ale catedralei, piața pare mai mare decât cea a uriașului dom milanez și are o bijuterie: aproape în prelungirea absidei sudice – o bibliotecă publică pe un singur nivel, arhitectură veche, sugerând, parcă, natura culturală a așezământului catolic.

Sigur că orice amator al acestui tur leagă orașul Reims de catedrala încoronării regilor Franței, de șampanie și de echipa de fotbal, strălucitoare cu jumătate de veac în urmă, când jucase primele cel puțin 3 finale consecutive ale Cupei Campionilor Europeni, pierdute, ce-i drept, în fața Realului din Madrid, echipă locală ce se zbate acum prin divizia secundă. Așa că biblioteca pare la locul ei alături de catedrală, pentru a aminti reperul istoric. Dar mai e ceva: una din aceste încoronări a fost mai importantă decât toate celelalte: Ioana d'Arc, fecioara din Orléans, sau *La Pucelle*, cum îi mângâie francezii renumele, venise de la coada vacii, urmându-și vocile, să-l recunoască pe regele fără regat și reușise, numai Dumnezeu știe cum, să convingă nu numai curtea, ci, mai ales, clerul, care deținea bruma de putere pe care englezii mereu învingători o lăsasera francezilor, să meargă cu toții la Reims, să-l încoroneze acolo pe rege.

Ori Orléans, deși trecem doar pe lângă el, spre cele două castele de pe valea superioară a Loirei, centrul de greutate al turului, este următorul oraș mare după eternul Paris. Adică Parisul e astfel confinat între cele două orașe legate de marile isprăvi ale legendarei eroine a francezilor. Și a Franței. Reims și Orléans. Mai puțin gândirea proiectivă a strategilor agenției a făcut asta, cât Geografia și Istoria însele.

Nici absida nordică nu-i lăsată fără șartul ei: o stradă de o singură mașină se deschide din fața ei, perpendicular pe axul navei, determinând un punct optim de viziune asupra fațadei absidei. Orice fotografie de la un metru dincolo de acest punct, în orice direcție, ratează fațada.

În fine, după o scurtă incursiune în magazinul de suveniruri din diagonala fațadei mari, cu cele două turnuri, unde tot ce nu era kitsch era prohibitiv, îmi încerc norocul în alt boutique simetric, de unde cumpăr un t-shirt cu literele REIMS brodate. Am să-l port a doua zi, în Paris, unde ajungem în aceeași dupăamiază, pentru un tur de autocar, din Place de la Concorde, cu obeliscul egiptean, Arcul de Triumf, plasat în acea Place de l'Etoile, pe care, însă, n-o să apucăm a o vedea noaptea, de sus, cu ale sale 12 bulevarde luminate, cel mai celebru fiind Champs Elisées, ajungând la Tour Eiffel, de unde plecăm într-o croazieră deja nocturnă, pe Sena, practic pe aceeași distanță. Pe o muzică isteță, amestecând Yves Montand cu Stéphane Grapelli și cu Great Satchmo. Sau cel puțin asta am reținut eu. Totul în numele preludiului contactului direct, în teren, ziua următoare. Dar nu înainte de a fotografia turnul de pe esplanada dintre Grand palais și Petit palais. De unde cumpăr un ghid al Parisului, în italiană, de la toneta unor negri. Dimineața începe cu un drum către Versailles: palatul și grădinile. Un

bilet de 30 euro ne va asigura intrarea, timp de două zile, la toate obiectivele ce țin de Ministerul Culturii. Îmi aduc aminte că TV 5 Europe fusese, cu 15 ani în urmă, primul post occidental la care aveam acces, din întâmplare, de altfel: prindeam un post studentesc, echipat de tonton Mitterrand, sosit în vizită ca girant politic al prietenilor săi rozalii și care post emitea pe o frecvență foarte apropiată celei pe care improvizările ghettourilor noastre de blocuri corbusiene convertiseră cu nu mulți ani în urmă programul doi bulgar. Înnebunit de entuziasm (*prima fereastră audiovizuală deschisă spre lume!... bleah!!*) îmi trebuise mai întâi o săptămână să mă lămuresc că-i tot socialist, deși cu pretenții integrator francofonice, pentru a învăța apoi să-l folosesc rațional. Jack Lang, ministrul socialist al culturii, care semăna vag cu don Pedro al nostru, fusese prima figură remarcabilă, cu personalitate și putere de *a trece sticla* pe care o datoram postului francofon.

O asemenea digresiune laborioasă, ca introducere la relatarea întâlnirii cu Versailles ca simbol sugerează deja două idei: că evitam să intru cu sacul plin, căci nu mă așteptam la minuni și că am ieșit încă mai moderat entuziasmat. Să ne înțelegem, domnilor președinți: Versailles, palat și grădini, nu-i nici o cocină, nici un antrepozit, nici un ceapé. Iar dacă nu l-am fi văzut după Vatican, ori după teatrul din Epidaur, să zicem, și-ar fi găsit un loc mai în față în memoria noastră emoțională. Nici un moment de senzație a comunicării cu transcendența, ca sub bolta Capelei Sixtine, ceea ce nici n-ar fi fost să fie de așteptat, dar nici măcar un moment de extaz estetic. Dar să dăm cezarului monumentelor ce i se cuvine, regalitatea engleză înseamnă cel puțin tot atât cât cea franceză, nici cea scoțiană nu-i de colo, iar regatul unit, UK, a cărui instituție monarhică e (*har Domnului!*) încă în funcție se mulțumește cu sobrul palat Buckingham. Vienezii n-au un echivalent al Versailles, iar prestigiul Habsburgilor, mereu rivali, posedă cel puțin panașul momentului, sub Carol Quintul, când pe teritoriul lui *soarele nu apunea niciodată...* Așa că nu avem decât să salutăm Versailles ca atare, ca ceea ce reprezintă și, mai ales, să le mulțumim urmașilor întemeietorilor că i-au făcut loc acolo *uzurpatorului* imperial. Idee la care voi reveni, mai la vale.

Grădinile fac efect în aceeași măsură. Dacă apreciezi conservarea muzeistică și-ți faci idee de nivelul de atunci al arhitecturii peisagiste și nu te încăpățânezi să contrapui parcul Versailles nici măcar concertului cu jocuri de apă din Barcelona, ca să nu mai vorbim de Alcazarul sevillan (*și, nota bene, n-am văzut nici grădinile Bomarzo, nici centrul Ba'hai din Israel!*), atunci ai timp să admiri concentrarea de frumusețe din jurul celor două lacuri dreptunghiulare, replică naturală a oglinzilor din sala cu același nume, de care e legat reflexul mental al marcării nașterii oficiale ale Reichului german, opera de căpetenie a contelui Otto von Bismarck. Oglinzile lacurilor simetrice sunt înconjurate de statui de bronz coclit. Mi-e greu să decid dacă faptul că se repetă un modul de trei statui (un faun, o nimfă și un triptic de prunci) e un defect sau o calitate. Perfectiunea simbolului mă face să înclin către cea de-a doua alternativă. Parcul este un loc epicurean, probabil mult

mai mult de atât, un templu în aer liber închinat sexualității ca funcție fundamentală a lumii vii, mai degrabă decât a senzualității. Că vegetația disciplinată, întinsă pe hectarele din jurul lacurilor, te face să-ți imaginezi fauna curților regale fugărindu-se în eternul joc de-a v-ați ascunselea, preludiu social al jocurilor erotice, asta e evident. Ce e (mult) mai puțin evident e dacă sursa acestui proces imaginativ e livrescă, deci preconcepută, încă înainte de intrarea în parc (și, într-o anumite măsură e categoric așa), sau peisajul îți dirijează astfel imaginația la modul intrinsec. De fapt, întrebarea corectă e care e raportul celor două cauze.

Că jocurile erotice de curte aveau și o anumite funcție socială, constituind o componentă a texturii relaționale, nu fără o anumite influență ierarhizantă, asta se simte în atmosferă. Că scenografia parcului conține elemente care se presupune că ar fi fost de natură să dea distincție, eleganță chiar și rafinament eternului joc al celor două principii fundamentale, *eros* și *thanatos*, asta pare a rezulta din lecția (socializantă!) de mitologie pe care o dau statuile în piatră ale unor zeități olimpiene, aici cu rol arhetipal. Numai că fie și în veacurile agregării grădinilor (de la) Versailles, distanța temporală până la "prezentul" lumii respectivelor statui dă scenografiei semnificația înghețării thanatosului. În parc liber circulă numai fluidul distilat al erosului, dansând sarabandă și gigă. Spectacolul grădinilor devine astfel o *nuntă a vulpilor* sui generis, dar pe dos. Spectatorul multiplicat, în turmă turistică, nu numai că nu e pedepsit, pentru că asistă, ci chiar stimulat să o facă. Un val de duioșie mă străbate, cu viteza unui curent electric, pentru prințesa mea neagră, cu frunza ei de arțar în locul celei de viță, căci cine altcineva mi-ar fi putut trimite gândul ăsta – cheie de boltă a unei scheme de înțelegere personală, oricum riscantă (*domnule, dumneavoastră faceți asociații riscante*, îmi spunea acu's doi ani, în Spania maură, tizul meu, arhitectul erudit), a spectacolului grădinilor Versailles.

Iar dacă un loc despre care începi prin a spune că pare surclasat în competiția inerentă cu opere mai noi ale arhitecturii peisagiste, îți induce gânduri mai mult sau mai puțin dezlănate, ca cele de mai sus, în încercarea permanentă de a-ți reprezenta coerent orice situs prin care treci, atunci fie acest loc bincuvântat.

Totuși, reflexul de bun simț de a-mi relativiza propriile modele aprehensive mă face să mă întreb, ironic, cum va fi funcționat regula locală a jocului când *boșii* își vor fi sărbătorit, pe aceleași alei, nașterea propriului imperiu...

Greu de găsit un gând mai racordant pentru primul "obiectiv" din Paris, Domul Invalizilor. Plasarea mormântului lui Napoleon la nivelul unui demisol *sui generis*, de fapt o criptă, către care privirea e nevoită să coboare, e de bun simț. Dar odată înconjurată galeria aflată la nivelul intrării, cobori în altă galerie, la nivelul sarcofagului, pe care îl poți privi acum din lateral. Pe pereții galeriei, nișe cu statui, a căror recunoaștere mă depășește, dar care se armonizează scenografic.

Alături de majestuoasa clădire a Domului, un muzeu militar, a cărui vizitare completă ar avea sens la nivelul a cel puțin două săptămâni în Paris. Mă asociez cu un tânăr brașovean și valorificăm, în goană, ritmul ei cam lălit impus de ghid. Simbolul cel mai frecvent – crucea de Lorena, personajul cel mai cultivat – generalul De Gaulle, centrul de greutate al zonei vizitate – Al doilea război, de fapt traiectoria *Franței Libere*, numită apoi *Franța Combatantă*. Nici urmă de Pétain, dar portretul lui Leclerc e la mai puțin de două lungimi față de reprezentarea Generalului. Uniforme, decorații și, către sfârșit, de-odată... o legitimație militară a lui Adolf Hitler! Cum au pusăștia mâna pe ea, mă întrebă tânărul? Simplu. După capitularea Germaniei, fiecare din aliați a pus mâna pe ce-a putut: rușii pe ofițerimea proiectului armelor reactive și pe instalațiile de la Peenemünde, pe coasta nordică a Pomeraniei, la Baltica, provincie germană atribuită Poloniei, prin fiatul lui Stalin, care voia cu orice preț să-și păstreze jumătatea de Polonie înghițită în '39. Americanii au luat jackpotul, pe Wernher von Braun cu arhivă cu tot, englezii cine știe ce documente, francezilor ce să le rămână? Omul se declară mulțumit. Și eu, am fost doar supporterul echipei purtătoare a crucii de Lorena, ca și a Împăratului, De Gaulle și Napoleon îmi sunt principalii favoriți, iar conjugarea, într-un fel, a transcrierii urbane a memoriei lor o găsesc la locul ei. Exact când scriu ultima frază îmi aduc aminte de altă conjugare, de ordinul doi, dar necesară, cu alți favoriți, de ordinul doi și ei: marii generali Condé și Turenne sunt amintiți și aici, la un muzeu, la urma urmei insignifiant, la scara liniei monumentale paiziene, iar la Versailles busturilor lor în marmură le e rezervată o întreagă galerie, alături de alți mari militari.

Căpitane, ce tot bați apa-n piuă cu militarii tăi, ai uitat de Boema prietenului tău Aznavour, n-ai de gând să ajungi odată în Montmartre?

Lasă-l, fă, să bată câmpii, dacă se crede povestind nesăbuitei sale bunici, pe care o citează și când are rost și când nu, noi o să-l avansăm la gradul de colonel în retragere și n-o să-i mai scriem, aud în cealaltă ureche, cea cu care aude Pollux.

45 de ore mai târziu, o alee străjuită de arțari, ducând la castelul Chambord, îmi dă răspunsul la întrebarea cu ce să înlocuiesc fotografiile cuiburilor de cuci din grădina casei Pogor și pe cea a unei... vulpi din grădina Zoologică Uedo, în care, nu-i așa, ceilalți privitori n-aveau să vadă... decât o vulpe: culeg o frunză verde și alta arămie și le presez între paginile ziarului L'Equipe, ciordit de la hotel. Lui Ariel nu i-am promis nimic, e doar un coproducător sui generis al jurnalelor, așa y compris. Și, într-un anume fel, coproprietar.

Totuși un anume cerc se închide, între Versailles și acest muzeu militar: În palat, o galerie e rezervată câtorva din marii generali ai Franței: Vauban, cel cu fortificațiile, prințul de Condé, marele Turenne... între ei, Bayard, *cavalerul fără teamă și fără de prihană*. Aici, la doi pași de mormântul lui Napoleon, nu departe de bustul în marmură neagră (cum altfel?) al lui De Gaulle, iarăși Turenne. Fără

Îndoială, își merită locul acolo, iar Mica Enciclopedia a bățăliilor nu-i mai prejos de cea a plantelor medicinale.

Nu știu cine a proiectat turul, deci și ordinea monumentelor pariziene, probabil că dacă aș fi avut timp, sau dacă voi mai avea ocazia, aș porni din Ile de la Cité, chiar de la *kilometrul zero* până la *Tour Eiffel*. Principiul secvențial e înscris în creiere la fel de adânc precum cel paralel, iar geografia ar determina ordinea asta. Dar a începe cu un pelerinaj, căci ce altceva e Domul Invalizilor, decât subiect de pelerinaj, îmi pare o idee de bun simț.

Locul celebrei insule vine, așadar, abia acum, după acolada binecuvântătoare pe care spiritul corsicanului ne-a acordat-o. De vecinătatea catedralei Notre Dame cu prefectura de poliție știam din lectura unei cărți deștepte, **Paris brule't il?**, reconstituire în manieră Cuvier, de către doi jurnaliști pe care i-a consacrat, a zilelor fierbinți dintre 19 și 26 august 1944, când, printr-o plină de humor, totuși negru, coincidentă a Istoriei, Parisul avea să fie curățat de nemți aproape simultan cu Bucureștii, dar atât de asimetric...

Nu mă pot gândi batăr la Paris, necum să-i văd monumentele, fără a-mi aminti mereu că în zilele alea, când comuniști teleghidați erau preocupați exclusiv de a câștiga cursa de viteză cu gaulliștii, dementul de la Berstedgaden dăduse ordinul scelerat de distrugere și singurul a cărui conduită era determinată strict de salvagardarea monumentelor pe care le vizităm acum, e drept, nu fără un lucid calcul de a prinde o pensie, era generalul von Choltitz, învingătorul de la Sevastopol și călăul Varșoviei, numit de câteva zile comandant al Marelui Paris. Dar, poate, nici comuniștii ăia n-ar trebui judecați în afara ecuației eterne a orașului-lumină, care e un vers născut de Louis Aragon: *Paris n'est Paris qu'arrachant ses Pavées*. De la François Villon la pegra maghrebiană de banlieu, trecând pe la Gavroche și Cohn-Bendit...

Închid ochii, fotografiind masiva și orgolioasa clădire a prefecturii de poliție și văd motocicletele poliției vichiste, afluind prin fața catedralei, făcându-și, câțiva, o cruce grăbită, îi văd apoi folosind cocktailurile Molotov, preparate de Frédéric Joliot-Curie, *Nobel Prize*, împotriva câtorva tancuri germane, îl aud pe Quasimodo trăgând amarnic clopotele, ce dacă amestec epocile, apoi îi deschid să-l fotografiez pe fiul meu cu piciorul pe discul de aramă al polului rutier, de unde se numără toți kilometrii. Acum suntem pregătiți să intrăm în catedrală.

Poate e și fumul de tămâie, poate și vocea, de soprană lirică, psalmodiind, dar cred că Ioan Alexandru, fie el odihnit, are dreptate: orice biserică e o lentilă focalizantă a unei energii parafizice. Iar aici e copleșitor. Toate gândurile îmi sunt anulate, suspendate, tot ce-mi rămâne e smerenia, pe care, de altfel, habar n-am s-o găsesc în civilie, afară și la care nu mă conectasem până acum în nici una din multele catedrale europene întâlnite. Nu m-am mai simțit deconectat de la

lumesc și laic decât în Capela Sixtină și alături, la San Pietro, în moduri diferite. Anihilarea subită a oricărei oboseli somatice fiind singurul element comun.

Căpitane, ai început să nu-mi plăci. Ce fel de comandant e ăla care se lasă exaltat de imaginație, sau de un placebo preimprimat?

Rămâi de-a pururi pur, suav hotspur, dragul meu mus, cu vitalul tău scepticism cu tot. Nu scrie niciunde că momentele de har trebuie trăite aliniat, ba dimpotrivă. Am refuzat să intru în domul de la Firenze, în schimbul unei ascensiuni istovitoare în campanila lui Giotto, mi-a fost de ajuns să privesc peretele sudic al navei de la nivelele succesive ale turnului, ca să mă raportez just la catedrală, domul din Milan va fi și anul ăsta în restaurare, ca anul trecut, n-am trecut pe la domul din Köln, în Sagrada Familla nu se intra. La Vassili Blajenyi nu cred să ajung, îmi rămân Agia Sophia și, poate... zidul plângerii. Baza mea de simțire e îngustă, nu pot decela și nu are sens să decelez cât la sută o fi placebo. În definitiv credința însăși e un placebo, dragă Ariel. Ce contează e autenticitatea trăirii. Lista lucrurilor care exaltă destui apropiați, la care țin, ca să nu-i mai socotesc pe străini, e mai lungă decât veacul anilor marelui meu ciclu chinezesc împlinit. Și la care lucruri rămân rece. Dacă stările de comuniune pe care le-am resimțit ar fi iluzii, ceea ce nu pot exclude, dar socotesc improbabil, universul care le cuprinde e coerent.

Deh, căpitane, dacă-i ordin, cu plăcere. Numai cât nu-mi cere să te însoțesc. Oricum mai dor îți va fi de mine odată ieșit la lumină.

Așa e, nea Cornele, așa e, Măria Ta... Doar știi bine, Ariel, că pentru cititori, cu o singură excepție, și tu ești o ficțiune. Iar excepția aia... ei, bine, e o scriitoare. Publicul? E adevărat, pentru el scriu, îl iubesc implicit și necondiționat, încerc să fac din actul comunicării literare un soi de comuniune. Tocmai prin asta mă detașez de el, mă redefinesc prin alteritate. Mă și reinventez puțin, vorba lui Cosașu. Și... e valabil, cumva, și față de tine.

Nu era necesar s-o spui, căpitane. Scrie pe prima pagină a Regulamentului de bord. Numai de ai tăi nu te poți detașa, ți i-ai încorporat. Numai cât... nu trișa. Eu îți sunt în același timp în afară și înăuntru. Eu și funza aia de arțar...

Vezi, Ariel, ce înseamnă *câmpul* Notre Dame? N-am mai avut așa dialog la ieșirea din nici o altă catedrală.

...

Așa a fost la Notre Dame de Paris...

În apropiere, Palatul de justiție, iar practic sudată, clădirea Sainte Chapelle, cu cele mai bogate vitralii văzute până acum, în toate țările traversate. Panteonul, Opera, Moulin Rouge și Place Pigalle le vedem totuși doar din autocar, pentru a

recupera timpul consumat supranormativ și a nu rata urcușul pe colina Montmartre, încoronată de biserica Sacré Coeur, de pe esplanada căreia avem panorama orașului, la nivelul aproximativ al palierului intermediar al turnului Eiffel. Flanăm printre pictorii și graficienii așezați pe străduțele înguste, fredonez versurile *boemei* lui Aznavour, parcă mai emoționante, cert mai romantice decât peisajul concret, cu iz comercial. Efectului melodiei și vocii se adaugă nostalgia sedimentată. Fredonatul caută batăr o rezonanță, care nu vine. De altfel aflasem oarecum mirat că persoane altfel umblate nu sesizau originea grecească a bulevardului câmpiilor elizee.

În fine, la turn e o înghesuială enervantă, datorită căreia nici nu putem urca până la ultimul nivel, am depăși timpul plătit de șoferi la parcare. Doi tinerei care ar fi fost simpatici dacă n-ar fi fost neciopliți, iresponsabili, insolenți și cronofagi, mereu absenți la ora stabilită pentru plecare, urcă totuși și alți 34 turiști cu media de vârstă a părinților imberbilor, plus echipajul tehnic îi așteptăm pasivi. Îmi spun că fiecare atom de satisfacție trebuie să aibă un cost și trebuie să-mi menajez ficatul.

A doua zi întreagă la Paris, teoretic la dispoziția turiștilor, facem o mică pace separată, în program complementar majorității: o combinație de metrou clasic și tren suburban, ce leagă două periferii opuse, est-vest, având în zona centrală regim de metrou integrat în rețea, ne duce în Disneyland. Undeva, în zonă, Nogent sur Marne, unde locuiește o familie de colegi la *Virtualit*, care tocmai acum sunt în vacanță, de fapt ca mine, de nu ne-am putut întâlni. Atmosfera din metroul-tren sugerează filme SF vag distopice, nu atât de la concentrația de negri, nici de la mutrele lor, cât de la un inefabil, care, totuși, se diluează când trenul iese la suprafață, trecând de la banlieue la localități suburbane. Ramiro are exact același *feeling*, dar oricum am văzut cam aceleași filme, el mult mai multe. Atmosfera se deschide spectacular la stația terminus, de unde se văd insolitele clădiri ale parcului de distracții. Ratăm procurarea de bilete sensibil mai ieftine, de la o ghidă căreia nu i-au venit exact 3 turiști și-mi vine să-mi dau picioare în dos de ciudă, pierdusem timp prețios să le traduc situația alor mei, în loc să iau rapid decizia de a accepta propunerea femeii. Un gardian îi înfige o legitimație sub nas, o lăsăm *à son merci* și ne luăm cinstit bilete scumpe: 43 euro un singur parc. Ambele parcuri, imposibil de "făcut" fie și într-o zi, ar fi costat 53.

Nu mă omor după toate pavilioanele, oricum atmosfera de orașel american din vestul mijlociu, pe vremea lui Mark Twain își găsește loc firesc către inima mea. "Ne dăm" în câteva tururi, cu grade diferite de dificultate, nu neapărat cele pe care le-aș fi preferat, și pe lângă care trecem oarecum alergând, să mai prindem Luvrul. Dar nu le poți avea pe toate. Îmi rămâne cota de bucurie a ochiului, nostalgia declanșată mai degrabă de steamerul numit chiar Mark Twain (*îți aduci amintre, Ariel, de poemul de pe Mississippi, din ciclul clopotelor?*), decât de corabia piraților caraibieni (*căpitane, ia mai gândește-te, ăia nu aveau și ei clopote? Doar tema ți-e dragă*). În fine, îmi regăsesc senina dedublare, dar nu

scriu în gând, las scrisul pe seama spontaneității pe care imaginile de povești nu pot să n-o amorseze, ci răspund, tot în gând, într-un interviu imaginar, întrebării banale ce semnifică Disneylandul francez: euforia copiilor, dublată de cea a primilor adolescenți (în special fetele pubere, extaziate de adrenalină) semnifică punct ochit și lovit. Au, aici, un rai la purtător. Conjugat cu abonamentul anual, al cărui cost n-am apucat să-l aflui, dar care asigură un preț de 36 euro la fiecare intrare. Încerc să calculez câte zile de week-end fac abonamentul rentabil și ajung la concluzia că parcul trage după el trenul, industria *fast food* și nu în ultimul rând cea de suveniruri. Nici noi nu rezistăm tentației unor *t-shirturi* albe, cu Mickey Mouse, pe care le purtăm a doua zi, tocmai în etapa de farmec, castelele de pe valea Loirei și apropierea de Mont Blanc. A doua dimensiune e o rentabilitate globală uluitoare: ăștora le intră cam juma de milion de euro pe zi și la un profit net de numai 10%, care bănuie că-i mai mult decât prudent, se umplu de bani. Nu uit să adaug la cheltuieli o grămadă de bani pe care ar trebui să-i dea americanilor pentru dreptul de folosire a unui mare număr de mărci înregistrate, iar Mark Twain s-ar amuza copios la gândul că numele lui e una din mărcile astea. În fine, semnificația cea mai evidentă e un export cultural american, mult mai puțin monoton și mult mai puțin penibil ca pecinginea MacDonald, rockul și, mai nou, aberația așa zisei corectitudini politice.

În trenul retur, doi maghrebieni cu un total de trei copii adorabili. După ce cochetez cu cea mai mică dintre fetele, viitoare femeieșcă, îi cer, politico, tatălui, să-mi permită s-o fotografiez. Îl întrebă pe companionul lui ce drakku vrea infidelul ăsta, se încruntă la mine, eu îi întorc un zâmbet serafic, concedează siktirit. Am grijă să-mi fac poza din celula noastră.

În fine, ieșim la suprafață nu departe de Ile de la Cité, Luvrul e la doi pași, în fine, mai mulți, asist stupefiat la galeșul dat din umeri al unei tinerele născută mult după *mai 68*, a auzit vag de Luvru. Îmi vine ideea corectă de a întreba exclusiv bătrâni. Prima stafidă perfect conservată mă lămurește. Dar și ășteia îi găsesc nod în papură: o sclipire de mirare din ochii ei stinși îmi dovedește că se întrebase o clipă de unde-au auzit ăștia abia coborâți din copac de Louvre. Căci cu tricourile noastre Disney n-om părea contingentă cu cultura. De la francezii coloniali, de ultime decenii, oricum nu s-ar prea fi așteptat. În sfârșit...

Valorificăm pentru ultima oară tichetele de 30 de euro, cumpărate ieri, la agenția de lângă Versailles, dar oboseala taie legătura cu pliantul, așa că ratăm absolut toată pictura mare, ***La Joconde y compris***. În schimb luăm în anfiladă "pietroaiele", de la antichitatea egipteană, la cea greacă și, mai ales, romană. Custozii surprind prin pasivitatea la mitraliatul fotografic, spre deosebire de colegii lor din biserici sau alte muzee. Explicația ar putea fi preponderența armatelor de ocupație ale japonezilor micuți și mereu grupați. Baremi în sala unde domeniște suprem Venus din Milo abia reușesc să-mi găsesc un unghi favorabil, infiltrându-mă în brigada japoneză de asalt. Magnifica femeie fără brațe

face față, leneș și ironic, mângâierilor multiplicat, ale ochilor majoritar masculini, care-i absorb, cu disimulată lăcomie, sex-appealul imperial, milenar și, la urma urmelor, mai misterios decât surâsul doamnei Mona Lisa del Giocondo. După ce mi văd sacii în căruță, o caut, virtual, nu fără ipocrizia de rigoare (*autoironia salvează melancolia*), pe Yuki, ghida mea din Kyoto, cu care stabilisem, de comun acord, că cine gustă din apa dulce a Dâmboviței nu se mai duce cu gândul de acolo. Sau batăr umbra ei. Dar până și piticișii doldora de feminitate, diseminate între bărbații plini de curaj, le sticlesc lentilele și obiectivele aparatelor tot masculin. Îmi vine ideea unei imagini inverse, țintind din spatele Venerei din Milo, spre divizia de asalt a micușilor japonezi, dar sunt prea obosit ca s-o duc la concretețe. La capătul zilei notez că ne-am descurcat perfect în rețeaua metroului parizian, care vine punctual, dar ale cărui culoare de trecere de la o linie la alta sunt murdare și par neîngrijite, cu o grămadă de fire ieșite din pereți.

Ziua următoare ar juca rolul de centru de greutate al întregului tur european. Expresia *castelele de pe valea Loirei* e consacrată, are valoare estetică, turistică, istorică, identitară. Sunt câteva zeci, atât pe tronsonul din amonte de Orléans, ce curge spre nord, cât și în aval, când fluviul o ia spre Atlantic, spre vest. În programul nostru au încăput două, inteligent alese: *Chambord*, în mijlocul unui domeniu de vânătoare, cu dublă funcție, turistic-culturală și, probabil, de protocol statal și *Chenonceau*, suprintitulat *Le chateau des dames*, căci prima lui proprietară fu celebra Diane de Poitiers și cuprinde, pe lângă dormitorul acesteia, pe cel al Caterinei de Medici, cu care va fi împărțit amorul ghinionistului rege Henri II, dar și al nu mai puțin celebrei Gabrielle d'Estrees, cea mai cu personalitate dintre nenumăratele amante ale lui Henri IV, fostul Enrique de Navarra. Și... nu numai. Dar să nu anticipăm. Căci aici se întâlnește, în triplă intersecție, humorul bazal al istoriei, cu humorul unui mărunț, dar psihologizant capitol de istoria artei, ce făcu subiect de cordială polemică cu inteligenta mea vecină de fotoliu, și cu humorul din ce în ce mai ascuțit al dispecerului meu personal. Știți care, domnilor președinți: ă! de-i zic *unia* înger păzitor.

Chambord etalează o arhitectură oarecum eclectică, elegantă, grațioasă, rafinată, cu nenumărate turnulețe. Ai zice – replică polemică a eternului frumos dată grețoselor castele cu turnulețe ce năpădiră România postdecembristă. Printr-o amuzantă coincidență, mezina grupului, focșeneanca Raluca, 16 ani și cu mine, dacă nu sigur decanul de vârstă, cel puțin în primii 3.14, se interesară, după pliant, de sala trăsurilor. Să nu mă întrebați de ce imaginea unei trăsuri lăcuite e mai atrăgătoare decât cea a ultimului model de Volvo, nici de ce grădinile unui castel medieval bat Central Park, câtă vreme nu-mi pot reprezenta nicicum grădinile suspendate ale Semiramidei. Decorul interior îi arată dominând locul pe playboyul veacului renescentist, François, sau Francisc I și pe regele Soare, dar unde nu vezi urmele acestuia? A, uitasem, la Louvre am trecut în goană printr-o sală de teatru, unde, mi s-a confirmat, Molière jucase în fața regalului său amic.

Pliantul afirmă, grijuliu, că Madame de Maintenon n-ar fi fost metresa cea mai reliefată a lui Louis quatorze, ci a doua lui soție. N-o să intrăm în polemică, important e că istoria o reține ca femeia lui cea mai importantă.

Deși castelul are o capelă, la doi pași de el e o biserică, iar pe clădirea alăturată scrie clar *Mairie*. A cui? N-am pe cine să întreb.

Al doilea castel e mult mai apropiat de ideea clasică în materie, de la construcție, ce respectă toate canoanele tradiției franțuzești, inclusiv foisorul de pază, străjuind esplanada pătrată, șanțurile de apă, pădurea din jur. Mult mai simplu ca construcție, structurat în jurul unor săli centrale, alungite, cu dormitoare laterale și tot felul de cămăruțe, mai mult sau mai puțin secrete, tipice pentru stilul Caterinei de Medici. Dacă n-ar fi șanțurile cu apă, ai zice că e un hibrid între cele două castele din romanul lui Robert Merle: La Roque și Malevil. Castele de boiernași, cum s-ar zice pe la noi. Totuși, el fu dăruit de Henry II Diane de Poitiers, *pentru serviciile aduse statului de către nobilul ei soț*, ceea ce sună ca o perifrază în cel mai pur stil diplomatic. După uciderea accidentală a regelui, într-un nenorocit turnir, de către o așchie de lemn desprinsă din lancea sfărâmată la ciocnirea cu contele Montgomery, căpitanul gărzii regale scoțiene, ambițioasa florentină îi luă inteligenței rivale castelul, dându-i totuși altul în schimb, zice pliantul. Nu înainte ca rubiconda Diană să-l fi făcut rentabil. În capelă, un Murillo: *sfântul Anton de Padova...* cu care ne vom reîntâlni... acasă la el. Alt Murillo în dormitorul Diane de Poitiers: *Fecioara cu pruncul*. Diana a supraviețuit exact șapte ani nenorocitei morți a fiului lui Francisc I. Fie-i țărâna ușoară. Nu mă pot opri să nu mă gândesc cu pioșenie la o femeie inteligentă, care face parte dintr-o serie celebră, la nivelul istoriei anecdotice de alcov.

Dormitorul Caterinei de Medici e, mai degrabă, auster, comparativ cu celelalte, dar, în dreapta baldachinului, locul tablourilor emblematice, un Corregio pe lemn, versiunea pe pânză fiind la Londra: *Insegnando l'amore*, căci *teaching of Love* sună rebarbativ: lecția e predată de fiul Aphroditei, cam rubicond altfel, unui cuplu quasinud, adică pregătit. Dacă bărbatul e rasat pân-a friza efeminarea, femeia are membre muncite, depozite adipoase după gustul epocii, dar puterea ei de atracție e răvășitoare. Ca și la Prado, trebuie să precizez că nu ăsta-i genul meu, nici pe departe. Oricum, tabloul sugerează, indirect, deci cu atât mai rafinat, că florentina folosea teluricul în combinațiile ei magice.

Dormitorul Gabrielei d'Estrees nu atrage atenția prin nimic mai mult decât identitatea locatarii, dar cel al fiului pe care i-l dăruie lui Henri IV e vecin cu al ei. Caterina florentina pare să fi ținut să-și impună pecetea asupra castelului favoritei regalului ei soț, căci unul din dormitoare se cheamă al celor 5 regine: 2 fiice și 3 nurori: Margot, zglobia, apoi repudiata soție a lui Enrique de Navarra, Elisabeth, soția lui Felipe II, habar n-am dacă înainte sau după nenorocita de Mary catolica a Angliei, și mai nenorocita Mary Stuart, și mai puțin celebrele soții

ale ultimilor ei fii și regi ai dinastiei de Valois, pieriți în blestemul familiei: Carol al IX-lea și Henry al III-lea, o clipă de câteva luni rege ales al Poloniei. Un Rubens, compoziție surprinzând pe cei trei magi, studiu pentru un tablou pe care-l văzusem la Prado, domină încăperea. Alt Rubens, cu Iisus copil și Ioan Botezătorul (prefer cadrul lui Zefirelli, cu Michael York de aceeași vârstă cu Iisus – Robert Powell) în *living roomul* lui Louis XIV.

Căpitane, ai reușit să mă enervezi de-a binelea. Dacă am nevoie de ghiduri, știu să le găsesc. Ce vreau sunt castelele tale, Loara ta, aia ce curge, nu personajul vechii tale prietene, poeta, Franța ta, Europa ta. Dacă n-ai trăit nimic la castelele alea, fă bine și sări peste ele.

Distinsă domnișoară, nu ăsta-i păcatul lui cel mai mare acum. Mata nu știi, ne rupem pingelele împreună de amar de vreme, cred că de la parcul ăla al lui Gaudi, ești sprintenă, eu abia-mi târăsc reumatismele încercând să țin pasul cu el și autocarele lui duruitoare. Când m-a cunoscut, sau l-am cunoscut, cine ar putea stabili, mă țineam dârz, abia ce ieșisem la pensie, eram adică mai tânăr decât e el acum, când licitează erotisme à découvert, uitând că nu joacă biki-boka. Atunci confundam mereu florile, apoi, în următoarea carte a iubitului nostru Leonidas aveam mereu vedenii, toate amantele astea regale îmi apăreau ca vrăjitoare scofâlcite, mă cutremuram. Iar acum, când afectează lustru erudit de împrumut, se face că uită, decent și chiar cinstit ar fi fost să mă citeze, nu? Era și mai vie narațiunea.

Voi doi, acolo, liniște la galerie. Toată aiureala asta fu preludiul pentru climaxul pelerinajului prin cele castele, batăr că nu-s din Spania, un climax plin de humor. Așteptați.

Întlnirea cu modelul irizant al lui Rubens, la Prado, am valorificat-o prin convertirea într-o proză, siderat de asemănarea imaginii soției maestrului flamand cu, hm, un alt personaj al meu, de ficțiune. De la transparența prin timp a ochilor *tourquoise* și zâmbetul superfluu, până la ultimul fir de păr pubian, ultimul zulf și ultimul strat de celulită erotică. Sigur că am făcut un reflex condiționat *sui generis*, de natură proustiană, declanșat de tablourile cu triptic feminin nud. Ei, bine, în dormitorul lui Francisc I, în dreapta unui superb cămin de marmură albă, până-n tavan, e un *secrétaire*, încă mai rafinat. Imediat, pe peretele adiacent... cele trei grații. Aer total diferit de greutatea celui din tabloul lui Rubens, de la Prado. Mai diafan. Cum sunt ignorant desăvârșit în pictură, pot spune că flamandul van Loo face, cu cele trei grații ale sale, un pas către Boticelli. De fapt au aerul personajelor feminine din *Peer Gynt*. Cel puțin așa mi le închipui pe Solveig și pe Anitra dansând. A treia aduce cu Winona Ryder, inocentă perversă. În ce rol vreți, poate chiar cel din *Vârsta inocenței*. Și, acum, gluma: într-un castel plin de umbrele atâtor femei celebre, pline de voluptatea supraponderii iradiante, aceste trei ninfete fragede, neformate, practic lipsite de

sex-appeal, dar cu atât mai ravisante, sunt portretele pentru care au pozat trei surori: doamnele de Châteauroux, de Ventimille (ce nume superb! amintește de celentaniana mantră *con ventiquattro mille bacci*) și de Mailly. Cehov *à la française*, pe valea Loirei. Și, ce-i cu asta? Păi e. Căci silfidele fură, pe rând, amantele lui Ludovic al XIV-lea. Consecutiv. Ca un *hattrick sui generis*. Acuma, ce-o fi de preferat? Regele Soare, care a avut un lung șir de amante, tinerele, dar recutate cel puțin din mica nobilime, cinstit, la vedere, în cadrul regulilor jocului, al baletului de curte, sau strănepotul și urmașul lui, Ludovic al XV-lea, care, în afara unui stil de mobilier, nu și-a legat numele decât de *ciutăria* sa, șeptelul puberelor și prepuberelor, de 13 ani, anonime? Răspunsul pare simplu: n-avem decât să contrapunem la fel de celebrele lor lozinci: *L'Etat, c'est Moi*, față de *Après moi, le déluge*. Statul sunt Eu, față cu După mine, potopul.

Și se presupune că ar trebui să râd, căpitane? Te-au smintit "pânzele cu chipuri de ninsori". Demisia din post nu mi-o dau, ești din ce în ce mai neajutorat, Doamne ferește să cazi pe mâna doamnei Circe, te-ar transforma lesne în ce nu vreau să fii și nici nu cred că ești. Cineva trebuie să vegheze asupra ta, să nu mai vezi tramvaiele pe care ți le flutură îngerul ăla căzut al cunoașterii cu orice preț. Dar te pedepsesc și mă ascund, până-ți regăsești humorul. Hai, Amirale.

Distinsă domnișoară, adevăr grăiești. Pe căpitan l-au smintit vedeniile. Nu știi dacă-i pregătit pentru așa o călătorie lungă și nici atât nu știi dacă are o stea polară. Eu, după cum ar trebui să știi, am vânturat mările, crezând că sunt liber. Prietenii mei repetau la nesfârșit că, dacă până-ntr-un an de la plecare nu văd Farul de la Mangalia, li s-or usca mâinile, dacă nu le scufindă în pământul țării. Eu râdeam de ei, și nu știam că viermele dorului îmi rodea fिकाții și inima, iar lupul și pantera mă fugăreau pe din afara pielii tăbăcite. O clipă să fi întârziat după ei și m-aș fi uscat de dor, nu mai apucam pensia. Știi cumva ce doruri îl mână pe căpitan? El zice că trebuie să vină și el cu ceva, dacă Pronia i-a dăruit călătoriile. Dar spune-mi, te văd școlită, o carte, pe care se străduie s-o termine, poate fi un dor?

Termină cu tâmpeniile, amirale. Nu mai vorbesc cu tine pân'ce-om ajunge în Italia. La Verona, orașul Doamnei Giulia, cea care, după cum ne povestește domnul Karel Čapek, s-a măritat cu contele Paris și a făcut opt copii, dovedind că o dragoste mare e atunci când doi oameni reușesc să se suporte unul pe altul toată viața.

Stimată domnișoară, pentru un marinar la pensie sunt deja prea mult doi care bat câmpii. Știi că-mi amintești de Dagmar?

Aia cine mai e?

Nu contează. Intră la loc în pielea de mus androgin și aibi grijă ca Neghiniță să-i ocupe ăstua urcehea stângă, aia cu care aude Castor, să nu audă sirenele dinspre babord. Și dă-i un SMS prințesei ăleia negre, cu o funză de arțar în loc de frunză de viță, să aiba și ea grijă ca Gimminy să-i ocupe urechea dreaptă, aia cu care aude Pollux, să nu le audă nici pe alea de la tribord. Și lasă-mi mie grija cârmei. E zăbăuc. De cele trei grații în marmură, fotografiate pe blat, la Luvru, a și uitat. Și la Marseille n-o să aibă timp să radă nici măcar o farfurie de bouillabaise.

Așa se sfârși și povestea castelelor de pe valea Loirei. Urmează-ți calea, jidove rătăcitor!

La Chamonix e soare, un monitor arată ce e sus, pe vârf, la aproape 3000 metri diferență de nivel. Turistul poate decide în cunoștință de cauză. Oricât ar fi vremea de instabilă în asemenea zonă, tehnologia ajută mult șansele. Se apreciază că pe vârf vizibilitatea e 90%. Urcăm în două trepte. De pe platforma telecabinei se deschide un tunel orizontal, care duce pe versantul sudic, de unde altă telecabină coboară în Italia, pe o pantă ceva mai lină. La mijlocul tunelului, un lift duce pe platforma superioară, a vârfului *L'aiguille du Midi*, Acul de Miazăzi, 3880 metri. Se vede Mont Blancul, care are cam 1000 de metri în plus. Se vede Italia, se vede în zare pe 360 de grade sexagesimale. Aerul e mai puțin rece decât ne era teamă, respirația nu e stânjenită. Deși presupun că apa fierbe aici sub 90 de grade Celsius. Condițiile își spun însă cuvântul la primele trepte urcate către altă platformă, și mai sus cu câțiva metri. Efortul cere alt consum de oxigen și fiecare reacționează, indiferent de vârstă, sex, condiție fizică. Încât n-am de ce să mă rușinez. Câteva poze și coborâm, cu aceleași mijloace. Salivez la scula unui individ, hibrid de telefon mobil cu palm top, micorcalculator conectabil la internet wireless, dacă e semnal. Jos, buna dispoziție inerentă ne face să cheltuim mai mult decât planificasem în buticurile cu suveniruri, în numele obligațiilor. De ce aici, la 1050 metri lipsesc kitschurile? Simplu: aici vine lume bună, care nu prea le-ar cumpăra. Mă bucur însă mai ales de baterii, nu avusesem timp să le căutăm, pentru aparatul foto al lui Ramiro, cumpărat din Germania, mai bine decât în orice altă țară traversată de tur, iar eu pot asculta, din nou, muzica comprimată, în căști. Vocea mirifică a Adiței, Adriana Ausch, colaborând cu peisajul înviorător al Văii Oltului, pe care mergeam prima oară ziua și doar a doua oară în general, mă adusesse într-o stare emoțională nu atât euforică, ci un soi de beție mentală, complement al lucidității și autocontrolului uzual. Și n-am decât muzică înrudită ca efect, pregătită *on purpose*.

Dar legea echilibrului pândeste, alături de nea Murphy. O zi excelentă trebuia *ausgerechnet* stricată parțial pierzând două ore pe-un drum aiurea, cu serpentine unde autocarul n-are ce căuta, fix cât să ajungem în puterea nopții la un hotel "în zona Marsilia", adică la peste o oră de oraș, oră decontată ziua următoare, când, în numele obiectivelor obligatorii, n-avem nici timpul să mirosium

atmosfera poate celui mai pitoresc oraș francez. Nu tu o *bouillabaise* la o cârciumă, nu tu un tur până la Chateau d'If. În schimb, două ore absolut idioate la Cannes. Peste trei zile, într-un schimb deschis de păreri cu ghidul, omul tranșează net principiile comerciale ale proiectării unui tur: "Pentru românul standard, a face plajă unde i se spune că fac grangurii îi umflă gușa mai mult decât duminică o ciorbă marseieză și două ore ca să pășești pe niște pietroaie cu iz literar. Nu după procentul de 5% al gusturilor duminică se orientează proiectantul, dacă vrea să aibă clienți. Așa că fii pragmatic și mulțumește-te cu ce ai, dacă au venit destui ca să se facă excursia. Și ai avut destul. Și o să mai ai. M'da, nu le poți avea pe toate, mi-ați luat vorba, ia puneți aici, în palmă, de-o bere pentru dreptul de folosire." Rădem amândoi, am căzut la pace, omul e inginer. Tocmai ce-am descoperit că făcuse și el armata tot la Lipova. La tancuri. Ani mulți după mine. La Cannes mi-am scos 5% din pârleală fotografiind, în gros plan, palmele imprimate în ciment ale câtorva cienaști, între care Robert Altman, autorul hazosului M.A.S.H. și Belmondo.

Pârleala însă ne-am scos-o pe croazetă, Nice și Monaco sunt practic sudate, două orașe splendide, cu vile cocoțate de la nivelul mării până sus, la sute bune de metri. Între cele două orașe, parcă pentru a le separa totuși, se vizitează o făbriță de parfumuri, cu nume de pictor: Fragonard. Prilej de bancuri cu reacția soților la atracția soților pentru produse. În fine, palatul principilor Grimaldi, apoi cazinoul, care pe mine unul mă lasă rece, *dacă n-am spus-o o repet*, nu sunt gambler. Dar îmi iau revanșa cu un moment hazliu. Ghidul, unul din cei trei bărbați mai grași ca mine, ne informează că pe o terasă mai ascunsă, *hakaná* de cazinou, sunt statuile a doi grăsani. Rafinat-caraghioase. Dau o tură cu Ramiro, vreau o poză cât mai e lumină naturală. În jurul statuilor, șapte ruși, dintre care 5 femei. Sex exploziv. Când mă văd plantat între cei doi grăsani negru eloxat, se prăpădesc de râs. Dar nu ies bine dintre statui că se pun imediat la coadă... să se fotografieze. Până să venim, nu dădeau monștrișorilor nici o atenție. Spiritul maimuțesc-gregar e irezistibil.

Câteva zeci de tunele, pe fond crepuscular, marchează traversarea Alpilor. Ajungem din nou în plină noapte lângă Milan, pentru a repeta, în sens invers, ultima parte de anul trecut.

Restul n-ar mai trebui să-l povestesc. Căci n-ar avea sens decât în măsura în care am fi găsit ceva inedit pe traseu. În capitala lombardă, numai nuanțe în minus. Nici un afiș verde cu Umberto Bossi. Nici o interacție cu suporteri, deși mă îmbrăcasem tot cu tricoul interist. În schimbul negroteiului pitoresc, care reușise să-mi smulgă un euro după ce, chipurile, ne făcuse cadou o brățară multicoloră din fir subțire de ață, care-mi împodobește și acum, când scriu, *glezna* mâinii drepte și pe care nenumărate băi și dușuri n-au destrămat-o. Anul ăsta, tot pe lângă dom, alt negrotei, de-a dreptul sinistru, mă luase prima oară cu "Forza, Inter", doar-doar oi cumpăra oarece. La întoarcere, văzând că tot îl ignor, mi-a

strecurat, printre dinți, deja consacrată expresie "Inter – pezzo di merda". I-am răspuns imparțial, ca anul trecut puștilor napoletani, cu cea mai murdară înjurătură macaronărească, cu cât accent lombard pot eu produce. Zâmbind, desigur. Credeți c-a făcut tensiune? Aiurea, i s-a fâlfâit. Ciao, Inter, Ciao, Milan. Sau *a riveder-ci? Chi lo sa?*

La Verona, în schimb, traseu mai extins decât anul trecut, de-a lungul râului Adige și peste două poduri, în rest ce știam. Ratez pedestalul cu lanț de închis peste gât, aud românce sporovăind, în așteptarea îmbarcării. Supliment de oprire la Padova, unde vom fi și cazați, pentru așezământul sfântului Anton, care reușește să impresioneze pe aproape toată lumea. Maică-mea, nominal ortodoxă, care, de când s-a stabilit în București n-a frecventat decât catedrala catolică sfântul Iosif, afară de sporadice concerte de orgă la apropiata biserică lutherană și care ține de zeci de ani postul sfântului Anton, va avea un motiv de satisfacție morală. Nu departe de așezământ, un parc interesant, cuceritor, structurat pe crucea celtică, un disc perfect, înconjurat de un șanț circular cu apă, pe malurile căruia un dublu șir de statui, marmoră albă, delimitează parcul. În mijloc un havuz, de unde pleacă patru alei reciproc perpendiculare, către patru poduri. Un loc de liniște meditativă. Spre autocar, vedem că locul se numește *Piața păcii, Itzhak Rabin*. Parcul e vechi, sunt curios ce nume o fi purtat înainte de oribilul asasinat asupra semnatarului tratatului cu Arafat, fie ambii odihniți, din '93, la Casa Albă.

Ne apropiem de final. La Venezia ajungem pe o cale diferită decât anul trecut, dinspre portul Mestre, pe un pod suspendat, cu cale rutieră și feroviară, până la o insulă artificială, gen Kobe, loc de antrepozite, de tranzit portuar, de staționat autocare. De unde plecăm cu taxiuri acvatice ale unei firmuțe ce pare a aparține unei confrerii de 4 pirați simpatici. Am nimerit în șalupa lui Marco, sau Franco. Alesesem acest traseu cu gândul, între altele, în zona asta, la un drum până în insula Burano, să vedem dantelăriile, pentru a completa incursiunea de anul trecut la Murano. Programul, impecabil de contradictoriu, lax unde trebuia strâns și strâns unde locurile cereau desfășurare, ne interzice proiectul, n-am avea timp. Asta este. Flanăm erratic prin cea Veneție, inhalând singulara atmosferă locală. Veneția e, îndrăznesc să zic, nu știu cât de falnică, defel stinsă, oricum unică și foarte, foarte specială. De fapt e așa încât eu, socotit "meșter de cuvinte" de o artistă ca Adriana Ausch, pe care o pot cita fără falsă și ipocrită modestie, eu nu găsesc epitetul exact, care să cuprindă și să surprindă adevărul locurilor.

Un intermezzo tonic, în piața San Marco: Felicia cumpără o pungă cu boabe, de un euro. Neobișnuită cu porumbeii, e asaltată ca-n filmul lui Hitchcock, scapă punga din mână, boabele se risipesc pe un metru pătrat toate de-odată, porumbeii năvălesc, boabele dispar în 23 de secunde, dacă nu cumva în 17. Apoi se concentrează pe noi, ca și cum am fi singurii intruși în fieful lor. Odată depășită panica, Felicia are timp să observe reflexul porumbeilor: orice

dreptunghi alb, acum un set de poze în punga de hârtie, înseamnă mană cerească, de la zeii giganți și bipezi. Valorificăm momentul de agresiune caldă fotografiindu-ne în neștire ca aeroporturi momentane pentru acești *love birds*, sau, mai degrabă, *ucellini d'amore*. Episodul îmi prilejuieste o amintire și un gând consecutiv: în toamna trecută, la Cluj, după ce-mi terminasem treburile planificate și mă îndreptam, lejer, *per pedes*, către cartierul mărginaș al gazdei mele de ocazie, mi-am cumpărat o pungă, la fel de albă, cu aripi de pui și o chiflă. M-am așezat să mănânc pe o bancă în fața catedralei ortodoxe, în umbra dilematică a oribilei statui a lui Avram Iancu. Pe alee, o sumă de porumbei, la densitatea medie din piața San Marco, numărul lor fiind deci proporțional cu suprafața pieței clujene. Am început să le arunc firimituri din chiflă, în timp ce ronțaiam aripioarele de pui, crântânind oscioarele, ca într-o viață anterioară (în care nu prea cred!) în care oi fi fost oarece *big cat*. Până ce porumbelul cel mai apropiat, adică la câțiva centimetri, să culeagă firimitura, o vrăbie în picaj furios i-a ciordit-o de sub nas. Am repetat experiența, siderat, mâncând aripioarele de pui fără pâine. Dintr-o chiflă ca aia se pot decupa câteva sute de firimituri. Am început să le arunc chiar sub ciocul câte unui porumbel, într-un spațiu unde aceștia se concentraseră, oarecum iritați. Jumătate de oră nici o singură firimitură n-a scăpat micilor avioane de vânătoare, vrăbiile îndrăznețe și obraznice. Asistasem la un episod exemplar, elementar și emblematic al luptei pentru existență, al concurenței libere pentru resurse, pentru hrană, un tablou canonic, de manual. Fu, așadar, imposibil să nu-mi amintesc de tabloul ăsta, de lecția asta onestă de viață, văzând, participând, năuc, dar extaziat, euforic chiar, la tabloul invers, al eficienței speciei păsăruicilor dragostei. Gândul? Ei, bine, gândul e exprimat prin alt tablou, metaforic, cu care ilustrez, mereu, scara contrastelor: la lumina jarului din cămin, poți citi, ce poți citi, să zicem o scrisoare de dragoste, ca să rămânem circumscrisi contextului. Dacă aprinzi un opaiț, lumina jarului pălește. Dacă aprinzi o faclă de rășină, încastrată în feronerie pereților (ne aflăm în sala castelului, nu?), opaițul pălește. Dacă aprinzi candelabru, abia se mai vede facla, opaițul îți face cu ochiul, iar jarul din cămin devine misterios și, cumva, magic. Cum evoluează, atunci, dragostea din scrisoare, odata cu proliferarea lucșilor?

Și acum, pentru a reveni la proză, să nu uit să amintesc că ne-am cheltuit, conștiincios, aproape ultimii euro mărunți pe suveniruri venețiene, între care o scoică murmurătoare, cu care i-am confinat, pentru câte o clipă, pe mesagerii mei, Neghiniță și Gimminy.

Totuși, a riveder-ci, bella Italia, nu ne-am luat decât mâncând câte o fleică aleasă crudă și pusă pe grătar în fața noastră, la ultima stație de servicii. Ne-am amuzat de pasivitatea vameșilor și grănicerilor sloveni, apoi croați, apoi am ajuns la Opatija, unde tânărul Ilie Năstase câștiga unul din primele lui turnee internaționale, cu aproape 40 de ani în urmă și am salutat italiana curată a hotelierilor.

Opatija nu are plajă, e chiar prima stațiune marină fără nisip, doar un brâu de rocă golașă, lat de 6-7 metri, dar logistica plajei sui generis e impecabilă. Dezvoltată pe curbe de nivel, colinele curgând direct în mare. Paralel cu esplanada "plajei", inevitabilul bulevard *Mareșalul Tito*, prezent în mai toate localitățile importante ale așa zisei foste Yugoslavii, mai abitur aici decât la Belgrad, doar domnul Iosip Broz a fost croat. Vilele respiră un aer vetust, cu accent vizibil mitteleuropean. Doar asta fusese spațiu occidental înainte de primul război mondial. Cu excepția anunțului *no euro* te-ai crede în orice stațiune austriacă, dacă Austria ar avea ieșire la mare. Huntington, pe care toată lumea are grijă să-l înjure, cum îl înjura odată pe alde Malthus, are dreptate. Odată cu Dan A. Lăzărescu, fie odihnit. Cel căruia presa îi spunea, eronat, Amedeo. *Dacă mergi cu mașina spre Italia, pe la sârbi, vei vedea că la Belgrad e aceeași țigănie ca la București, de la Zagreb începe civilizația, iar la Ljubljana e mai bine ca la Milano.* Păi da, Slovenia e țară de mocani. *Și pomenit e Iancu, de-acești mocani cărunți*, clamează poetul. Altă dihotomie trangresând geografia, cea etnolingvistică *y compris*. Un invariant la traversarea granițelor, cum ar spune prietenii mei, matematicienii.

Am trecut printr-o țară de forma unui bumerang, care nu depășește 300 km în lărgime de-a lungul aripilor ei. Aici a fost război timp de 6 luni, în 1991, după referendumul pentru independență față de federația Yugoslavă, în urma căruia orașul Vukovar, capitala Slavoniei, extremitatea estică, cu majoritate sârbă, a fost ras de sârbi, apoi, în 1995, în câteva săptămâni, profitând de concentrarea atenției internaționale pe convorbirile de pace de la Dayton, în urma celor 3 ani de război din Bosnia, i-au alungat complet pe sârbi din Krajna, ce lărga ieșirea sârbă la Adriatică. Câteva case în ruină au fost lăsate ca să amintească, dar pe unde am fost și aproape că am străbătut țara, peste tot munca și determinarea au făcut să se ștergă orice urmă a distrugerilor. Am văzut argumente ale unei mentalități compatibile cu catolicismul lor, dar și cu peisajul lor natural.

Singurul punct înscris formal în program pe care l-am sărit a fost parcul natural de la Plitvice, un sistem de lacuri montane, legate prin cascade, amenajat pentru un tur panoramic. Firește, era atrăgător, dar am avut un moment de încăpățănare copiărească, socotind prețul disproporționat. Am respirat trei ore aerul oricum plăcut, odihnindu-ne. Locul a fost sediul unui moment semnificativ, la care voi reveni la momentul convenit, când voi descrie fenomenul în ansamblu. Apoi am ajuns la acel Zagreb cu care, în ochii eruditului bătrân liberal, ar "începe civilizația". Orașul e închis, îmbâcsit, lipsit de respirație și de aerul unei capitale. O singură clădire frumoasă, Teatrul Național. Cursa spre Budapesta s-a sfârșit, pentru a căta oară, în plină noapte. Dar ce conta, a doua zi plecam spre casă. Drum întrerupt de bătaia de joc a vameșilor prieteni vechi, care acum asigură granița estică a UE. În fine, ne oprim, pentru o ciorbă, mai gustoasă decât orice mâncare grăbită, la urma urmei nespecifică, îngurgitată pe parcurs, la aceeași

cârciumă, acum înainte de Lipova, închizând penultimul cerc. Dacă la plecare, gândurile anticipative ale întâlnirilor cu umbra lui Blaga la Sebeș, cu bătrâna mea mamă, în chip de elevă de gimnaziu, la Orăștie, ca să nu mai spun de propriile mele urme, acu's trei ani, la Deva, unde veneam, ca adolescent, la faza regională a olimpiadelor școlare, acum oboseala și dorul de casă, clișeu care-și conservă ironic și încăpățânat puterea au făcut locurile ca și anonime. Singurul reper – ceasul și evaluarea vitezei. Șosea blocată până aproape de Sebeș, apoi un șvung din senin al șoferului de rând, depășind riscant un tir, manevrând ca Sandra Bullock într-un film de acțiune, ne-a pompat ca printr-un ac de seringă pe valea Oltului. După ce, la Călimănești, perechea taciturnă, bulibașa masiv cu femeia stranie, eroii posibili ai unui scenariu fantast, ale cărui dovezi materiale a trebuit să le accept, au coborât la ei acasă, elanul s-a potolit, dar am recuperat ceva din întârzierea drumului pe axa vest-est a văii Mureșului. În fine, am coborât, 5 persoane, adică noi și colegile vecinei mele, la interecția cu strada Brașov, care duce acasă. Miriam cu Răzvan ne-au cules, cu Matizul, repetând experiența recordurilor gen anii '60, cu 38 de studenți americani într-o minimășinuță. Comitetul de primire, format din cele două pisici, era lipit în spatele ușii, apoi s-au înfipt la mângâieri până spre dimineață și aproape întreaga zi de sâmbătă. Așa am ajuns acasă cu jurnalul abia ajuns la primul tur parizian. Mi-au mai trebuit 5 zile, până înainte de meciul Stelei de la Kiev, primul din grupele Ligii Campionilor, să ajung aici. A propos de Steaua: meciul Franța – Italia ne-a prins la Opatija, după ce tocmai ieșisem din Italia. Cum la Milano purtasem tricoul de anul trecut, cu culorile Interului, cea mai veche echipă al cărei suporter sunt, iar a doua zi, penultima în Italia, am purtat altul, color *azzurro*, cu numărul și numele lui Matterazzi, căci după Brazilia, sunt suporterul Italiei, așa că nu mai discutăm de rezultatul meciului. Dar altceva e interesant: dacă vecina din stânga se dovedi un rarissim partener de dialog, bătrânica din față, dinamovistă declarată, cu care am schimbat amabile împunsături, mi-a confirmat odată în plus, humorul dispecerului ce utilizează instrumentul manipulării hazardului.

În general, deși duritatea fizică a tururilor de până acum a crescut progresiv, mi-am adus aminte mereu că am armata făcută, că satisfacțiile contactului cu frumusețile Terrei are un cost care se cere plătit fără mofturi. Dar la Verona, dintr-o enervare stupidă, a cărei exagerare (*overreaction*) am realizat-o abia la analiză, cu vecina mea, mirosită din primul moment de Ramiro, ca ocupându-se cu terapia bioenergetică, am dat în fandacșie, apoi în ipohondrie, după modelul clasic al *neneiancului*. Vecina mi-a explicat că ea însăși fusese subiectul unui atac mental. Episodul mi-a devenit logic. Provocat direct, a doua zi dimineață, *după pelerinajul la lăcașul sfântului Anton de Padova*, am bavardat câteva minute, în picioare, cu fața spre jumătatea din spate a autocarului, scanând atent și eliminând improbabilul. Bavardajul avea rolul să distragă atenția de la privirile mele leneș-plitisite, ascuțite discret. Raționamentul logic m-a dus la soluția ineluctabilă: cine posedă forțe mentale? Cine are simțul ancestral al ghicitului. De atunci confruntarea vecinei mele cu perechea autoizolată, care reclamase, de

altfel, din prima zi, dispariția unor bani din autocar, după prima pauză (*și posibilul cleptomani a fost lesne identificat, căci asta devenea problemă socială*) a devenit subiect paralel, tratat zâmbind. Le-am spus alor mei că primul acces (criză de tuse alergică, sufocantă, tahicardie, foarte probabil și șoc de tensiune, toate topite după reluarea controlului într-o migrenă pe care-am redus-o repetând în minte *Tatăl Nostru*, că fusesem deochiat. Soluția o știu de la maică-mea, care e medium, se deoache extrem de ușor și rugăciunea funcționează ca antideochi. O aplicasem pentru prima oară. Dar e *highly improbable* și ar fi și profund ilogic ca, până la începutul lui februarie 2007, când vom ieși din anul câinelui de foc, cu care mă reîntâlnesc în premieră (ăsta e sensul rotunjirii aniversării a șazeci de ani), să nu mai trăiesc câteva istorii în premieră absolută.

Al doilea atac de deochi, acum prevenit, deci pregătit, l-am pus sub control mai lesne, a cedat după un sfert de oră de respirație yoga, *pranayama*, combinată cu rostirea concentrată de *Tatăl nostru*, până ce de trei ori consecutiv nu m-am poticnit. Mi-am folosit și imaginația, am chemat în ajutor peisajul montan croat. Am scris odată o nuvelă pe tema legăturilor individului uman cu ținutul său natal. E, însă, mai mult decât atât. Muntele crează legături a căror natură e treaba altora, mai școliți. Eu o simt și, până la un punct, știu și pot s-o folosesc.

Finalul poveștii: La popasul ce-a înlocuit excursia nefăcută, bulibașa mi-a făcut conversație, pe un ton urban, cu *l'usage du monde*. După ce, cu nici juma de oră înainte de a ajunge acolo, la un punct de belvedere, pe șosea, când pusesem palma stângă deasupra obiectivului, încercând să fotografiez, contre jour, revărsarea norilor peste o creastă montană, mă abordase scurt pe un cu totul alt ton: *n-o să meargă, șefu!* Am făcut poza, am fixat imaginea, i-am arătat-o, cascada de ceață era vizibilă, i-am răspuns șugubăț: *mi-a mers*. În timp ce el mă ținea de vorbă, femeia le-a cerut alor mei un briceag, să taie niște flori, apoi le-a dăruit o floriceică mov. *Plata pentru răul făcut. Acum vă pot ataca din nou, oricând*, zice vecina mea. Ne-a fișat? Ne poate găsi, la distanță, am întrebat. Nu. Pentru asta se cere lucru în spirit, ceea ce ei nu pot. Ei lucrează numai la nivel teluric, cu ghicit cu tot, cu legături, blesteme, deochi, tot tacâmul. Au, de regulă, nevoie de ceva material, orice obiect care păstrează amprenta energetică a identității posesorului. Merge și fără, ați văzut doar, în câmp apropiat. Nu m-am despărțit totuși prea *rassuré*, de insolita pereche, care nu s-a salutat cu nimeni la traversarea culoarului autocarului, la Călimănești, și n-a răspuns provocatorului dar discretului meu gest de salut. *On va voir ce qu'on va voir*.

O ZI, UN ORAȘ, ÎNTRE DOUĂ NOPTI PE CUȘETĂ

N-am reușit să stabilesc, încă, dacă relatarea periplului meu și al nostru, timp de 3 ani, în 6 călătorii, de fapt reflecțiile mele semimonologale pe marginea călătoriilor, are sau nu are sens să se încheie cu o trecere în revistă a călătoriilor prin țară în aceeași perioadă. În fine, ceva mai mult de acești ultimi 3 ani, adică din momentul schimbării majore în plan profesional. N-ar fi potrivită explicitarea argumentelor pro și contra, cititorul trebuie scutit de tribulațiile autorului, dar el este, *naturaliter*, investit cu prerogativa sa fundamentală: dreptul și capacitatea de a decide, de a stabili soarta oricărei scrieri ce iese din sertar, pentru a-și căuta norocul în lumea spațiului public. Cum însăși natura demersului publicistic al reflecțiilor de călătorie presupune doza inerentă de risc, asumarea cotei suplimentare a acestui risc, prin completarea *spre interior* a ariei peripatetice (*în cel mai larg sens!*), are, sper, puține șanse să depășească o măsură critică.

Ca să conexeze cele două părți, inegale, *de afară* și *de înăuntru*, trebuie s-o iau de la pașopt: Încă înainte să fi încercat, brutal, orgasmic, inedit, senzația stranie că aerul Budapestei îmi e mai afin decât cel al tuturor orașelor românești, afară de cel natal, o delegație la Cluj, orașul prietenului meu, pe care l-am botezat în cărțile mele Raul Țintaură, atunci nu de mult debutant, îmi prilejuise o prezență aproape la fel de violentă, de teritoriu natal. Coroborată reflex cu alienarea erodantă a mediului bucureștean, pe care îl alesesem nesilit de nimeni. Violentă, senzația nu era totuși inedită, căci era anticipată de nostalgia brutală, proustiană, pe care mi-o provoca urcarea, cu pas fanat, regăsit instinctiv, a oricărei străduțe în pantă, din orice orașel transilvan, în câteva concedii. Și, prin contrast... daguerrotipic, deveneam, nu pentru mult timp (ar fi fost de nesuportat!) conștient de presiunea implicită pe care traiul la șes mi-o impunea. Pe aici originează clamarea, totuși discretă, a dihotomiei naturale, între *mocani* și *cojani*, dihotomie care, cum spuneam ceva mai la deal, trece granițele falnic și fără păș.

Atunci când aceste elemente îmi (re)deschideau orizontul existențial, știam deja, de ani buni, că rezonanța adâncă, micile seisme propagate, tot ca un orgasm, în și dinspre adâncurile ființei, la auzul oricărei melodii populare ardeleneste,

indiferent de specie, în contrast cu reacția la țipetele telurice ale... altor zone folclorice, fusese primul semnal identitar. Ironic resimțit în sfera senzorială.

Între Cluj și Budapesta se scurse un an. Alți ani îmi trebuiră pentru a găsi motivul afinității, l-am explicat deja, ar fi plicticos să revin. Întrebarea logică sosi prompt, ca o pasa în adâncime, la întâlnire (în junețe, jucasem extremă stângă, de unde porecla din Eugen Barbu, care porcelă n-are relevanță aici și acum): Mă atrăsese Budapesta, unde se vorbea aceeași maghiară, sau jumătatea ei colinară, în timp ce Pesta, ca o pustă, ar fi fost de înțeles să mă apese. Ca... Bucureștii. Să fim serioși. Dacă, în loc de lacuri campestre, cetatea lui Bucur s-ar fi sprijinit cu partea nordică pe contraforturi montane, credeți că m-ar mai fi apăsât?

Ei, bine, și ce au toate copilăriile astea cu rostul călătoriilor prin țară, ca final de mărturisire? Păi – au. Căci abia rememorând, cu încetineală ardelenească, fie și pentru a recupera și simula scrierea în timp real a jurnalului grecesc (*merci, Ariel, că ai insistat să-l adaug la prima experiență, raportul asupra misiunii de... ambasador al tău în Spania*), tabloul integrator, ca un lichen*, mi-a accentuat și extins conștiința identitară, spre o interferență *sui generis* între spațiul mitteleuropean și neserioasa Italie, scrisă așa de adânc. În copilărie, rezultanta lecturilor din *Miroir Sprint* și Jules Verne mă asimilase, aproape, francofiliei. Fui destul de derutat de oscilațiile ghidului *călătoriilor extraordinare* între anglofobie și respect reverențios pentru britanici, ceea ce-mi oferă baza optimă pentru exercițiul... dialectic. Ajunsei, în tinerețe, să-i admit pe englezi, apoi, inevitabil, să-i admir. Fără, însă, a mă simți cătuși de puțin de-al lor, dincolo de apartenența comună la esența civilizației noastre, iudeocreștine, numită convențional occidentală.

După o viață de om, cea *anterioară*** în care evitasem, cu abilitate, delegațiile de serviciu, mi-am spus că, plătind din datorii, n-am decât de câștigat. Crescusem făcând mișto de sloganul *Cunoaște-ți patria*, deși găsisem, fără a le căuta prea mult, prilejurile de-a materializa sloganul. Am încercat, prin urmare, să-i fac economie managerului, plătind hotelul numai unde și când era inevitabil, respectiv când treburile durau mai mult de-o zi, valorificând armata făcută. Cum, vorba Loarei, *de la mine de-acasă până-n stația de troleibuz, e timp și loc destul pentru cele mai ample trăiri*, vorbă pe care, nu-i așa, am mai citat-o aici, iar troleibuzul cu pricina mă ducea fix la gară, la întoarcere, în dimineața celei de-a treia zi, îmi ofeream o plimbare de la gară până la birou, aflat la un sfert de oră. Iar în orașul X, îmi terminam treburile de regulă cam la capătul orelor convenționale de program de birou. Invitat sau nu la masă de câte un băștinaș, sau o băștinașă, ultimele fiind, statistic, mai generoase, îmi petreceam după amiaza și o bună parte din seară ca *Nabulionul Bună parte*, într-un meci direct cu orașul. Armele mele – o hartă, antrenamentul de marș, vremea rareori neprielnică și libertatea de a mă opri *ad libitum*. X poate fi egal cu Clujul, Timișoara, Suceava, Iașii, Târgu Mureș, Oradea... Brașovul e prea aproape, la

Constanța, ca și la Petroșani-Petrila, am stat mai mult de-o zi. Povestea drumului la Geoagiu Băi, prin Simeria, de unde coborâsem din alt tren de noapte, trecând din nou prin defileul Jiului și Petroșani, apoi o cursă locală până la Orăștie și un autobuz de navetiști până-n micuță localitate unde-și savura, unanim cunoscut și respectat, subiectul meu, asta am ratat-o deja și nu cred că are rost să încerc s-o dreg. Acel drum de câțiva kilometri, refăcut în ambele sensuri, pe șosea, la ieșirea și la reintrarea în țară, acum, pentru închiderea ultimului cerc al jurnalului, mă exaltase, coroborând anunțul coliderului Virtualit, de reluare a rubricii jurnalelor de vacanță cu efectul întotdeauna magic al răsăritului de soare. Îmi legasem la gard câinii autocontrolului, lăsându-mă să fantalez, și numai cine nu cunoaște natura aeriană mobilă a semnului meu natal nu înțelege. Gazele au căldura specifica mică, le trebuie prea puțin ca să se exalte, iar munca tehnologică de a-ți confina natura într-un cilindru ce împinge un piston, sau o turbină, e, pe termen lung, un antrenament... interesant. Linia ferată șerpuia, pe cei 12-13 kilometri, iar soarele apărea când la geamurile din stânga vagonului, când la cele din dreapta. Eu scriam în minte jurnalul de vacanță, găsind metafore înlănțuite și nici nu eram dispus să observ că trăiam încă un orgasm mental. Dar, la prima și ultima încercare de a reîncălzi ciorba regăsirii ținuturilor natale, dragul de Ariel mi-a tăiat sosul cu tromf^{***}: *căpitane, mai încearcă. Nu simt*. Har domnului că Ariel e un duh androgin. Dacă ar fi, doamne feri, femeie, ar trebui să mă sinucid, sau să surmontez, cu un disperat efort de humor, umilința.

Poate că semnificația faptului că Ariel a mărturisit, cinstit, că i-am oferit călătorii virtuale autentice, pe unde-a fost și a recunoscut, în plan emoțional, iar nu geografic, locurile, ar putea fi că, oricât de minunate, oricât de relevante, oricât de promițătoare și oricât de afine cultural, nu-s la fel de intim legate de sufletul meu genuin ca locurile natale, fie chiar periferia acestora.

Așa că mă opresc, înainte de a descrie (participarea la) festivalul *Om rău*, de la Petrila, unde m-am confruntat, victorios, fără ipocrită modestie, cu mai multe din ipostazele ființei mele decât îmi pot permite să număr.

Note:

* lichenul e o ființă simbiotică, celule bacteriene luminând o rețea miceliară fungică;

** mai mult nu cred decât cred în metempsihoză, nu insist acum și aici, ceea ce nu mă împiedică sa-i folosesc conceptul ca metaforă;

*** în versiunea de limbă ardelenască a Văii Jiului, *tromf* înseamnă *atout*, sau chiar *atu*.